

ΑΝΤΑΙΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Β'
ΑΡΙΘ. 1
15 ΙΟΥΛΙΟΥ
1946

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ: ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ—ΣΥΝΤΑΞΗ: Δ. ΜΠΑΤΣΗΣ
ΑΘΗΝΑ, ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 3—ΤΗΛΕΦ. 21-018

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ
ΔΡΑΧΜΕΣ 1000

Ο ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Τό οικονομικό χάος παρουσιάζεται στη χώρα μας τόσο στην ελάττωση της παραγωγικής δραστηριότητας και στην αδυναμία σχηματισμού ενός οποιουδήποτε εμπορικού ισοζυγίου με έλλειμμα που θάναι σε ποσοστιαία αναλογία έστω και το διπλάσιο με το προπολεμικό, όσο και στην απόσταση που διαρκώς μεγαλώνει ανάμεσα στον τιμάρημο και στους μισθούς, ήμερομίσθια κλπ. σε βάρος των δευτέρων.

Ακόμα θα μπορούσε να βρει κανείς τα συμπτώματα της οικονομικής εξάρθρωσης και σε μερικές από τις συνέπειες της χαμηλής παραγωγικής κι' εμπορικής κίνησης και της έλλειψης βασικών ειδών παραγωγικής και ατομικής κατανάλωσης. Τα συμπτώματα αυτά είναι ή ανεργία στις πόλεις αλλά και στην ύπαιθρο σε όλοένα πιο μεγάλα στρώματα του εργατικού και αγροτικού πληθυσμού, όσο και ή νομισματική ψευδοσταθερότητα που βασίζεται στην τεχνητή ισοτιμία με το χρυσό, ενώ το νόμισμα (χρυσός και χαρτονόμισμα) όλοένα γίνεται περισσότερο σέ σύγκριση με τις πραγματικές κυκλοφοριακές ανάγκες. Τέλος θάπρεπε ν' αναφέρουμε σαν έπιστέγασμα όλων αυτών των φαινομένων που' αντανάκλαει το μαράζωμα της οικονομίας τα σαθρά δημόσια οικονομικά. Ο χωλός προϋπολογισμός με τα τεράστια κοντύλια σε βάρος του λαϊκού εισοδήματος, με το δέος μπρός στο κεφάλαιο και την φορολογική άσυνδοσία που δίνει σ' αυτό το τελευταίο (άκόμα και για το δοσιλογικό κλπ. πλούτο) παρέχει την πιο χαρακτηριστική εικόνα για τις πραγματικές «κοινωνικές κατευθύνσεις» στην οικονομική πολιτική του σημερινού κράτους.

Αν τώρα από το χάος που διαπιστώνουμε μέσα στον κάθε τομέα της οικονομίας θελήσουμε να μεταφερθούμε στο δυναμικό της οικονομίας σαν συνόλου θα διαπιστώσουμε κι' εκεί μια επίσης τραγική κρίση. Θα παρατηρήσουμε σε χοντρές γραμμές ότι ή οικονομία μας χρειάζεται τεράστια ποσά για τις ανάγκες της αποκατάστασης (πολεμικές ζημιές, καταστροφές κλπ.) στο προπολεμικό επίπεδο και για την αγορά βασικής σημασίας ειδών κυρίως παραγωγικής κατανάλωσης (καύσιμα, βιομηχανικά είδη κλπ.) αλλά και άρισμένων βασικών ειδών διατροφής κλπ.) όπως είναι το σάρι κ.ά.).

Σ' ένα ύπολογισμό που γίνεται στην έκθεση του κ. Βαρβαρέσσου (18.9.1945), ή έκτιμηση των δαπανών για την αποκατάσταση ζημιών κλπ. φτάνει τα 1.000 εκατομμύρια δολάρια και ή έκτιμηση των αναγκών μας σε είδη από το εξωτερικό φτάνει τα 300 εκατομμύρια δολάρια το χρόνο. Μέσα σε μία τριετία (1946—1947—1948) θα πρέπει να διατεθούν 1,9 δις δολάρια για τους πιο πάνω σκοπούς. Από το ποσό αυτό οι πόροι από το συνάλλαγμα που διαθέτουμε και από τις εξαγωγές μας δεν μπορούν να περάσουν τα 400 εκατ. δολάρια (και για τα τρία χρόνια). Συμπέρασμα:

Σύμφωνα με τους αριθμούς του κ. Βαρβαρέσσου πρέπει να προβλέπεται έλλειμμα 1,5 διςεκ. δολλαρίων.

Δεν θα επιμείνουμε στην ανάλυση των αριθμών αυτών που' έτσι, ή, άλλοιως είτε μικρότεροι, είτε μεγαλύτεροι δίνουν το μέτρο της σοβαρότητας της οικονομικής κατάστασης όρεκτά ανάγλυφα.

Θά εξετάσουμε όμως πια είναι ή τοποθέτηση του οικονομικού μας προβλήματος που θά μπορούσε να επιτρέψει μια σωστή προοπτική για τη λύση του. Κι' έδω μπαίνει αναγκαστικά το έρώτημα: Υπάρχει μία, ή, περισσότερες προοπτικές στην αντιμετώπιση του οικονομικού δράματος της χώρας; Και ποιά είναι ή μόνη σωστή προοπτική απ' όλες; Ας δοϋμε πρώτα τί μας λέει ή επίσημη άποψη των κυβερνητικών οικονομικών κύκλων στο θέμα αυτό. Η άνασυγκρότηση της οικονομίας είναι σύμφωνα με τις δηλώσεις των κυριώτερων οικονομικών παραγόντων ζήτημα δανείων από το εξωτερικό, ή, εμπορικών διευκολύνσεων παράλληλα με τις επανορθώσεις και ταυτόχρονα ζήτημα «προσελκύσεως ξένου ιδιωτικού κεφαλαίου» που θά λάβει την εκτέλεση των έργων της αποκατάστασης. Το πρόβλημα για τους διευθυντικούς κύκλους είναι να βρουν μια άμεση οικονομική βοήθεια που ν' αντικαταστήσει τη βοήθεια της ΟΥΝΡΑ που άποχωρεί σε λίγο από την Έλλάδα. Παράλληλα να εξασφαλιστεί ή διάθεση των εξαγωγικών προϊόντων και σύγκαιρα ν' αρχίσει ή ανόρθωση της οικονομίας με την άθροιά είσοδη ξένου ιδιωτικού κεφαλαίου. Έτσι πάνω κάτω διαγράφεται ή πολιτική των κυβερνητικών κύκλων σύμφωνα με τις δηλώσεις του κ. Σεφανοπούλου στον ανταποκριτή της «Ατλαντίδος» (2.7.46) («Εφημερίδες «Ελευθερία», «Βραδυνή» και τις τελευταίες δηλώσεις του κ. Τσαλδάρη στο Λονδίνο. Η πολιτική αυτή όπως υποστηρίζει ο κ. Σεφανόπουλος σύντομα θά κάνει την χώρα να ευημερήσει κλπ.

Ανεξάρτητα από το άμφίβολο του αν οι εύχες αυτές άκόμα και στο πλαίσιο που τοποθετούνται είναι δυνατό, ή, όχι να εκπληρωθούν με την έπιτυχία παροχής εμπορικών διευκολύνσεων, κεφαλαιουχικών τοποθετήσεων κλπ. είμαστε άποχρεωμένοι να εξετάσουμε κατά πόσο σ' αντέττοις μπορούν ν' αποτελέσουν τη βάση για να βγει ή χώρα από το οικονομικό αδιέξοδο.

Τί σημαίνει στην ούσια αυτή ή προοπτική; Η προοπτική αυτή που επικαλείται τα πιο κάτω μέτρα σαν το μόνο «σωτήριο» φάρμακο δεν είναι καινούρια. Σύμφωνα μ' αυτήν ή ελληνική οικονομία προσανατολίζεται ξανά στους ίδιους παλιούς γνώριμους δρόμους που είχε βαλτώσει ιδιαίτερα στις δεκαετίες του μεσοπόλεμου. Οι δρόμοι αυτοί δεν οδηγούσαν πουθενά άλλο παρά στην άσθενή μονόπλευρη ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων (με παρασιτικούς βιομηχανικούς κλάδους και με καθυστερημένη παραγωγική ανάπτυξη της γεωργίας) και στην στενή, σχεδόν άσφυκτική, εξάρτηση από το ξένο κεφάλαιο στους πιο σημαντικούς τομείς (έμπόριο, δημόσια οικονομικά, πα-

ραγωγή, πίστη). Ποιόν ωφελούσε ή προπολεμική διάρθρωση της οικονομίας; Ωφελούσε τα πλεονεκτήματα του εργαζόμενου πληθυσμού, έργατες κι' αγρότες, μικροεργαλεία κλπ. στο σύνολό τους, ή, μία ωρισμένη προνομίου τάξη; Ωφελούσε τουλάχιστο την ανάπτυξη της οικονομίας και της τεχνικής, έβγαζε τόν αγρότη στο δρόμο της προοδεύουσας τεχνικής καλλιέργειας και ενός ανώτερου τύπου οργάνωσης της παραγωγής, ή, τόν άφηνε να λιμοκτονεί δειμένο σ' ένα κομμάτι γής σέ μισοβάρβαρη κατάσταση;

Η προπολεμική διάρθρωση της οικονομίας δέσμευε την παραγωγική ανάπτυξη της χώρας γιά ν' αποκομίζει κέρδη μονοπωλιακά τó ξένο και τó ελληνικό κεφάλαιο μέ τά ελιγάρχητά τους συγκροτήματα πού είχαν διαμοιράσει σέ σφαίρες έκμεταλλευσης τήν οικονομία της χώρας μας. Η άστική τάξη προδίδοντας τόν προορισμό της δέν άναίπτυξε μία γερή έσωτερική αγορά αλλά άσχολήθηκε κερρίω μέ τó μεταπρατικό ρόλο τού μεσίτη γιά τó ξένο κεφάλαιο. Αυτός είναι καθώς ξέρουμε ó βασικός λόγος πού δέν αξιοποιήθηκε και ó ελληνικός φυσικός πλούτος.

Η πολιτική λοιπόν πού διαγράφεται σήμερα μέ τις έπίσημες δηλώσεις τών ύπουργών της κυβέρνησης δέν είναι τίποτ' άλλο παρά έπαναφορά στην ίδια γραμμή, στην ίδια πορεία πού άκολουθούσε πρίν τó πόλεμο ή οικονομία μας.

Θά ρωτήσει κανείς: Δέν έχει λοιπόν καμμία διαφορά ή σημερινή οικονομική πολιτική της κυβέρνησης, άπό τήν προπολεμική πολιτική τών κυρίαρχων οικονομικών κύκλων;

Η άπάντηση είναι: Έχει διαφορά, αλλά ή διαφορά βρίσκεται σ' ότ ή σημερινή οικονομική «στρατηγική»—άν λάβουμε υπόψη και τις γενικότερες πολιτικές συνθήκες—δέν είναι σέ πολυπλάσιο βαθμό άπό πρίν τó πόλεμο τήν οικονομία μας μέ τά συμφέροντα τού ξένου κεφαλαίου και ειδικά τού άγγλοσαξωνικού δέξοντας και τονίζοντας περισσότερο άπό ποτέ άλλοτε τά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας σάν έξαρτημένης οικονομίας.

Αυτή τή διαφορά πρέπει νά τήν προσέξουμε πολύ. Η διαφορά αυτή μας δείχνει ότ ή οικονομία μας άπό τήν οικονομική έξάρτηση περνάει στή κατάσταση ενός έξαρτήματος και πρoσoσoυζήματος. Ας δούμε τώρα α) Πού έκδηλώνεται ή καινούρια μορφή της ύποδούλωσης της οικονομίας μας και β) Πώς συνδυάζεται ή ύποδούλωση αυτή μέ τά συμφέροντα τών κυρίαρχων τάξεων και πώς αυτές επιδιώκουν τήν έπιβολή τού καθεστώτος αυτού στά δύο τελευταία χρόνια.

α) Τά κυριότερα στοιχεία γιά ν' άπαντήσουμε στά πύό πάνω ζητήματα είναι:

1) Στο τομέα της λειτουργίας της οικονομίας: Έλεγχος και κηδεμονία διοικητική και οικονομική στή Πίστη και στο Νομισμό (Συμφωνία Λονδίνου). Έλεγχος και κηδεμονία στό έξωτερικό έμπόριο και στό προσανατολισμό της παραγωγής (Διάθεση ύποχρεωτική τών γεωργικών προϊόντων στή περιοχή στερλίνας—δολλαρίου μέσον της άγγλικής αγοράς—οργανισμός έξωτερικού έμπορίου—ένισχυση εκείνων τών βιομηχανικών κλάδων μονάχα πού δέν παράγουν είδη πού μπορούν νά εισαχθούν άπό τις ξένες αγορές—προσπάθεια «άγροτικοποίησης» της χώρας.—Γενικότερα: προσπάθεια άνασυγκρότησης τού μέρους εκείνου τού παραγωγικού μηχανισμού πού προμηθεύει γεωργικά είδη και μεταλλευτικές άκατέργαστες ύλες στις ξένες αγορές).

2) Στόν τομέα της άνασυγκρότησης: Άναβίωση όλων τών παλαιών συμβάσεων παράχωρησης πλουτοπαραγωγικών πόρων στό ξένο κεφάλαιο (Σύμβαση Κοδπερ γιά ύδροηλεκτρική έκμεταλλευση Άχελώου και Ίδρουσος ήλεκτρομεταλλουργικών και ηλεκτροχημικών βιομηχανιών—Παραχώρηση λιγνιτωρυχείων Πτολεμαΐδος γιά Ίδρουσος ήλεκτροισμών και πλινθοποιήσεων λιγνίτη κ.ά.)—Διαπραγματεύσεις μέ ξένους όμίλους (δηλώσεις Στεφανοπούλου και Τσαλδάρη) γιά κλείσιμο συμβάσεων πού θ' άφύρουν τήν άνασυγκρότηση μέ ξένο ίδιωτικό κεφάλαιο. Έργα συγκοινωνίας λιμένων—αεροπλάνα κλπ. άνοικη δομή Θεσσαλονίκης—παραχώρηση ύδατοπύσσων Πελοποννήσου κ.ά.) Νόμος γιά κεφάλαια Εταιρειών σέ ξένο νόμισμα. Στό σημείο αυτό ό κ. Στεφανόπουλος έκδήλωσε:

«Και βεβαίως άποβλέπομεν εις τήν προσέλκυσιν έν Ελλάδι τού έν τή ξένη ιδιωτικού κεφαλαίου και πολλά

προσδοκώμεν έκ μιας τοιαύτης προσπάθειας. Τό ίδιωτικό κεφάλαιον άφθονεί εις χώρας πλουσίας ως αί Ήνωμένες Πολιτείες της Άμερικής και ζητεί έπωφελείς δι' αυτό έπενδύσεις. Η Έλλάς διαθέτει άνεκμεταλλεύτους πλουτοπαραγωγικούς πηγάς. Κατ' άκολουθίαν παρέχει έδαφος λίαν πρόσφορον διά τήν τοποθέτησιν ιδιωτικών κεφαλαίων. Σχετικά βολιδοσκοπήσεις ένέγοντο ήδη ύπό ξένων όμίλων. Και τούτο άποτελεί σαφή ένδειξιν ότ τό ιδιωτικόν κεφάλαιον διαβλέπει παρ' ήμιν ευρύτατον πεδίον δράσεως». (Δηλώσεις στόν ανταποκριτή Άτλαντίδος).

Χωρίς νά χρειαστεί νά σχολιάσουμε τις πραγματικά τόσο σαφείς και ελκρινείς δηλώσεις τού κ. Ύπουργού μπορούμε νά διαπιστώσουμε ότ στόν τομέα της άνασυγκρότησης όχι άλλάς επιδιώκεται ή έκτέλεση τών μεγάλων τεχνικών έργων μέ δάνεια κλπ. ένισχύσεις άπό τó έξωτερικό αλλά άνατίθεται ή άπ' εύθείας έκτέλεσις σέ ξένους έπιχειρηματικούς οργανισμούς πού θά δρούν μέ παραχώρηση προνομίων μονοπωλιακών κι' έξασφαλίσεις σημαντικών περιθωρίων κέρδους γιά τά κεφάλαιά τους (1).

Συμπέρασμα: Η λειτουργία της οικονομίας τοποθετείται κάτω άπό τόν άμεσο έλεγχο τού ξένου κεφαλαίου μέ δικαιώματα άμεσης πορέμβασης σ' όλους τούς τομείς (παραγωγή—κυκλοφορία—άποταμίευση). Τό έργο της άνασυγκρότησης γίνεται έργο πλουτισμού τού ξένου κεφαλαίου πού τó άναλαμβάνει μονοπωλιακά και μέ προνομιακούς όρους.

β) Οι πύό πάνω «λύσεις» μπορούν νά συσχετιστούν άπόλυτα και μέ τή προοπτική «άνασυγκρότησης» τού κεφαλαίου τών συγκροτημάτων της ελληνικής χρηματιστικής όλιγαρχίας. Τί επιδιώξε ύστερ' άπ' τήν άπελευθέρωση ή οικονομική όλιγαρχία; Νά ίδιοποιηθεί τή βοήθεια της ΟΥΝΡΑ σέ όσα είδη ήτανε δυνατόν, νά έκμεταλλευθεί τή παραγωγή τών βιομηχανικών προϊόντων μέ μονοπωλιακή δράση στήν αγορά, νά αξιοποιήσει σέ χρυσό και σέ εισαγωγές έμπορευμάτων τά κέρδη της κατοχής, νά άναυσιτήσει τά έμπορικά της μονοπώλια στά γεωργικά προϊόντα (καπνός κλπ.), νά ρίξει όλο τó βάρος τού προϋπολογισμού στό εισόδημα τών μεσαίων επαγγελματιών και τών μισθωτών, νά έξασφαλίσει φτηνή αγορά έργαςίας μέ τή συμπίεση τών μισθών κλπ. μέ τó πρόσχημα τού αντιπληθωρισμού κλπ.

Τί επιδιώκει σήμερα; Νά καλύψει τά έλλείμματα στό έμπορικό ισοζύγιο και τó προϋπολογισμό, γιά νά προχωρήσει άνενόχλητη στήν έπανεγκαθίδρυση τού καθεστώτος της προνομιακής έκμεταλλευσης της έσωτερικής αγοράς και της διατήρησης τού βιωτικού επιπέδου τών εργαζομένων σ' όσο δυνατό χαμηλότερη στάθμη γιά νά παίζει παράλληλα τó ρόλο τού έμπόρου και μεσίτη τών ελληνικών προϊόντων στής ξένες αγορές. Τί της χρειάζεται γι' αυτό; Οικονομική ένίσχυση άπό τó έξωτερικό. Πώς θά τήν πετύχει; Δίνοντας ανταλλάγματα. Ποιά έν' αυτά τά ανταλλάγματα; Η πολιτικοοικονομική ύποδούλωση της χώρας και ό έκκλειστικισμός σέ πρόσχημα πρωτοφανή κλίμακα σ' έξο κεφάλαιο όλων τών πλουτοπαραγωγικών δυνατοτήτων πού δέχεται ότ υπάρχουν στή χώρα μας ό κ. Στεφανόπουλος. (Περίεργο νά τó δέχονται αυτό όταν τούσ' συμφέρει όι κήρυκες της «φτώχειας» τού τόπου μας!).

Αυτή είναι μέ δύο λόγια ή «προοπτική» τών οικονομικών αντιδραστικών κύκλων γιά τήν άνασυγκρότηση. Κι αυτή είναι ή έννοια πού δίνουν στήν άνασυγκρότηση. Δημοσκοπώντας χάρις στό γεγονός της τραγικής οικονομικής κατάστασης στήν όποία όι Ίδιοι μας έφεραν) προσπαθούν νά δείξουν ότ δέν μπορεί νά ύπάρχει ΠΑΡΑ ΜΟΝΑΧΑ ΑΥΤΗ Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ. Μας λένε «Άν δέν μάς δώσουν όι ξένοι, δέν μπορούμε νά κάνουμε τίποτα. Άπ' αυτό κρέμεται ή τύχη της Έλλάδος». Θά ήτανε ελκρινείς όν' έλεγαν. Θέλουμε νά μάς δώσουν όι ξένοι γιά νά άναυσιτηροποιήσουμε τó κεφάλαιο μας, και γι' αυτό ξεπουλούμε ό'ό τó πλούτο της χώρας όσα, όσα. Ό εργαζόμενος

(1) Ό κ. Τσαλδάρης είπε στό σημείο αυτό κατά τόν πολιτικό συγγρητή της έφημερίδας «Παρατηρητής» τού Λονδίνου ότ ή Έλλάς θά ήδύνατο νά προβεί εις έμπορικά παραχωρήσεις πρoς άγγλικές εταιρίες ή άτομα έναντι μεγάλων πιστώσεων. (Βλ. έφημερίδα «Έλευθερία» της 14.7.46).

Η διεύθυνση τού περιοδικού, επιθυμώντας νά κατατοπίσει τούς άναγνώστες του, πάνω στά μεγάλα διεθνή ζητήματα και νά τούς εξηγήσει τήν ούσία και τó πνεύμα τών πρώτων πολεμικών διασκέσεων πού βάσαν τις βάσεις της συνεργασίας τών Ένωμένων Έθνών και έδωσαν τόν έθνοκοσπελευθερωτικό—άντιφασιστικό χαρακτήρα στό τελευταίο πόλεμο, δημοσιεύει κατωτέρω. Άρθρο τού συνεγάρτου τού περιοδικού Κ. Καραγιώργη, πάνω στις διασκέψεις τού Άτλαντικού, της Μόσχας και της Τεχεράνης. Τό άρθρο αυτό όπως και τó άρθρο τού Ίδιου «Διεθνής οικονομική συνεργασία ή προκάλυμμα άμερικανικής οικονομικής κυριαρχίας», πού δημοσιεύτηκε στό ύπ' άριθ. 21—22 φύλλο τού «Άνταλου» είναι κεφάλαιο άπ' τó άνέκδοτο βιβλίο τού συνεγάρτου μας «Μεταξύ πολέμου και ειρήνης» τά σύγχρονα παγκόσμια προβλήματα, πού θά κυκλοφορήσει σέ λίγο. Στό προσεχές θά δημοσιεύσουμε ένα άκόμη κεφάλαιο άπό τó Ίδιο βιβλίο, πού εύγενικά μάς παρεχώρησε ό συνεγάρτης μας, πάνω στις διασκέψεις τού Ντάμπαρτον Οάκς και Σάν Φραντσίσκο.

Σήμερα, όταν πιά ό δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος έχει τελειώσει και συνεχίζεται ή επίπονη, γεμάτη έμπόδια προσπάθεια γιά τήν έκκαθάριση τών λογοριασμών πού άνοιξε και τή θεμελίωση της τόσο άκρoπληρωμένης ειρήνης, ξαναγυρίζει ή σκέψη μας στις πρώτες τρεις συμμαχικές συναντήσεις τού πολέμου. Στή συνάντηση τού Άτλαντικού (μέσα Αύγoυστου 1941). Στή Διάσκεψη της Μόσχας (τέλη Οκτώβρη 1943). Και στή Διάσκεψη της Τεχεράνης (1 Δεκέμβρη τού 1943). Είταν αυτές όι μακρινές πιά συναντήσεις και διασκέψεις, θεμελιακές γιά τó ίδεολογικό βάθος τού δεύτερου παγκόσμιου πολέμου. Έβαλαν τήν ιδεολογική και πρακτική βάση γιά τήν όργάνωση της μελλοντικής άσφάλειας τού κόσμου. Έδωσαν, άπό τότε, πρακτική λύση γιά όρισμένα συγκεκριμένα προβλήματα της μελλοντικής ειρήνης (Ιταλία, Αυστρία, Ιράν, γερμανικές ώμότητες).

Είναι σήμερα γνωστό άπό τήν εξέλιξη της παγκόσμιας κατάστασης άμέσως μετά τó τέλος τών πολεμικών έπιχειρήσεων ότ ή άγγλοσαξωνική πλευρά τών μεγάλων συμμαχικών άπαρνείτα στή νύ πρoξή (και κάποτε και στά λόγια) τó πνεύμα, τήν ούσία τού μεγάλου έθνικο—άπελευθερωτικού πολέμου πού ύπηρεσε δημοκρατικός και άντιφασιστικός. Σήμερα μπορεί κανένας εύκολα νά καταλάβει ότ ή άγγλοσαξωνική

* Φυσικά και όι τρεις αυτές συναντήσεις άπασχολήθηκαν και έλυσαν έπίσης κολλοσιαίες σήμασιες γιά τή διεξαγωγή και νικήφόρο έκβαση τού πολέμου στρατιωτικά—έπιτελικά προβλήματα.

λαός έτσι, ή άλλοιως έμαθε στό χαρτί μονάχα νά άκούει τις ύποσχέσεις μας επί δεκαετηρίδες όλόκληρες. Η προοπτική αυτή είναι ή προοπτική πού μ' ένα τέχνασμα έθελι νά συνταχίσει και νά συνδυάσει τά άσυμβίβαστα: Τό συμφέρον τών συγκροτημάτων τού χρηματιστικού κεφαλαίου, μέ τó συμφέρον τών πλατειών στρωμάτων τών εργαζομένων.

Τελειώνοντας θά διαγράψουμε τó κυριότερό μας συμπέρασμα:

Η διαφορά άπό τήν προοπτική τών δευθυντιών οικονομικών κύκλων άπό τήν δική μας άποψη γιά τήν άναυγκρότηση δέν περιορίζεται στις ζητήματα τών αριθμών τών έλλειμμάτων στούς διάφορους δείκτες της παραγωγής, τού έμπορίου κλπ. αλλά στά μέσα πού μεταχειρίζονται όι κύκλοι αυτοί γιά τήν άναυγκρότηση και στούς σκοπούς πού επιδιώκουν μ' αυτήν. Μέ δύο λόγια δέν είναι τó ζήτημα άν θά μπορέσουν νά καλύψουν όπως, όπως είναι τά ζήματα πού παρουσιάζει σήμερα ή οικονομική κατάσταση, αλλά τó μέ ποιά μέσα και σέ βάρος ποίανού θά καλύψουν τά χάσματα αυτά και πρoς

πλευρά τών συμμαχών, κάτω άπό τήν πίεση της τρομακτικής χιτλερικής πολεμικής μηχανής, πού άπειλούσε κι' αυτή τήν έθνική ύπαρξη της Άγγλίας και της Άμερικής, είχε άνάγκη άπό τις άρχές τού Άτλαντικού. Είχε άνάγκη άπό ένα ύψηλo ήθικo τόσο τού στρατού στά μέτωπα, στις θάλασσες και στις άβρες όσο και τών εκατομμυρίων εργατών και εργατριών της πολεμικής βιομηχανίας και όλόκληρου τού λαού στά μετόπισθεν.

Μά ό δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος δέν θά κριθεί άπό τις μεταπολεμικές παλινωδίες της άγγλοσαξωνικής διπλωματίας ούτε και άπό τις περισσότερες ή λιγώτερο ύποκριτικές διαθέσεις της βρετανικής και βορειοαμερικανικής καπιταλιστικής ήγεσίας. Για τó ός λαός πού τόν έκαναν και τόν πλήρωσαν μέ άφθονώτερο αίμα άπ' όσο όλοι όι άλλοι πόλεμοι της ανθρώπινης Ιστορίας μαζί, ό δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος ύπηρεξε έθνικο—άπελευθερωτικό και δημοκρατικούς—άντιφασιστικούς. Άνεξάρτητα άπό τούς σκοπούς της άγγλοσαξωνικής ήγεσίας όι λαοί και της ίδιας της Άγγλίας και της Άμερικής, μαζί μέ όλους τούς άλλους λαούς τών Ένωμένων Έθνών (για τούς σοβιετικούς λαούς δέν γίνεται καν συζήτηση) ή λεκτρικός τήκαν άπό τις δημοκρατικές—άντιφασιστικές διακηρύξεις τού Άτλαντικού, της Μόσχας (1943) και της Τεχεράνης, τις ένσωματώθηκαν και δόθηκαν όλόψυχα στόν άγώνα κατά τού χιτλερικού μουςολινικού και γιαπωνέζικου φασισμού. Και δέν κατάλαβαν ποτέ άλλιώς τις διακηρύξεις αυτές παρά σάν άγώνα άντιφασιστικό και μέσα στις ίδιες τους τις χώρες. Όχι λιγώτερο άπό τόν άγώνα έναντίον τού φασιστικού Ιμπεριαλιστικού «Τριγώνου».

Και άκριβώς σ' αυτή τή δημοκρατική και άντιφασιστική διάθεση τών λαών και στήν πίεση της πάσης στην ήγεσία τών καπιταλιστικών έθνών, μέ πρωτοπορεία τους τις δύο άγγλοσαξωνικές δυνάμεις, χρωστάμε τó ότ παρά τις συνεχείς διακυμάνσεις και τή διπλωματική κερδοσκοπία της άγγλοσαξωνικής ήγεσίας, όι δημοκρατικές και άντιφασιστικές άρχές διατηρήθηκαν βασικά ως τó τέλος τού πολέμου. Σέ όλες τις κατοπινές διασκέψεις κατά τή διάρκεια τού πολέμου και κατόπιν (Κριμαία, Σάν Φραντσίσκο, Πότσνταμ κλπ.) όι άρχές αυτές τελικά έπικρατούσαν και άποκρυσταλλωνόταν στις συγκεκριμένες πολεμικές και μετοπολεμικές άποφάσεις πού διαμορφώνουν τή σύγχρονη πολιτική και διπλωματική μορφή τού κόσμου.

Δέν ύπάρχει άμφιβολία ότ θά ύποστούν άκόμα πολλές πειρατείες όι δημοκρατικές και άντιφασιστικές αυτές άρχές στά χέρια τού φoρείν Όφφis και τού Στέιτ Ντεπάρτεμεντ (τú Ύπ. τών Έξωτερικών) της

ποιό δλέθριο δρόμο προσανατολίζουν ξανά τήν οικονομία μας. Άλλο τó ζήτημα νά βρούμε πόρους κι' άλλο τó ζήτημα τού άν θά τούς μεταχειριστούμε σέ όφελος τού λαού. Οι θεωρητικοί και όι πολιτικοί τους άνδρες παρουσιάζουν τó πρόβλημα της οικονομίας μας σάν πρόβλημα ενός ποσού εκατομμυρίων δολλαρίων. Εμείς πρέπει νά τó βλέπουμε σάν ζήτημα ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ. Προσανατολισμού της οικονομίας γιά τήν άπελευθέρωση τού εργαζόμενου λαού άπό τήν ύποδούλωση στά συμφέροντα τού ξένου και τού ελληνικού χρηματιστικού κεφαλαίου.

Άφού λοιπόν πρέπει νά ύπάρχει και μία άλλη προοπτική, μία προοπτική λαϊκή άνοικοδόμησης πρέπει νά ρωτήσουμε: Ποιό πρέπει νά ναι τó συγκεκριμένο περιεχόμενο της προοπτικής μας γιά τήν έξοδο άπ' τó οικονομικό χάος, γιά τήν άναυγκρότηση άπό τó λαό και γιά τó λαό, γιά τήν πρόοδο και τήν άδέσμευτη ανάπτυξη της οικονομίας μας; Αυτό θά τó δούμε σέ τούτη τή στήλη στό έπόμενο τεύχος.

Ουδασίχτων. Καί δὲν ὑπάρχει καμμία ἐγγύηση δι-
καί ἀπὸ τὴν ἀγγλική καὶ ἀπὸ τὴν ἀμερικανική ἱμπε-
ριαλιστική πλευρά θὰ καταβληθεῖ κάθε προσπάθεια νὰ
τιναχθοῦν ὁλότελα στὸν ἀέρα οἱ δημοκρατικές καὶ ἀν-
τιφασιστικὲς ἀρχές. "Οχι βέβαια τυπικά μὰ οὐσιαστι-
κά. Καὶ ὅπως ἡ Κοινωνία τῶν Ἑθνῶν παρὰ τὴν πολὺ-
πλευρὴ ὑποκριτική δημαγωγία τῆς δὲν ὑπῆρξε παρὰ
ἓνα πειθῆνιο ὄργανο στὰ χέρια τοῦ ἀγγλογαλλικοῦ
ἱμπεριαλιστικοῦ συνασπισμοῦ, ἔτσι καὶ ὁ "Οργανισμὸς
τῶν Ἑνωμένων Ἑθνῶν μὲ μιά ἀκόμα πιὸ συστηματο-
ποιημένη ὁλόπλευρη δημαγωγία γίνεται προσπάθεια νὰ
μεταβληθεῖ σὲ πειθῆνιο ὄργανο τοῦ ἀγγλοαμερικανι-
κοῦ. Αὐτὴ τὴ φορά, ἱμπεριαλιστικοῦ συνασπισμοῦ.

Ἀλλὰ ἀπέναντί του ὁ ἀγγλοσαξονικὸς ἱμπεριαλι-
σμὸς ἔχει αὐτὴ τὴ φορά μιά Σοβιετική Ἑνωση μὲ κο-
λοσσιαῖο ἠθικὸ κύρος καὶ μὲ τὴ γνωστὴ στρατιωτική,
ἀεροπορική καὶ ναυτική δύναμη. Ἐχει μιά σειρά ἀπὸ
λαϊκὲς Δημοκρατίες ποὺ ἔχουν ἀπαλλάξει μιά γιὰ
πάντα τοὺς λαοὺς τοὺς ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῆς ὑποταγῆς
σὲ ἱμπεριαλιστικὰ συμφέροντα. Ἐχει ἀκόμα ἀπέναντί
του μιά σειρά ἀπὸ ἀστικές δημοκρατίες (π. χ. Γαλλία,
Νορβηγία) ὅπου ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαϊκοῦ παράγοντα
καὶ τῶν κομμάτων του στὴ διακυβέρνησή τους ἔχει ἀ-
φαιρέσει ἀπὸ τὰ καπιταλιστικὰ μονοπώλια καὶ τὰ
κώδικα τοὺς τὴ δυνατότητα νὰ ὑποτάξουν τὶς χώρες
αὐτὲς χωρὶς ὅρους σὲ ἓνα κοινὸ ταξικὸ ἀντιδημοκρα-
τικὸ—ἀντισοβιετικὸ μέτωπο. Ἀλλὰ καὶ μέσα στὴν ἴδια
τὴν Ἀγγλία καὶ τὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες ὑπάρχουν ση-
μαντικὲς προοδευτικὲς δημοκρατικὲς δυνάμεις, ποὺ δὲν
θὰ εἶνε διόλου διατεθειμένους νὰ δεχθοῦν ἀδιαμαρτύρητα
τὸ παίγνιό τῶν μονοπωλιακῶν τράστ τῆς κάρτας.

Οἱ λαοί, ἔχουν στὶς δημοκρατικὲς καὶ ἀντιφασιστικὲς
ἀρχές τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἓνα μεγάλο
ἱδεολογικὸ ὄπλο. Καὶ τὸ γεγονός διότι οἱ ἀρχές αὐ-
τὲς εἶναι ἀποκρυσταλλωμένες στὸ «χάρτη τοῦ Ἀτλαντι-
κοῦ» καὶ στὶς ἀποφάσεις τῆς Μόσχας (Φθινόπωρο 1943)
καὶ τῆς Τεχεράνης, καθὼς καὶ στὶς ἀποφάσεις ὧν τῶν
κατοπινῶν συμμαχικῶν διασκέψεων κάνει τὸ ἱδεολογικὸ
αὐτὸ ὄπλο πιὸ ἀποτελεσματικὸ στὰ χέρια τῶν λαῶν
καὶ τῶν πραγματικῶν δημοκρατικῶν κρατῶν. Ἐνῶ,
ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, φέρνει κάθε φορά σὲ πολὺ δίσκο-
λη θέση τὴν ἀγγλοσαξονικὴ ἡγεσία γιὰ τὴν ἐγγυνώνον-
ται οἱ δημοκρατικὲς καὶ ἀντιφασιστικὲς ἀρχές τῆς
σὺν ἀνυπαρκτῆς ἡ δημαγωγικῆς.

Ἀπὸ ἓνα μῆνυμα τοῦ *πρόεδρου Ροϋζβέλτ πρὸς τὸ
ἀμερικανικὸ Κογκρέσσο (21 Αὐγούστου 1941) πληροφο-
ρήθηκε ὁ κόσμος τὴ συνάντησή του, κάπου στὸν Ἀτλαν-
τικὸ ὠκεανὸ, μὲ τὸν πρωθυπουργὸ τῆς Ἀγγλίας Τσώρ-
τσιλ. καὶ τὶς ἀρχές ποὺ κατόπιν ἔγιναν γνωστὲς σὺν
ἐχάτης τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ἀγούς μῆνες ἀργότερα,
τὴν 1ην τοῦ Γενάρου 1942 μὲ μιά διακήρυξη ποὺ ὑπο-
γράφηκε στὴν Οὐάσιγκτον, ἡ Σοβιετικὴ Ἑνωση, ἡ Κί-
να καὶ ἄλλες εἰκοσιδύο χώρες (ἀνάμεσα σ' αὐτὲς καὶ
ἡ Ἑλλάδα) ὑπέγραψαν τὸ χάρτη τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Ὑ-
ποσχέθηκαν νὰ καταβάλλουν ὅλες τὶς δυνάμεις τους,
νὰ διαθέσουν ὅλες τὶς πηγές τους, στρατιωτικὲς καὶ
οἰκονομικὲς, σὺν ἀγώνα κατὰ τοῦ φασιστικοῦ τριγῶ-
νου καὶ τῶν δορυφώρων του. Ἀνέλαβαν τὴν ὑποχρέωση
νὰ μὴν κάνουν οὔτε ἀνακωχὴ οὔτε χωριστὴ εἰρήνη μὲ
τοὺς ἐχθρούς. Αὐτὴ εἴταν ἡ πρώτη κοινὴ διακήρυξη
τῶν Ἑνωμένων Ἑθνῶν, ποὺ ἄφηνε τὸ δρόμο
ἀνοικτὸ καὶ σὲ ἄλλες χώρες ἐπὶ παρέχον ἡ θὰ παρὰ
σχοῦν ὀλικὴ βοήθεια καὶ συμβολὴ στὸν ἀγώνα γιὰ τὴ
νίκη ἐναντίον τοῦ χιτλερικοῦ. Πραγματικά, ἓνα πρὸς
ἓνα προσχωροῦσαν στὰ Ἑνωμένα Ἑθνη καὶ ὑπέγραψαν
τὴ διακήρυξη γιὰ τὶς ἀρχές τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τὰ
ἄλλα συμμαχικά κράτη ποὺ ἡ βοήθειά τους στὸν πόλεμο
ἡ ἐμπαιναν σ' αὐτόν. Ἡ Γαλλία ὑπέγραψε τὴν 1ην τοῦ
Γενάρου 1945. Εἶναι γνωστὸ διότι τὸ «χάρτη τοῦ Ἀτλαν-
τικοῦ» ὑπέγραψαν καὶ ταυτόχρονα ἐκήρυξαν τὸν πόλε-
μο κατὰ τῆς Γερμανίας κατόπιν ἐσοτῆς μιά σειρά ἀπὸ
χώρες γιὰ νὰ πᾶρουν εἰσιτήριο γιὰ τὴν ἰδρυτική διά-
σκεψη τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἑνωμένων Ἑθνῶν στὸ Σάν
Φραντίσκο (Τοκίω, Αἰνυπτος κλπ.).

Ἀς θυμηθῶμε τὶς ὁκτώ ἀρχές τοῦ «Χάρτη τοῦ
Ἀτλαντικοῦ»: 1) Νὰ μὴν ἐπιζητηθοῦν φασιστικὲς προ-
σαρτήσεις. 2) Νὰ μὴ γίνονται ἐξοφικὲς ἀλλαγές ἀν δὲν

εἶναι σύμφωνα μὲ τοὺς ἐλεύθερα ἐκφρασμένους πό-
θους τοῦ λαοῦ ποὺ ἀφοροῦν. 3) «Σεβασμὸ τοῦ δικαι-
ώματος ὧν λαῶν νὰ διαλέξουν τὴ μορφή τῆς
διακυβέρνησης κατὰ τὴν ὁποία θέλουν νὰ ζήσουν».
Καὶ θὰ ἀποκατασταθοῦν τὰ «κυριαρχικά δικαιώματα
καὶ ἡ ἀνεξάρτητη κυβέρνησις σὲ κείνους ποὺ διὰ τῆς
βίας τὰ στερήθηκαν». 4) Ἐλευθερία ἐμπορίου «γιὰ ὅλα
τὰ κράτη, μικρὰ ἢ μεγάλα, νικητρία ἢ ἡττημένα» καὶ
διακανονισμὸν τῆς κατανομῆς τῶν πρώτων ὕλων.
5) Πλήρης οἰκονομικὴ συνεργασία μεταξὺ ὧν τῶν
ἔθνῶν γιὰ νὰ ἐξασφαλισθεῖ γιὰ ὅλους δουλιὰ, οἰκο-
νομικὴ ἀνάπτυξη καὶ κοινωνικὴ ἀσφάλεια. 6) Ἐπει-
τα ἀπὸ τὴ συντριβὴ τῆς χιτλερικής τυρανίας ἀπο-
κατάσταση μιάς εἰρήνης ποὺ θὰ ἐξασφαλίσῃ σὲ ὅλα
τὰ ἔθνη τὰ μέσα γιὰ νὰ ζήσουν σὲ ἀσφάλεια μέσα
στὰ σύνορά τους καὶ ποὺ θὰ ἐξασφαλίσῃ ὥστε
«ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σὲ ὅλες τὶς χώρες νὰ ζήσουν τὴ
ζωὴ τους ἐλεύθεροι ἀπὸ φόβο καὶ στερήσι». 7) Μιά
τέτοια εἰρήνη θὰ ἀφήσῃ ἐλεύθερη τὴν χρῆση
ὧν τῶν θαλασσῶν καὶ ὧν τῶν ὠκεανῶν καὶ 8)
«πιστεύουν διότι ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου, γιὰ ρεαλιστι-
κοὺς ὅσο καὶ πνευματικοὺς λόγους, θὰ ἐγκαταλείψουν
τὴν χρησιμοποίησιν τῆς δυνάμεως. Δὲν θὰ μπορέσει νὰ
ὑπάρξῃ εἰρήνη στὸ μέλλον ἀν ἐξακολουθήσουν οἱ ἐξο-
πλισμοὶ ἐπὶ τὴν ξηρὰ, θάλασσα καὶ ἀέρα νὰ χρησιμοποιο-
ῦνται σὺν ἀπειλητικῇ, ἐπιθετικῇ μέσῃ. Πρέπει νὰ
ἀποκατασταθεῖ ἓνα σύστημα γενικῆς ἀσφαλείας, μόνι-
μο, ποὺ νὰ κάνει τὸν ἀφοπλισμὸ οὐσιώδη».

Αὐτὲς οἱ ἀρχές (ἡ πρωτοβουλία καὶ διατύπωσιν
τους εἶναι τοῦ Φραγκλίνου Ντελάνο Ροϋζβέλτ) μπο-
ροῦν νὰ ἀναλυθοῦν στὰ οἰκονομικὰ ἄρθρα, ποὺ
ἀποτελοῦν τὸν πυρῆνα τῶν καταστατικῶν ἀποφάσεων
τοῦ Bretton Woods καὶ τὴν ἀμερικανικὴν διεκδίκηση νὰ
ἀποκατασταθεῖ ἀπόλυτη ἐλευθερία ἐμπορίου καὶ ναυ-
σιπλοίας («ἀνοικτὲς πόρτες»). Τὸ ὑπόλοιπο ἄρθρο εἴ-
χαν περισσότερο ἢ λιγώτερο δημοκοπικὸ σκοπὸ νὰ καλ-
λιεργήσουν τὸ ἡθικὸ στρατοῦ καὶ λαοῦ.

Ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴ πλευρὰ ὁ Τσώρτσιλ, ἀν καὶ ἤξαιρε
τὶ τὸ περιμένα τὸ ἀγγλικὸ ἱμπερίον μὲ τὶς οἰκονομι-
κὲς ἀρχές (ὁ ἴδιος στὴ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων μετα-
πολεμικὰ ὁνόμασε Σάβυλκ τοῦ ἀμερικανικοῦ), ὥστόσο
ὑπέγραψε γιὰ τὸ σπαθὶ τοῦ Χίτλερ κρεμόταν πᾶνω
ἀπὸ τὴν Ἀγγλία. Ὅσο γιὰ τὰ ἄλλα ἄρθρα, ἡ ἀνάγκη
γιὰ καλλιέργειαν ὕψηλο ἠθικὸν στὸν ἀγγλικὸ λαὸ καὶ
ἰδίως στοὺς ἐργάτες καὶ ἐργάτριες εἴταν ἀσυνκρίτα
πιὸ μεγάλη ἀπὸ τὸν ἀμερικανικὸ λαὸ. Κι' εἶναι γνωστὸ
διότι ἀκριβῶς γιὰ τὸ ἔκανε πόλεμο δημοκρατικὸ καὶ ἀντι-
φασιστικὸ («ἀρχές τοῦ Ἀτλαντικοῦ») ὁ βρετανικὸς
λαὸς ἔδειξε θαυμαστὴ σὺταπάννηση καὶ ἡ συνειδητὴ
συμβολὴ τοῦ ἀγγλικοῦ προλεταριάτου στὴν κολοσ-
σιαία προσπάθεια τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας εἶναι
ἀξιοθαύμαστη.

Ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως δὲν μπο-
ροῦν νὰ ὑπάρξῃ καμμία ἀντίρρηση γιὰ τὶς ἀρχές
τοῦ Ἀτλαντικοῦ. Οἱ οἰκονομικὲς ἀρχές, ἀν ἐφορ-
μῶνταν δημοκρατικά, δὲν θὰ ἐρχόνταν σὲ ἀντίθεση μὲ
τὰ σοβιετικὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ ἡ οἰκονομικὴ
συνεργασία θὰ βοηθοῦσε τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν κατε-
στραμμένων ἀπὸ τὴ φασιστικὴ ἐπίδρομὴ χωρῶν. Ὅσο
γιὰ τὰ πολιτικά ἄρθρα τοῦ «χάρτη» (αὐτοδιάθεση λαῶν,
δημοκρατικὸ θεσμοί, περιφρούρηση εἰρήνης, ὁμοδικὴ
ἀσφάλεια, ἀφοπλισμὸς κλπ.), ὅλα αὐτὰ πᾶνω ἀπὸ κάθε
δημοκοπικὴ καὶ ὑποκριτικὴ πρόθεσις ἀποτελοῦν βα-
σικά συστατικά τῆς σοβιετικῆς ἐσωτερικῆς καὶ
ἐξωτερικῆς πολιτικῆς. εὐθὺς ἀμέσως ἔπειτα ἀπὸ τὴν
Ἐπανάστασιν τοῦ 1917. Καὶ εἶναι γνωστὸ μὲ πόση
συνέπειαν ἐφάρμοσε στὴ ζωὴ τὴ φιλειθνητική, δη-
μοκρατικὴ καὶ ἀντιφασιστικὴ τῆς πολιτικῆς ἡ Σοβιετικὴ
Ἑνωση. Ἀπὸ τὴ δικὴ τῆς πλευρὰ δὲν ὑπῆρχε κανένας
λόγος νὰ μὴν παραδεχθεῖ χωρὶς ἐπιφυλάξεις τὶς ἀρ-
χές τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

Ἀλλὰ ἀπὸ τὴ στιγμή (τέλη τοῦ 1941) ποὺ ἡ Σοβιε-
τικὴ Ἑνωση ἀπετέλεσε βασικὴ μεγάλη δύναμη στὰ
Ἑνωμένα Ἑθνη ἡ ἐπίδρασις τῆς σοβιετικῆς διπλωμα-
τίας εἴταν ἀποτελεσματικὴ. Ἐδωσε σάρκα καὶ ὀστά
στὶς ἀφηρημένες ἀρχές—σπρώχνοντας συστηματικά
καὶ ἐπιμόνα στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ τούτους μέσῃ

στὰ πλαίσια τῶν δυνατοτήτων ποὺ ἔδινε ἡ συνεργασία
τῶν δυνάμεων τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ μιάς μερίδας τοῦ
καπιταλισμοῦ ἐναντίον τοῦ ἐπιθετικοῦ ἱμπεριαλιστι-
κοῦ φασισμοῦ.

Ἡ προσπάθεια αὐτὴ τῆς σοβιετικῆς διπλωματίας
φαίνεται καὶ στὸ κείμενο τῆς ἀγγλοσοβιετικῆς
κ. ἡ. σ. υ. μ. α. χ. (26 τοῦ Μᾶη 1942). Ἐκτός ἀπὸ
τὸ πολεμικὸ τῆς μέρας ἡ συνθήκη αὐτὴ μιλάει καὶ γιὰ
κοινὴ ἀγγλοσοβιετικὴ μεταπολεμικὴ προσπάθεια, μαζὺ
μὲ τὰ ἄλλα ἔθνη «ποὺ σκέπτονται κατὰ τὸν ἴδιον τρό-
πο», νὰ ἐξασφαλίσουν καὶ προφυλάξουν τὴν εἰρήνην
ἐπανάληψιν μιάς ἐπιθετικῆς ἐνέργειας ἐκ μέρους τῆς
Γερμανίας ἢ ἄλλου ἐπιθετικοῦ κράτους καὶ γιὰ τὴν
ὀργάνωσιν τῆς ὁμοδικῆς ἀσφαλείας.

Ἀλλὰ πολὺ περισσότερο φαίνεται ἡ σφραγίδα τῆς
σοβιετικῆς διπλωματίας στὶς ἀποφάσεις τῆς τριμεροῦς
Διάσκεψης τῆς Μόσχας (19—30 τοῦ Ὀκτώ-
βου 1943). Ἐκτός ἀπὸ τὸ καθαρὸ πολεμικὸ τῆς ἐργῆς
ἐναντίον τοῦ Ἀξονα καὶ τῶν δορυφώρων του, ἡ Διά-
σκεψη πῆρε τὴ σοβαρώτατη ἀπόφασιν γιὰ τὴ γενικὴ
ἀσφάλεια. Τὴν ἀπόφασιν αὐτὴ ὑπέγραψε καὶ ἡ Κινεζικὴ
Δημοκρατία.

Στὴ σχετικὴ Διακήρυξιν Σοβ. Ἑνώσεως, Ἑνωμ. Πο-
λιτειῶν, Μ. Βρετανίας καὶ Κίνας (Μόσχα 1 τοῦ Νοέμ-
βρου 1943) ἀναγνωρίζεται «ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴν ἐξασφα-
λισμὸν μιάς γρήγορης καὶ κανονικῆς μετὰ τὴν ἐξασφα-
λισμὸν εἰρήνης καὶ τῆς ἀποκατάστασιν καὶ διατή-
ρησιν τῆς διεθνούς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας». Διακηρύσ-
σεται ἡ θέλησις τῶν τεσσάρων δυνάμεων νὰ συνεχί-
σουν καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν πόλεμον τὴν ἐνωμένην δράσιν
τους γιὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας.
Ἀποφασίζεται κοινὴ ἐνέργεια ἐναντίον κάθε μελλον-
τικῆς ἐπιθετικῆς ἐνέργειας. Ἀποφασίζεται γιὰ τὸ συν-
τομώτερον δυνατό χρονικὸ διάστημα ἡ συγκρότησις διε-
θνούς ὀργανισμοῦ εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας.

Ἐστὶ στὴ Μόσχα, τὸ φθινόπωρο τοῦ 1943, μῆκαν
τὰ πρακτικὰ θεμέλια τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἑνωμένων
Ἑθνῶν πᾶνω σὲ δημοκρατικὴ, ἀντιφασιστικὴ καὶ φιλει-
θνητικὴ βάση. Οἱ ἀρχές τοῦ Ἀτλαντικοῦ ἐπαιρναν ὀρ-
γανωμένη καὶ ὀργανωτικὴ μορφή. Οἱ μεγάλες δυνά-
μεις ἄρχισαν ἀπὸ τότε τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν σχεδίων
τοῦ Ὄργανισμοῦ, ποὺ παρουσιάστηκαν σὺν προπρα-
σκευαστικῇ Διάσκεψιν ἐμπειρογνομῶνων τοῦ Νάμπαρ-
τον Ὀουκς (Ὀκτώβριος 1944) καὶ ἐγκρίθηκαν στὴν ἰδρυ-
τικὴ Διάσκεψιν τῶν Ἑνωμένων Ἑθνῶν, στὸ Σάν Φραν-
τίσκο (ἄνοιξη 1945).

Ἡ Διάσκεψιν τῆς Μόσχας στὰ 1943 πῆρε ἀκόμα τρεῖς
πολὺ σοβαρὰς ἀποφάσεις γιὰ τὰ συγκεκριμένα θέματα
τῆς Ἑλλάδας, Αὐστρίας καὶ τῶν χιτλερικῶν ὁμοτήτων.

Γιὰ τὸ ἰταλικὸ πρόβλημα ἀποφάσισε τὴν ἀπο-
κατάστασιν τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν στὴν Ἑλλάδα,
τὸ ξερρίζωμα τοῦ φασισμοῦ καὶ τῶν φιλοφασιστικῶν
στοιχείων ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν ζωὴ, τὴν ἀπελευθέρωσιν ὅ-
λων τῶν ἀντιφασιστικῶν καταδίκων καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν
Ἑλλῶν ἐγκληματιῶν πολέμου. Ἡ ἀπόφασις διακηρύσ-
σει: «ἕποτα δὲν θὰ ἐπιχειρηθεῖ ἐναντίον τοῦ δικαιοῦ
μυτος τοῦ ἰταλικοῦ λαοῦ νὰ διαλέξῃ τελικὰ τὴ μορφή
τῆς διακυβέρνησός του». Ἡ ἀπόφασις τῆς Διάσκεψης
τῆς Μόσχας εἶχε ἀποφασιστικὴν σημασίαν γιὰ τὴν δια-
μόρφωσιν τοῦ προσωρινοῦ καθεστώτος τῆς Ἑλλάδας
μεταβατικὸν διάστημα ἀπὸ τὴν κατάρρευσιν τοῦ φασι-
σμοῦ ὡς τὶς τελευταῖες ἐκλογές καὶ τὸ δημοψήφισμα
ποὺ ἔλυσε τὸ πολιτικὸν πρόβλημα.

Γιὰ τὸ αὐστριακὸ πρόβλημα ἡ Διάσκεψιν τῆς
Μόσχας ἀποφάσισε τὴν πλήρη ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς
Αὐστρίας καὶ τὸ ἀνοιγμὸν τοῦ δρόμου στὸν αὐστριακὸ
λαὸ γιὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ εὐημερίαν του παρ' ὅλο ποὺ
ζοῦσε ἐν τῇ εὐθύνῃ τῆς χώρας αὐτῆς γιὰ τὴν συμπε-
ριποίησιν τῆς στὸν πόλεμον ποὺ πλεῖστον τῆς χιτλερικής Γερ-
μανίας καὶ τονίζεται διότι ἡ ἴδια τῆς ἡ συνεισφορά στὸν
ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς θὰ ὑπολογισθεῖ στὸν
τέλειον διακανονισμὸ τῆς τύχης τῆς. Καὶ γιὰ τὴν Αὐ-
στρίαν ἡ ἀπόφασις τῆς Μόσχας εἶχε σημασίαν ἔπειτα
ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς μὲ μιά ὁρισμένη δικὴ τῆς
ἐθνικὴ—ἀπελευθερωτικὴ συμβολή.

Γιὰ τὶς γερμανικὲς ὁμοτήτες καὶ τὴν παρα-

βίασιν ἐκ μέρους τῆς χιτλερικής Γερμανίας κάθε ἱχνος
διεθνούς πολεμικοῦ δικαίου ἡ Διάσκεψιν τῆς Μόσχας
πῆρε μιά σοβαρώτατη ἀπόφασιν στὸ ὄνομα καὶ ὧν
τῶν 32 (τότε) ἐνωμένων ἔθνῶν: ὅταν θὰ γίνῃ ἀνακωχὴ
μὲ ὁποιαδήποτε γερμανικὴ ἀρχή, ὅρος ἀπαράβατος θὰ
εἶναι νὰ παραδοθοῦν ἀμέσως ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ
ἀνδρες τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, καθὼς καὶ τὰ μέλη
τοῦ ἐθνικοσοσιαλιστικοῦ κόμματος ποὺ διέπραξαν ὁμο-
τητες, σφαγές καὶ ἐκτελέσεις γιὰ νὰ δικαστοῦν στὶς
χώρες ποὺ διέπραξαν τὶς ὁμοτήτες σύμφωνα μὲ τοὺς
νόμους τῶν χωρῶν αὐτῶν. Λεπτομερεῖα καὶ κατάλογοι
ἐγκληματιῶν πολέμου θὰ καταρτισθοῦν ἀπὸ τὶς ἀρμο-
διες κυβερνήσεις. Ἀναφέρονται ὀνομαστικά ἡ Σοβιε-
τικὴ Ἑνωση, ἡ Πολωνία, Τσεχοσλοβακία, Γιουγκοσλα-
βία, Ἑλλάδα «συμπεριλαμβανομένης τῆς Κρήτης καὶ
τῶν ἄλλων νησιῶν», ἡ Νορβηγία, Δανία, Ὁλλανδία,
Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Γαλλία, καὶ Ἰταλία. Οἱ μεγά-
λοι ἐγκληματίες (ἡγέτες τοῦ ναζισμοῦ) θὰ τιμωρη-
θοῦν σύμφωνα μὲ ἀπόφασιν τῶν συμμαχικῶν κυβερνή-
σεων.

Ἀγίες βδομάδες ἔπειτα ἀπὸ τὴ Διάσκεψιν τῆς Μό-
σχας συνήλθε στὴν Τεχεράνη, πρωτεύουσα τῆς Περ-
σίας, στὴ σοβιετικὴ ζώνη κατοχῆς ἡ Διάσκεψιν τῶν ἀρ-
χηγῶν τῶν τριῶν μεγάλων δυνάμεων, Στάλιν, Ροϋζ-
βέλτ καὶ Τσώρτσιλ. Εἶναι ἡ πρώτη ἄμεση τριπλὴ ἐπαφὴ
τῶν πρὸς τοὺς ἀρχηγῶν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου
πολέμου.

Τὸ Ἀνακοινωθὲν (1 τοῦ Δεκεμβρίου 1943) τῆς Διάσκε-
ψης τῆς Τεχεράνης εἶναι σύντομο καὶ ἐπιγραμματικόν.
Εἶναι γνωστὸ διότι ἡ Τεχεράνη ὑπῆρξε κυρίως μεγάλῃς
σημασίας πολιτικῆς—ἐπιτελικῆς Διάσκεψιν.
Ἀλλὰ καὶ τὸ πολιτικὸ—διπλωματικὸ τῆς ἐργῆς εἶναι
μιά πανηγυρικὴ ἐπιβεβαίωσις τῶν δημοκρατικῶν—ἀντι-
φασιστικῶν ἀρχῶν τοῦ πολέμου. «Τὰ ἔθνη μας θὰ ἐρ-
γασθοῦν μαζὺ στὸν πόλεμον καὶ στὴν εἰρήνην ποὺ θὰ
ἐπακολουθήσει... Ἀναγνωρίζουμε πλήρως τὴν ὑπεράσ-
την ἐνῶσιν ποὺ πέφτει ἀπάνω μας καὶ πᾶνω σὲ ὅλα τὰ
ἐνωμένα ἔθνη νὰ κάνουμε μιά εἰρήνην ποὺ θὰ ἐξασφα-
λίσῃ τὴν εὐημερίαν τῆς καταπληκτικῆς πλειοψηφίας
τῶν λαϊκῶν μαζῶν τοῦ κόσμου καὶ θὰ ἐξαφανίσῃ τὴ
μάστιγαν καὶ τὴ φρίκην τοῦ πολέμου γιὰ πολλὰς γενεάς».

Ἡ Διάσκεψιν εἶναι κατηγορηματικὴ στὴν πεποίθησιν
τῆς γιὰ τὴ νίκη: «Δὲν ὑπάρχει δύναμις τῆς γῆς ποὺ
μπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν καταστροφὴν τῶν γερμανικῶν
δυνάμεων στὴν ξηρὰ, τῶν ὑποβρυχίων τους στὴ θάλασ-
σαν καὶ τῶν πολεμικῶν τους ἐγκαταστάσεων ἀπὸ τὸν
ἀέρα». Καὶ αἰσιόδοξε γιὰ τὸ μέλλον: «Προβλέπουμε
μὲ ἐμπιστοσύνην στὴ μέρα ποὺ ὅλοι οἱ λαοὶ τοῦ κόσ-
μου θὰ μποροῦν νὰ ζήσουν ἐλεύθερα τὴν ζωὴν τους,
ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὴν τυραννίαν καὶ σύμφωνα μὲ τὶς
ποικίλλουσες ἐπιθυμίας τους καὶ τὴν ἴδιαν τὴν συ-
νειδίωσιν».

Ἡ πεποίθησις γιὰ τὴ νίκη δὲν βγήκε διόλου γελα-
σμένη. Ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς τὸ μέλλον γιὰ τὴν εἰρη-
νικὴν περίωδον δὲν εἶχε βέβαια τὴν ἴδιαν τύχην. Ὁ Ροϋζ-
βέλτ δὲν ζεῖ πιά καὶ ὁ «Ροϋζβελτισμὸς» (=ὅτι λογι-
κώτερο ἔβγαλε ἡ ἀμερικανικὴ ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτε-
ρικὴ πολιτικὴ στὸν εἰκόσμον αἰῶνα) χάνεται ὁλοένα
στὸν ὀρίζοντα. Ὁ Τσώρτσιλ βιάζει λόγους ἐμπρηστι-
κοῦς, ἱμπεριαλιστικοῦς, ἀντισοβιετικοῦς. Ὅσο γιὰ τὸ
Στάλιν, αὐτὸς, ἐνσάρκωσις τῆς πραγματικῆς καὶ συ-
νεπὸς δημοκρατίας μένει στὶς ἐπαλξεις τοῦ ἀντιφα-
σισμοῦ ὅπως καὶ τὴν πρώτην στιγμὴν.

Οἱ λαοί, «ὅλοι οἱ λαοὶ τοῦ κόσμου», ἔπειτα ἀπὸ τὴν
τρομερὰν πείραν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου,
εἶναι πράγματι ἀποφασισμένοι νὰ ζήσουν ἐλεύθερα τὴ
ζωὴν τους, χωρὶς τυραννίαν, σύμφωνα μὲ τοὺς πόθους
καὶ τὴν συνειδήσιν τους. Καὶ ὅπου δὲν τὸ πέτυχαν ἀκό-
μα αὐτοὶ, οὐ θὰ κάνουν τὸ πᾶν γιὰ τὸ πετύχουν. Γι' αὐ-
τοὺς ἡ ὁσιὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀτλαντικοῦ, τῆς Διά-
σκεψης τῆς Μόσχας τοῦ 1943 καὶ τῆς Τεχεράνης εἶναι
ἀθάνατη. Γιατὶ ἡ δημοκρατία καὶ ὁ ἀντιφασισμὸς εἶναι
οἱ δυὸ κατακτήσεις ποὺ θὰ ἀνοίγουν τὸ δρόμον τῆς ἀν-
θρωπότητος πρὸς τὴν λεωφόρον τοῦ φωτεινοῦ μέλλοντος.

Ἰούλιος 1946.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. Εισαγωγικά

1. Το θέμα, οι ιδιομορφίες κι' οι δυσκολίες του.

Η μελέτη των παραγωγικών προβλημάτων της χώρας μας έχει μείνει στάσιμα. Δεν είναι υπερβολικό να διατυπώνεται η κατηγορία, πώς η οικονομική 'Επιστήμη στην 'Ελλάδα, ακολουθώντας την κοινωνική καθυστέρηση και στασιμότητα, έχει βαλτώσει κι' αυτή και μοναδικός της σκοπός είναι, ή αφ' ύψηλου και σε γενικές γραμμές, έρευνα των οικονομικών φαινομένων του τόπου μας, με αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη συσκότιση των προβλημάτων. 'Ακριβώς η έλλειψη έρευνών πάνω στα συγκεκριμένα παραγωγικά προβλήματα της χώρας, καταδειχνει τη φυγή των έρευνών από την πραγματικότητα και τη διάθεση να μη θίξουν τα «κακώς κείμενα». Γιατί άλλοιως δεν εξηγείται η επικράτηση θεωριών για τη φυσική φτώχεια του τόπου, ενώ γύρω μας όλα τα φαινόμενα, όλοι οι δείχτες, πιστοποιούν το αντίθετο. Είναι φανερό, πώς αίτια για την επικράτηση τέτοιων θεωριών, που οδηγούν στον έθνικό μαρasmus και τον κοινωνικό και παραγωγικό ευνουχισμό, έχει για θεωρητική της βάση, την εμφάνιση των συμπτωμάτων της παραγωγικής μας καθυστέρησης, σαν αιτίας γενεσιουργικής. Και η τραγική αυτή για τον τόπο μας παρανόηση, θελημένη ή αθέλητη, θέλει να σκεπαστεί με θεωρητικές αιτιολογίες, βγαλμένες από γενικές έπισκοπήσεις, στηριγμένες σ' όποιεσδήποτε θεωρητικές κατασκευές, εκτός από τα πραγματικά γεγονότα. Μά η πραγματικότητα έχει ήφαιστιακή ζωντανία. Κι' ο άπατηλος αυτός μαντύας, που την σκεπάζει ξεσκίζεται, όσο πάει και πιο πολύ, από διάφορες πλευρές.

Η φτώχεια της Γεωργικής Οικονομίας σε κεφάλαια είναι φανερή. 'Εκείνο όμως που δεν είναι καθόλου φανερό, είναι οι αιτίες της φτώχειας αυτής. 'Ακριβώς η διαπίστωση των αιτιών αυτών, θέλουμε νάβει, ο βασικός σκοπός της μελέτης αυτής και νομίζουμε πως αν αυτό κατορθωθεί, μόνο τους θα ξεπηδήσουν τα συμπεράσματα που θα καθοδηγήσουν τον έρευνήτή, για να διαμορφώσει τους δρους και τις μεθόδους, αύξησης της συμμετοχής του παράγοντα κεφάλαιο, στην γεωργική παραγωγική προσπάθεια του τόπου μας. Κι' είναι η σημασία των γεωργικών κεφαλαίων, για την 'Εθνική μας οικονομία, την οικονομία της γεωργίας και της γεωργικής μας οικογένειας, εξαιρετικά σημαντική, όσο και φανερή. Γιατί τα κεφάλαια στη διάθεση των αγροτικών χεριών, παίζουν το ρόλο ενός μοχλού στα χέρια της αγροτικής δουλειάς, για την κινητοποίηση των παραγωγικών δυναμειών, που τόσο μεγαλύτερη είναι η έπιβραση του, όσο μεγαλύτερος είναι ο όγκος τους, και δοθολογικότερη ή σύνθεσή τους.

Η μελέτη του προβλήματος των γεωργικών κεφαλαίων, ιδιαίτερα στον τόπο μας, παρουσιάζει εξαιρετικές δυσκολίες. Κι' αυτές πηγάζουν, πρώτα πρώτα, από την ίδια τη φύση της γεωργικής οικονομίας, που παρουσιάζει ένα πολυσύνθετο είναι και γίνεσθαι, εξ αιτίας του ρόλου που παίζουν μέσα σ' αυτή τη λειτουργική της εξέλιξη, οι φυσικοί πασάνοντες, οι κοινωνικοί σ' όλες τους τις εκφράσεις—οικονομική οργάνωση, διοικητική, πολιτιστική στάθμη—καθώς κι' ένα άλλο πληθός από αστάθμητους και πολλές φορές, εξωοικονομικούς συντελεστές. Κι' εξόν απ' αυτό, ή ως τώρα, έστω και μικρή, έπιστημονική έρευνα του προβλήματος, με ελ να γρηγοροποιεί, για τη μελέτη και διατύπωση της αγροτικής οικονομίας, συμβατικές και ανεπιστημονικές μεθόδους, κατάντησε να το συσκοτίζει πρόβλημα,

αντί να το φωτίζει. 'Επηρεασμένη—γιατί τάχα όχι εκμεταλλευόμενη—από την πολύπλοκη συναρμογή μιας οικονομίας, που μέσα της ζυμώνονται οικονομικές έπιβιώσεις μιας περασμένης εποχής, της φεουδαρχικής, με τα νεοπλάσματα μιας βαρειάς άποικιακής εκμετάλλευσης και μάλιστα μέσα σενα καθυστερημένο κοινωνικό πλαίσιο, κατάφερε να δημιουργήσει γύρω από την αγροτική μας οικονομία έναν πέπλο Ιεροού μυστήριου, ένα φετεχισμό που προκαλεί το δέος και την άπελπισία. Βασιζόμενη στη φανερή φτώχεια της γεωργίας μας σε κεφάλαια, βρήκε την απλούστερη δυνατή εξήγηση. 'Η έλλειψη αυτή κεφαλαίων, χρωσιέται στη φυσική φτώχεια της χώρας μας. Κι' έτσι το Ιερό μυστήριο άρχίζει. 'Η φύση ήταν τσιγγούνα για την 'Ελλάδα!

Ευτυχώς όμως για τον τόπο μας, οι νεώτεροι έρευνήτες, έστω και λίγοι σήμερα, δεν έπηρεάζονται καθόλου από το άντεχνικό αυτό κηρύγμα. Ξεκινώντας από τη βασική έπιστημονική απαίτηση, της έρευνας δηλ. των πλουτοπαραγωγικών δυνατοτήτων της Χώρας μας, που την έμαθαν νάβει τόσο άνεξερευνήτη όσο κι' άνεκμετάλλευτη, άρχισαν να βάζουν τον δάκτυλο στον τύπο των ήλων. Κι' όπως είναι φυσικό ή μαγεία άρχισε να διαλύεται.

Κι' από τη σχετικά πρόχειρη μελέτη κι' έρευνα, που ως τα τώρα γίνηκε, άποδειχτηκε πως το μόνο πράγμα που δεν ξέρουμε ακόμα, είναι το πόσο ή χώρα μας είναι πλούσια σε φυσικά έφόδια. Γιατί φτωχή μία φορά δεν είναι!

Για τον έρευνήτή που παραδέχεται για σωστή την άποψη αυτή, δημιουργείται το καθήκον να βρεί τα άληθινά αιτία της φτώχειας της γεωργικής μας οικονομίας σε κεφάλαια και να τα άποκαλύψει. Γιατί μονάχα όταν γνωστούν τα πραγματικά αιτία μιας άρρωστικ' ή θεραπεία της.

2. Τα βασικά σημεία της μελέτης.

Ο έρευνήτης της Γεωργικής οικονομίας ενός τόπου, είναι σωστό ν' άρχίζει με την καλή γνώριμιά της. Για λόγους λοιπόν άπλους, θα μπορούσαμε κι' έμεις ν' άρχίσουμε τη μελέτη του προβλήματος των Γεωργικών Κεφαλαίων στη Χώρα μας, από τη γνώριμιά μας με τα υπάρχοντα Κεφάλαια, στη σημερινή στιγμή της μελέτης μας. 'Ο Πόλεμος όμως, που έπέρασε σαν τυφώνας από την πολύπαθη τούτη χώρα, έκανε τόσο ποικιλόμορφες μεταβολές και ιδίως καταστροφές, που άναγκάζουν τον έρευνήτή να μεταθέσει προς το πίσω την άφειτηρία της μελέτης του, δηλ. στα προπολεμικά έπίπεδα.

Ο καθορισμός όμως του όγκου των Γεωργικών Κεφαλαίων στη δοσμένη αυτή στιγμή, δημιουργεί την άνάγκη για τη μελέτη του τρόπου της συσσώρευσής των, δηλ. των προσδιορισμό των πηγών των κεφαλαίων αυτών κι' ακόμα των παραγόντων που δρούνε θετικά ή άρνητικά στην παροχή των πηγών αυτών.

Είναι γνωστό, πως ο ρυθμός της συσσώρευσης κεφαλαίων είναι διαφορετικός στη Γεωργία από τη Βιομηχανία. Μά έμεις νομίζουμε λαθεμένη την άποψη, πως ή βοαδύτερη συσσώρευση στη Γεωργία, είναι συνέπεια της έπιβρασης πάνω στην γεωργική παραγωγική προσπάθεια των φυσικών παραγόντων. 'Η διαφορά στο ρυθμό της συσσώρευσης είναι κυρίως συνέπεια των φεουδαρχικών και κεφαλαιοκρατικών κοινωνικών συνθηκών εκμετάλλευσης και έλάχιστα των φυσικών συνθηκών. Φυσικά λοιπόν δημιουργείται ή άνάγκη για τη

μελέτη των δρων της παραγωγικής λειτουργίας, αυτών δηλ. των δρων που καθορίζουν τη στάθμη της παραγωγικότητας της αγροτικής δουλειάς, άν θέλουμε να κατανοήσουμε τους λόγους της ύπάρχουσας αισώρευσης και να βρούμε δυνατούς τρόπους έπηρεασμού της.

Καταλήγοντας ο έρευνήτης σε συμπεράσματα σχετικά με τη συσσώρευση των Γεωργικών κεφαλαίων και την άποδοτικότητα τους, είναι διαγκασμένος να διαπιστώσει άν ο όγκος των κεφαλαίων που βρέθηκε είναι άρκετός, άν φτάνει και ως ποιο σημείο, για την πάρα πέρα οργάνική ανάπτυξη της οικονομίας. Να μελετήσει δηλ. την έπάρκειά τους και να βρεί τα μέτρα που είναι άναγκαία για την προώθηση της έπάρκειας αυτής.

Οι εξαιρετικές συνθήκες που δημιουργήσεν ο πόλεμος, θα διακόψουν έδω την κανονική εξέλιξη της έρευνας. Γιατί ο έξανεισμός του υλοποιημένου μόχτου του εργαζόμενου αγροτικού λαού, από τη θύελλα και τα παράγωγά της, άναγκάζει τον έρευνήτή να μελετήσει την έκταση των καταστροφών, το είδος των μεταβολών που έπέφερε ο πόλεμος και φυσικά να διαπιστώσει τις άνάγκες και τα άπαιτούμενα κεφάλαια για την άνασυγκρότηση. Γιατί τότε μονάχα θάβει σε θέση ο έρευνήτης, να σχεδιάσει σωστά το σύστημα της άνασυγκρότησης, να δώσει μια πιστήν εικόνα για την δρθολογική σύνθεση των Κεφαλαίων, να σταθμίσει τον έπιθυμητό τους όγκο και τέλος να διαγράψει τη γερή και φυσιολογική εξέλιξη της Γεωργικής οικονομίας της χώρας μας.

3. 'Η συμβατική κατάταξη των Γεωργικών Κεφαλαίων.

Στις χώρες που κυριαρχεί ή κεφαλαιοκρατική μορφή της οικονομίας, σ' όλες τις εξέλικτικές μορφές της, εκεί επικρατεί άνάμεσα στους έρευνήτες, ένα συμβατικό σύστημα κατάταξης των Γεωργικών Κεφαλαίων, που έχει για σκοπό του, να τα χωρίσει σε κατηγορίες, με βάση έξωτερικά γνωρίσματα, που στον προσδιορισμό τους, παίζουν λίγο ή πολύ το ρόλο τους, οι προσωπικές προτιμήσεις του έρευνήτη. 'Η κατάταξη αυτή δίνει τα Γεωργικά Κεφάλαια, έτοιμα για μια λογιστική έγγραφή, χωρίς να φανεώνει τον οργάνικό ρόλο που παίζουν μέσα στην παραγωγική δράση. 'Ετσι π.χ. ή κεφαλαιοποιημένη έδαφική πρόσδοος, δηλ. το λεγόμενο έδαφικό κεφάλαιο άνακατεύεται με τις διάφορες τοποθετήσεις κεφαλαίων στο έδαφος, σε βελτιώσεις, φυτείες κλπ. Το λεγόμενο κυκλοφορικό κεφάλαιο, το άπαρτίζουν με τη συνένωση π.χ. όλων των χρηματικών άναγκών της αγροτικής έπιχειρήσης, δηλ. με την έδαφική πρόσδοο ή νοίκι του χωραφίου ή τόκο του έδαφικού κεφαλαίου, με τα μεροκάματα που πληρώνονται μόνο, με τους σπόρους που άγοράζονται, τους φόρους, τα έξοδα συντήρησης της αγροτικής οικογένειας, τη συντήρηση των παραγωγικών μέσων, τους τόκους, τα άσφάλιστρα κλπ. 'Ετσι με το σύστημα αυτό, δημιουργείται μια τέτια σύγχυση, από την οποία κανένα σωστό συμπεέρασμα δεν μπορεί να βγει. 'Ολη ή ως τα τώρα έρευνα έχει γίνει με βάση ένα τέτιο σύστημα.

Ο νεώτερος λοιπόν έρευνήτης, όσο και να μη συμφωνάει με το σύστημα αυτό κατάταξης, δεν μπορεί να το άνοήσει, γιατί και ή λοιπή οργάνωση της Γεωργικής Οικονομίας, στη Διοίκηση, στην άσκηση της 'Αγροτικής Πίστης, στη Στατιστική, το ίδιο ακολουθεί. 'Αν θέλουμε λοιπόν να κατατοπιστούμε πάνω στον όγκο των Γεωργικών Κεφαλαίων, που δρούν μέσα στην γεωργική παραγωγική μας λειτουργία, πρέπει να το άκολουθήσουμε κι' έμεις, στην άρχή της μελέτης μας τουλάχιστο, προσπαθώντας μονάχα να ξεχωρίσουμε, που είναι δυνατό, τα διάφορα στοιχεία του Γεωργικού κεφαλαίου κάθε μορφής, για να κάνουμε, στην κατάλληλη στιγμή, την κατάταξη μ' ένα σύστημα που έμεις θεωρούμε έπιστημονικότερο.

Κατατάσσουν, λοιπόν, τα Γεωργικά Κεφάλαια στις ακόλουθες κατηγορίες. α) Το 'Εδαφικό ή 'Εγχειο Κεφάλαιο. Μέσα σ' αυτό, άνάλογα με τις προτιμήσεις του έρευνήτη (1), περιλαμβάνουν εκτός

από το έδαφος, τις βελτιώσεις, τις φυτείες τα δάση και τις βοσκές. β) Το Οικόδομικό Κεφάλαιο, στο οποίο υπάγονται τα κτίρια και τις άλλες μόνιμες στεγαστικές κατασκευές. γ) Το Ζωικό Κεφάλαιο, όπου κατατάσσονται τα ζώα εργασίας και παραγωγής καθώς και τα άντικυσώμενα, που κατέχει ή γεωργική έπιχειρήση. δ) Το άψυχο ύποστατικό, ή πάγιο κεφάλαιο ή κεφάλαιο Μηχανών και έργαλειών, στο οποίο περιλαμβάνουν τις μηχανές και τα έργαλεία της έπιχειρήσης. ε) Το κυκλοφορικό κεφάλαιο, όπου υπάγονται όλες οι έτήσιες άνάγκες σε χρήμα και είδος της αγροτικής έπιχειρήσης, και τέλος στ) Το άποταμειευτικό κεφάλαιο, όπου κατατάσσονται όλες οι μορφές πλούτου που δεν πέρνουν μέρος στην παραγωγική διαδικασία της αγροτικής έπιχειρήσης.

4. 'Η σωστή και οργάνική κατάταξη των Γεωργ. Κεφαλαίων.

Όπως είναι φανερό, ή κατάταξη που άναφέραμε, χωρίζει ουσιαστικά τα γεωργικά κεφάλαια, σε δυο βασικές κατηγορίες α) στα πάγια, δηλ. στα κεφάλαια που πάγια πέρνουν μέρος στην παραγωγική λειτουργία, μπαίνοντας μέσα στην άξια των γεωργικών προϊόντων τηματικά, σε χρονικό διάστημα μεγαλύτερο από τον παραγωγικό κύκλο, και β) σε κεφάλαια κυκλοφορικά, που μπαίνουν μέσα στην άξια των γεωργικών προϊόντων στη χρονική περίοδο ενός παραγωγικού κύκλου.

Τα κυκλοφορικά όμως κεφάλαια τα ξεχωρίζουμε άναλύοντάς τα, σε τρεις βασικές ομάδες α) τις πρώτες ύλες (σπόρους), λιπάσματα, φάρμακα, άξια μηχανικής καλλιέργειας α) στα πάγια, δηλ. στα κεφάλαια που πάγια πέρνουν μέρος στην παραγωγική λειτουργία, μπαίνοντας μέσα στην άξια των γεωργικών προϊόντων τηματικά, σε χρονικό διάστημα μεγαλύτερο από τον παραγωγικό κύκλο, και β) σε κεφάλαια κυκλοφορικά, που μπαίνουν μέσα στην άξια των γεωργικών προϊόντων και τη διαμορφώνουν.

Όλοι οι έρευνήτες, θεωρητικοί του κεφαλαιοκρατικού οικονομικού συστήματος, αλλά κι' οι κριτικοί τους, συμφωνάβει πως το κεφάλαιο έχει την ιδιότητα να γεννοβολά, να άναπαράγει δηλ. μέσα στην παραγωγική λειτουργία, τα συστατικά του μέρη, που ένωματώνονται μέσα στην άξια των προϊόντων, αλλά και κάτι πάρα πάνω, αυτό που άποτελεί το καθαρό εισόδημα της έπιχειρήσης, που λένε πως διανέμεται, μοιράζεται, στους συντελεστές της παραγωγής, στο τέλος της παραγωγικής περιόδου.

Οι θεωρητικοί του κεφαλαιοκρατικού συστήματος, ίσχυρίζονται πως το σύνολο του κεφαλαίου είναι ικανό, μέσα στην παραγωγική λειτουργία, να παράγει το ποσό της νέας άξιας, που μοιράζεται άνάμεσα στους συντελεστές της παραγωγής, και ή μεταβάλλεται σε καινούργιο κεφάλαιο, για να προστεθεί στο παλιό ή καταναλώνεται για τις βιωτικές άνάγκες των κατόχων των παραγωγικών μέσων.

Με λίγο όμως προσεχτικό έλεγχο, μπορεί ο καθένας να άντιληφθεί, πως το μόνο κομμάτι των κεφαλαίων που έχει την ικανότητα να άναπαράγει καινούρια άξια, μέσα στην παραγωγική λειτουργία, είναι ή χορηγοποιούμενη άνθρώπινη δουλειά και μονάχα αυτή. Γιατί ένας κανονικός λογιστικός λογαριασμός θα μς δείξει, πως ή άξια του πάγιου κεφαλαίου, που ένωματώνεται στο παραγόμενο προϊόν, καθώς και ή άξια της πρώτης ομάδας του κυκλοφοριακού κεφαλαίου (σπόροι, λιπάσματα, φάρμακα, άξια μηχανικής και ζωικής εργασίας), βρσάκονται άπόφους ένωματωμένες μέσα στην άξια του προϊόντος. Αυτές δεν αξιάνουν σε άξια μέσα στο προϊόν. Όσο στοιχίζουν, τόσο χρεώνονται. Οι άξίες αυτές είναι σταθερές, δεν μεταβάλλονται, δεν αξιάνουν, μέσα στην παραγωγική διαδικασία. 'Η άξια όμως του προϊόντος πρέπει νάβει μεγαλύτερη από το σύνολο των παραγωγικών δαπανών και τόση, ώστε να περιλαμβάνει α) την άξια του μεροκάματου, β) τις έπιβαρύνσεις της έπιχειρήσης σε τόκους, έδαφική πρόσδοο, άποσβέσεις,

(1) Βλ. Έθελπιδη, Γεωργικοοικονομικές μελέτες γεωπόνων ΑΤΕ κλπ.

συντήρηση, ασφάλιστρα και γ) και το κέρδος του επιχειρηματία.

Αν όμως η αξία του προϊόντος περιλαμβάνει μονάχα τις παραγωγικές δαπάνες και την πραγματική αξία του μεροκάματου, δηλ. την αξία των καταναλωτικών αγαθών που χρειάζεται για να αναπαραχθεί ή εργατική δύναμη, μ' άλλα λόγια την αξία των βιωτικών αναγκών του εργαζόμενου παραγωγού, δεν θάταν δυνατόν να περισφύσει τίποτα από την αξία του προϊόντος, για να πληρωθούν ή εδαφική πρόσδοδος, οι τόκοι, και οι άλλες επιβαρύνσεις, καθώς και το κέρδος του επιχειρηματία.

Η ανθρώπινη δουλειά όμως έχει τουτό ακριβώς το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό. Δεν παράγει μόνο την αξία των αγαθών που θα κάνει τον εργαζόμενο ικανό να την αναπληρώσει, αλλά μιά και αγοράζεται όλο το μεροκάματο με το ήμερομίσθιο, εωφλάει το ήμερομίσθιο και δίνει στον επιχειρηματία και τη διαφορά που χρειάζεται για να συμπληρωθεί η αξία του προϊόντος, ώστε να μπορεί μ' αυτή να πληρωθεί και κάθε άλλη επιβάρυνση της παραγωγικής λειτουργίας. Είναι φανερό λοιπόν πώς το μόνο ποσό που μετράβάζεται μέσα στην αξία των προϊόντων είναι η αξία της ανθρώπινης δουλειάς. Αυτή μονάχα αυξάνει, παράγοντας την προσθετή αξία των προϊόντων, αυτή παράγει την υπεραξία τους.

Το ποσό της παραγόμενης υπεραξίας δεν είναι σταθερό. Έξαρτάται από το μέγεθος του μεροκάματου δηλ. το μήκος της εργάσιμης ημέρας, από την ένταση της δουλειάς και από την τεχνική στάθμη που διαμορφώνει την παραγωγικότητα της δουλειάς. Η μεταβλητότητα αυτή της υπεραξίας, που σημαίνει το μεταβλητό στην ικανότητα της ανθρώπινης δουλειάς να παράγει καινούριες αξίες, έχει τεράστια παραγωγική σημασία. Γιατί έτσι μονάχα γίνεται δυνατή η άεναη και χωρίς όρια ικανότητα της ανθρώπινης παραγωγικής προσπάθειας, να αυξάνει τον κοινωνικό πλούτο. Είναι φανερό λοιπόν πιά πώς τον πλούτο αυτό δεν τον παράγει το αμετάβλητο, το σταθερό μέρος του κεφαλαίου, αλλά το μετράβλητο, το ζωντανό, το ανθρώπινο στοιχείο του, αυτό που έχει την ικανότητα να μεταβάλλεται και ποσοτικά και ποιοτικά.

Στη γεωργική όμως παραγωγική λειτουργία έχουμε κι' άλλες ιδιομορφίες τεράστιας οικονομικής σημασίας. Σ' αυτήν παίρνει μέρος και ένας φυσικός παράγοντας, το έδαφος, που μέσα στο σημερινό οικονομικό κα-

θεστώ, έχει την εξαιρετική ιδιότητα ανάμεσα, στους φυσικούς παράγοντες, ν' αμοιβεiat σαν συντελεστής της παραγωγής, ν' αμοιβεiat τους κατόχους του δηλ. ακριβώς έπειδή, σήμερα, είναι δυνατή ή κατοχή του, ή μονοπώλησή του. Ο συντελεστής αυτός της παραγωγής, φυσικός παράγοντας όπως είπαμε, χρωστέι την ιδιότητά του αυτή την εξαιρετική, στην αδυναμία της ανθρώπινης δουλειάς να τον δημιουργήσει ή να τον αυξήσει. Κι' εκείνος που τον κατέχει, πέρνει αμοιβή από την παραγωγική λειτουργία, μονάχα για το δικαίωμα της κατοχής του, χωρίς καμιά άλλη συμβολή του σ' αυτή. Πέρνει δηλαδή αμοιβή για ένα δικαίωμα εξωπαραγωγικό. Και είναι φανερό, πώς ή άφαιρη από την ανθρώπινη γεωργική παραγωγική προσπάθεια ενός μέρους της αξίας της παραγωγής, για λόγους εξωπαραγωγικούς, την φτωχαίνει, και την αναγκάζει χωρίς παραγωγικό λόγο, ν' αυξάνει την αξία και φυσικά και την τιμή των προϊόντων της, δηλαδή τις ανάγκες της κοινωνίας.

Κάθε σύστημα κατάταξης των Γεωργικών Κεφαλαίων, αν πρέπει να μην είναι τυχαίο και αυθαίρετο, όφείλει να δίνει ακριβώς τις μορφές τους, στη δυναμική σχέση μεταξύ τους, να εμφανίζει καθαρά το ρόλο τους μέσα στην παραγωγική διαδικασία και να διατυπώνει λογιστικά τα αποτελέσματα της δράσης τους. Επομένως, σύμφωνα με τη θεωρία που νομίζουμε έμεις σαν έπιστημονικά σωστή, ή μόνη όρθή κατάταξη των Γεωργικών κεφαλαίων, είναι ή βασικός διαχωρισμός τους σε δυο μεγάλες κατηγορίες. Α' το Σταθερό κεφάλαιο, που ή μέρος της αξίας του ή το σύνολό του ξαναβρίσκεται σταθερό μέσα στην αξία των προϊόντων και Β' το Μετράβλητο Κεφάλαιο, δηλ. εκείνο που ή αξία του έχει την ικανότητα να αυξάνει τη συνολική αξία των προϊόντων, ως το σημείο που να πληρώνει τις επιβαρύνσεις της παραγωγικής λειτουργίας, όποιες και νάναι, παραγωγικές ή όχι, έστω κι αν όφείλουνται στην ύπαρξη ενός οικονομικού καθεστώτος, που δεν είναι το καλλίτερο.

Ένας τέτοιος διαχωρισμός των Γεωργικών κεφαλαίων, όχι μόνο θάναι σύμφωνος με την παραγωγική πραγματικότητα, αλλά θα δίνει κι' όλας στον έρευνήτή τη δυνατότητα, να κρίνει για την όργανική σχέση των δυο βασικών κατηγοριών του Κεφαλαίου, που σημαίνει πώς θα τον κάνει ικανό να σταθμίσει την άποδοτικότητα των Γεωργικών Κεφαλαίων, σε μιά δοσμένη στιγμή, δηλ. την ικανότητα όργανικής ανάπτυξης της Γεωργικής Οικονομίας της Χώρας του.

δημα εξωπαραγωγικό την απόλυτη εδαφική πρόσδοδο. Η ύπαρξη της φτωχαίνει διαρκώς την αγροτική οικονομία, γιατί της αφαιρεί χωρίς παραγωγικό λόγο ένα σημαντικό μέρος της παραγωγής και το όδην έξω από την παραγωγική λειτουργία. Δυσκολεύει την όλη πρόσδοδο της οικονομίας γιατί, έμποδίζει την ανάπτυξη της παραγωγικότητας της δουλειάς στην γεωργία, αλλά και στη βιομηχανία. Γι' αυτό και κάθε διάθεση κεφαλαίων για την αγορά γής, είναι μιά αντιπαραγωγική τοποθέτηση, που φτωχαίνει τον καλλιεργητή και του έλαττώνει τη δυνατότητα να αγοράσει τα παραγωγικά μέσα, να βελτιώσει το έδαφος του για την ανάπτυξη της παραγωγικότητας της δουλειάς, μέσα στην έπιχειρησή του. Και το φοβερό αυτό συμπεράσμα είναι συντριπτικώτερο, όσο μικρότερος είναι ή καλλιεργητής. Και ή βασική αυτή αντίνομία του κεφαλαιοκρατικού οικονομικού συστήματος, βαθάνει περισσότερο, όσο αυτό αναπτύσσεται, γιατί τότε, όσο πάει ή εδαφική πρόσδοδος μεγαλώνει και ή τιμή της γής ανεβαίνει. Είναι μιά αντίνομία που ή αντίοικονομική όργάνωση της κοινωνίας τη δημιουργεί, την έπιβάλλει και έξ αίτίας της ύφίσταται.

2. Η ανθρώπινη δουλειά και ή διαφορική πρόσδοδος.

Αν όμως το έδαφος, σαν φυσικό στοιχείο, δεν είναι προϊόν της ανθρώπινης δουλειάς, έγινε όμως αντικει-

μενό της. Δέχτηκε τον ανθρώπινο μόχτο. Και το γεγονός αυτό, της ένωμάτωσης της ανθρώπινης δουλειάς μέσα στο έδαφος, αποκάλυψε την ίκανότητά του δηλ. την ικανότητα της ανθρώπινης δουλειάς, να δίνει στον κάτοχό του, έκτός από την πρόσδοδο που πηγάζει από την ιδιοκτησία του, δηλ. την απόλυτη εδαφική πρόσδοδο κι' άλλες μορφές προσόδου. Οι μορφές αυτές εκφράζουν τη διαφορά της παραγωγικότητας της ανθρώπινης δουλειάς, που προκύπτει από τις φυσικές διαφορές που υπάρχουν στο κάθε χωράφι ή δημιουργούνται με την έπέμβασή της. Έτσι έχουμε τη διαφορική πρόσδοδο από τη διαφορά γονιμότητας (μορφή α) ένός χωραφιού από τ' άλλα. Τη διαφορική πρόσδοδο από τη διαφορά της απόστασης (μορφή β) ένός χωραφιού, σε σύγκριση με τ' άλλα, από τα κέντρα κατανάλωσης ή τα παραγωγικά κέντρα. Και τέλος μιά πολυσύνθετη μορφή, τη διαφορική πρόσδοδο από την τοποθέτηση ύλοποιημένης ανθρώπινης δουλειάς δηλ. Κεφαλαίων σ' ένα χωράφι (μορφή γ). Είναι φανερό πώς αν δεν ύπήρχε ή άνθρωπος και ή δουλειά του, το έδαφος θα έξακολούθουσε νάναι ένα φυσικό στοιχείο, χωρίς καμιά οικονομική σημασία και καμιά μορφή προσόδου δεν θα ύπήρχε.

Με την ύπαρξη της άτομικής ιδιοκτησίας άπάνω στο έδαφος, όλες οι μορφές της εδαφικής προσόδου, ή απόλυτη και διαφορική, περιέρχονται στον ιδιοκτήτη του έδάφους.

Όσο μεγαλύτερη είναι ή ιδιοκτησία, το μεγαλύτερο είναι το ποσό της συνολικής προσόδου που αφαιρεί ή ιδιοκτήτης του έδάφους από την παραγωγική λειτουργία, αφαιρώντας έτσι ένα μέρος της αξίας της ανθρώπινης δουλειάς που μπαίνει στο έδαφος. Κ' ακόμα όσο πιο παραγωγικώτερη είναι ή ανθρώπινη δουλειά, τόσο έπισης αυξάνει το ποσό της συνολικής προσόδου, αφού αυξάνει το διαφορικό της μέρος. Αντίθετα όσο μικραίνει ή ιδιοκτησία, τόσο το ποσοστό της απόλυτης εδαφικής προσόδου μικραίνει, τείνοντας να μηδενιστεί στη μικρή ιδιοκτησία, που βασίζεται στην

εργατική δύναμη της ίδιας της αγροτικής οικογένειας που την κατέχει κι' εξαφανίζεται εκεί όπου το έδαφος γίνεται έθνικό αγαθό δηλ. παραχωρείται δωρεάν στον καλλιεργητή του.

3. Οι μορφές του εδαφικού Κεφαλαίου.

Μιά και το εδαφικό κεφάλαιο ύπάρχει και παίζει το ρόλο του μέσα στα πλαίσια του σημερινού οικονομικού συστήματος, αν θέλουμε να κάνουμε σωστά την ανατομία του, όφείλουμε να το χωρίσουμε σε κατηγορίες, ανάλογα με την πηγή της προέλευσής του, δηλ. ανάλογα με τη μορφή της προσόδου που το γεννά. Γιατί έτσι μονάχα θα μπορέσουμε να σταθμίσουμε με ακρίβεια το ρόλο που παίζει στην Γεωργική μας οικονομία και θα έξηγήσουμε τις αίτίες που καθορίζουν την ποσοτική σχέση μεταξύ της απόλυτης εδαφικής προσόδου και των διαφορικών προσόδων. Γιατί έτσι μόνο θα νοιώσουμε και τις πιο βασικές αίτίες της φτώχειας της Γεωργικής μας οικονομίας σε κεφάλαια.

Μπορούμε λοιπόν να διακρίνουμε. α) Έδαφικό κεφάλαιο που προέρχεται από την απόλυτη εδαφική πρόσδοδο, με την κεφαλοποίηση της. Τυπικής μορφής τέτοιο κεφάλαιο είναι οι βοσκές. β) Έδαφικό κεφάλαιο που προέρχεται από την απόλυτη εδαφική πρόσδοδο+τη διαφορική πρόσδοδο διαφοράς της φυσικής γονιμότητας, όπου ή έξ αίτίας της αυξημένη παραγωγικότητας της ανθρώπινης δουλειάς, δημιουργεί σημαντικώτατη αύξηση της συνολικής προσόδου. Τέτιες τυπικές μορφές είναι τα καπνοχώραφα, τα γόνιμα (γερά) χωράφια κλπ. γ) Ανάλογη μορφή αυξημένου κεφαλαίου (απόλυτη πρόσδοδος+διαφορική πρόσδοδος ευνόικης τοποθεσίας) αποτελούν τα χωράφια που βρίσκονται άμεσα ή έμμεσα, (ευκολώτερα μέσα συγκοινωνίας) κοντά στα κέντρα παραγωγής και στα κέντρα κατανάλωσης των γεωργικών προϊόντων. δ) Έδαφικό κεφάλαιο που προέρχεται από την απόλυτη εδαφική πρόσδοδο+τη διαφορική πρόσδοδο, από τη συμμετοχή κεφαλαίου, με την μορφή των βελτιώσεων των όρων της παραγωγής (βελτίωση των φυσικοχημικών ιδιοτήτων του έδάφους, άρδευση κλπ-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1α

της σύνθεσης του εδαφικού κεφαλαίου με βάση την Γεωργική Απογραφή και τις μέσες τρέχουσες τιμές του 1939.

Μορφή παραγωγικής Γής	Έκταση σε χιλιάδες στρέμματα	Μέση τιμή	Έδαφικό κεφάλαιο έκ. δρχ.	Σύνολο εδαφικού κεφαλαίου έκ. δρχ.	%
Βοσκές α) Άλπικες β) Βοσκότοποι	29.000 40.000	100 300	2.900 12.000		
Δάση	69.000 19.200	600	14.900 11.500	14.900 11.500	10,0 7,6
Χωράφια ξερικά σταριού	10.000	1000	10.000		
» » γόνιμα	5.000	1.500	7.500		
» για άνοιξιότικα	3.500	2.000	7.000		
» με ευνόικη τοποθεσία	5.000	2.500	12.500		
» καπνοχώραφα	1.000	4.000	4.000		
» ποτιστικά	2.000	7.500	15.000		
» λαχανόκηποι	900	12.000	11.000		
	27.400		67.000	67.000	44,6
Άμπελια κρεσιού	1.350	4.000	5.400		
» φαγητού	190	6.000	1.140		
Σταφίδα Κορινθιακή	537	8.000	4.275		
» Σουλτανία	159	15.000	2.385		
Έλιές λαδιού	3.000	8.000	24.000		
» φαγητού	300	10.000	3.000		
Άχλαδιές, μηλιές κλπ.	240	10.000	2.400		
Βερυκοκιές, ροδακινιές, κερασιές	100	15.000	1.500		
Συκιές	370	8.000	3.000		
Ξυνά	150	30.000	4.500		
Χαρουπιές, καστανιές, καρυδιές, φυστικιές, μουριές κλπ.	400	4.000	1.600		
Άμυγδαλιές	180	8.000	1.400		
Μαστιχιές	25	25.000	625		
Κοφτολίβαδα φυσικά	543	2.500	1.360	56.585	37,8
	7.544		56.585	149.985	100

1. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του εδαφικού κεφαλαίου.

Η γή ή σωστότερα για τη μελέτη μας, το έδαφος, δεν είναι προϊόν της ανθρώπινης δουλειάς. Αυτό το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του, είναι ξεχωρισμένο από τους άλλους συντελεστές της παραγωγής, όπως είναι το κεφάλαιο και ή εργασία. Σε κάποια στιγμή της πορείας της οικονομίας, έγινε ιδιοκτησία και πηγή προσόδου για τους κατόχους του. Το γεγονός αυτό τώφερε στην αγορά για πούλημα και τούδωσε τιμή. Η κεφαλοποίηση της εδαφικής προσόδου, αυτή που δημιουργεί στην τιμή του έδάφους, το μεταβάλλει σε οικονομικό συντελεστή, σε κεφάλαιο ειδικής μορφής και δράσης.

Ο ρόλος του εδαφικού κεφαλαίου, στην γεωργική παραγωγική λειτουργία, είναι πέρα για πέρα αντίοικονομικός, όταν αποτελείται μονάχα από τη φεουδαρχική του μορφή δηλ. από την κεφαλοποίηση της εδαφικής προσόδου που προέρχεται από το δικαίωμα ιδιοκτησίας του ίδιου του έδάφους, σαν τέτιου, χωρίς καμια βελτίωση από τα χέρια του ανθρώπου. Η ύπαρξη του αποτελεί σοβαρώτατο εμπόδιο για την ανάπτυξη όλης της Έθνικής Οικονομίας μιάς χώρας. Γιατί είναι ένα κεφάλαιο που ύπάρχει, χάρις στη μονοπώληση ενός φυσικού παράγοντα, περιωρισμένου σ' έκταση και που ή κατοχή του δίνει στο ιδιοκτήτη του ένα εισό-

Τυπικές μορφές τέτιων κεφαλαίων, αντιπροσωπεύουν τα ποτιστικά χωράφια, οι φυτείες, οι καλλιέργειες σε τεχνητό περιβάλλον κλπ.

Στη πράξη, βέβαια, οι τυπικές μορφές συμπλέκονται πολύ και μπορεί να έχουμε π.χ. βοσκές βελτιωμένες, με τη διάθεση κεφαλαίων για τη σπορά τους με νομειτικά φυτά, την ύδρευση, άρδευση κλπ.

Είναι φυσικό να περιμένουμε πως οι τιμές των διαφόρων αυτών κατηγοριών έδαφών, θα είναι διαφορετικές στην αγορά και πως θα αυξάνουν ακολουθώντας την αύξηση της συνολικής προσόδου. Μια εικόνα της σύνθεσης του έδαφικού κεφαλαίου μας δίνει ο πίνακας 1α.

Ο καθορισμός στη πράξη των διαφόρων μορφών κεφαλαίων δεν είναι εύκολος. Άπλουστεύεται όμως ακολουθώντας τη διάκριση που κάναμε. Έτσι με βάση την αύξηση της συνολικής προσόδου, που έχει για συνάρτησή της την τιμή της αγοράς, θα μπορούσαμε να συντάξουμε μια λογιστική κατάσταση των μορφών του έδαφικού κεφαλαίου στη χώρα μας, σ' επιθυμητή ανάπτυξη. Τη λογιστική αυτή κατάσταση, μας τη δίνει ο πίνακας 1 β.

4. *Ο όγκος του έδαφικού κεφαλαίου και η ποσοτική σχέση στις διάφορες μορφές του.*

Τα στοιχεία που μας δίνουν και οι δύο πίνακες είναι πολύ σημαντικά. Από τον πίνακα 1α μαθαίνουμε πως το συνολικό έδαφικό κεφάλαιο ανέβαινε στα 1939 σε δρχ. 150.000.000.000. Άπ' αυτό το ποσό τα 10% δηλ. τα 14,9 δισεκατομ. δρχ. αντιπροσωπεύει το κεφάλαιο των βοσκών. Τα 7,6 % δηλ. 11,5 δισεκατ. δρχ. τα δάση. Τα

44,6 % δηλ. 67 δισεκατομ. τα άνοιχτά χωράφια και τα 37,8 % δηλ. 56,6 δισεκ. οι φυτείες. Άπο τον πίνακα 1β μαθαίνουμε πως το 79 % της παραγωγικής έκτασης της χώρας μας βρίσκονται κάτω από την επίδραση της πιο καθυστερημένης μορφής της έδαφικής προσόδου δηλ. της άπο λ ο τ η ς, και δημιουργούν τα 24,3 % μονάχα του συνολικού έδαφικού κεφαλαίου δηλ. 36,4 δισεκ. δρχ. Τα 11,6 % της π. έ. βρίσκονται κάτω από την κάπως προηγμένη μορφή έδαφικής προσόδου (άπολυτη+διαφορική α και β), που δημιουργούν τα 20,7 % του σ.κ. δηλ. 31 δισεκ δρχ. Και τέλος μονάχα τα 9,4 % της π.έ. βρίσκονται κάτω από την προηγμένη σύγχρονη μορφή έδαφικής προσόδου (άπολυτη+διαφορική γ) που δημιουργεί τα 55 % του σ.κ. δηλ. 82,6 δισεκ. έρχ.

Για να κρίνουμε ορθά για τον όγκο των κεφαλαίων που βρίσκονται ενσωματωμένα στη γη μας με τη μορφή βελτιώσεων φυτειών, θάπρεπε να έχουμε στοιχεία που δεν είναι δυνατόν να βρεθούν στη χώρα μας. Άν όμως θέλουμε να κάνουμε μια πολύ χοντρική εκτίμηση θα μπορούσαμε να αφαιρέσουμε από το συνολικό έδαφικό κεφάλαιο α) Την κεφαλαιοποιημένη άπολυτη έδαφική πρόσοδο. β) Την κεφαλαιοποιημένη πρόσοδο άπολυτη+διαφορική α και β μορφή γ). Τέλος το κεφάλαιο που αντιπροσωπεύει το έδαφος των βελτιωμένων χωραφιών πριν από τη βελτίωσή τους και των φυτειών. Υπολογίζοντας το κεφάλαιο αυτό, με 1000 δρχ. μέση τιμή τό-στρέμμα, βρίσκουμε : 36,4+31+26 1=94,5. Δηλ. το έδαφικό κεφάλαιο χωρίς καμιά βελτίωση ή φυτεία αντιπροσωπεύει δρχ. 94,5 δισεκ. ενώ το τοποθετημένο στο έδαφος πραγματικό κεφάλαιο (ύλοποιημένη ανθρώπινη δουλειά) σε βελτιώσεις και φυτείες αντιπροσω-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 β

ύπολογισμού του συνολικού όγκου του Έδαφικού Κεφαλαίου σύμφωνα με τη μορφή της προσόδου, με βάση τη Γεωργική Απογραφή και τις μέσες τρέχουσες τιμές του 1939.

Μορφή παραγωγικής Γης	Έκταση σε χιλιάδες στρέμματα	Μέση τιμή	Έδαφικό κεφάλαιο έκατ. δρχ.	Σύνολο έδαφικού κεφαλαίου έκατ. δρχ.	%
Κεφαλοποίηση άπολυτης έδαφικής προσόδου					
1. Βοσκές					
α) Άλπικές	29.000	100	2.900		
β) Βοσκότοποι	40.000	300	12.000		
2. Δάση	19.200	600	11.500		
3. Χωράφια ξερικά σταριοϋ	10.000	1.000	10.000		
	98.200 (79 %)		36.400	36.400	24,3
Κεφαλοποίηση άπολ. έδαφ. προσόδου + μορφές α και β διαφορικής προσόδου.					
4. Άνοιχτά χωράφια					
α) Χωράφια ξερικά γόνιμα	5.000	1.500	7.500		
β) Χωράφια για άνοιξιότικα	3.500	2.000	7.000		
γ) Χωράφια ξερ. εύνοϊκής τοποθ.	5.000	2.500	12.500		
δ) Καπνοχώραφα	1.000	4.000	4.000		
	14.500 (11,6 %)		31.000	31.000	20,7
Κεφαλοποίηση άπολ. έδαφ. προσόδου + μορφή γ διαφορικής προσόδου.					
5. Ποτιστικά χωράφια	2.000	7.500	15.000		
6. Λαχανόκηποι	900	12.000	11.000		
7. Φυτείες					
α) Άμπέλια κρασιού	1.350	4.000	5.400		
β) σταφυλιών	190	6.000	1.140		
γ) Σταφίδα κορινθιακή	537	8.000	4.275		
δ) Σουλτανίνα	159	15.000	2.385		
ε) Έλιές λαδιού	3.000	8.000	24.000		
στ) φαγητού	300	10.000	3.000		
ζ) Μηλιές, άχλαδιές	240	10.000	2.400		
η) Βερυκοκιές, ροδακινιές κ. ά.	100	15.000	1.500		
θ) Συκιές	370	8.000	3.000		
ι) Ξυνά	150	30.000	4.500		
ια) Χαρουπιές, καστανιές, καρυδιές, μουριές, φυτικές κλπ.	400	4.000	1.600		
ιβ) Άμυγαλιές	180	8.000	1.400		
ιγ) Μαστιχιές	25	25.000	625		
ιδ) Κορτολιβάδα φυσικά	543	2.500	1.360	82.585	55
	10.626 (9,4 %)		82.585	149.985	100

πέυει το ποσόν των 55,5 δισεκ. δρχ. δηλ. τα 37 % ο μόνάχα του σ. έδαφικού κεφαλαίου (1).

5. *Το ύψος της συνολικής έδαφικής προσόδου και η ποσοτική σχέση στις μορφές της.*

Με δύο βασικούς τρόπους μπορούμε να υπολογίσουμε το ύψος της συνολικής έδαφικής προσόδου, που βγαίνει από την οικονομία του έδάφους μας. Ο πρώτος είναι ο υπολογισμός του τόκου του έδαφικού κεφαλαίου, που βγαίνει με βάση το τρεχούμενο επιτόκιο, αζοομειωμένο ανάλογα με τη ζήτηση της έδαφικής μορφής στην αγορά. Ο δεύτερος, πούναι και ο πιο σωστός, είναι με βάση το τρεχούμενο νοίκι που πληρώνεται για κάθε έδαφική μορφή. Η χρησιμοποίηση του δεύτερου τρόπου είναι εξαιρετικά δύσκολη, γιατί α) δεν υπάρχουν σίγουρα στοιχεία από όλη τη χώρα για να βγει ένα μέσο νοίκι, για κάθε έδαφική μορφή και β) γιατί το νοίκι πληρώνεται ουσιαστικά μόνάχα για τις μεγάλες ιδιοκτησίες, ανεξάρτητα από την έδαφική μορφή τους και δεν θάταν σωστό να το χρησιμοποιήσουμε για όλη την παραγωγική μας έκταση. Γιατί η έλλειψη γής που παρουσιάζεται σήμερα εξ αιτίας άκριβώς της παραμονής στα χέρια των μεγάλων ιδιοκτητών, σημαντικής έκτασης παραγωγικής γής και της καθυστέρησης της γεωργίας μας από την τεχνική της πλευρά, αυξάνει δυσανάλογα το ύψος του νοικιού ή των δοσιμάτων που ζητούνται. Κι' έτσι θ' αυξάνει υπέρμετρα και το ύψος της έδαφικής προσόδου για τη συνολική παραγωγική μας έκταση. Πάντως το σωστό αυτό τρόπο υπολογισμού θα τον χρησιμοποιήσουμε, αν μπορέσουμε, για τον υπολογισμό της συνολικής έδαφικής προσόδου που φεύγει από την άγροτική μας οικονομία, εξ αιτίας της διατήρησης της Μεγάλης Ιδιοκτησίας. Το ύψος της συνολικής έδαφικής προσόδου, που με την κεφαλαιοποίησή της δημιουργεί το έδαφικό μας κεφάλαιο, μας τη δίνει ο πίνακας 2.

Άπό τον πίνακα αυτόν μαθαίνουμε πως η συνολική έδαφική πρόσοδος που βγαίνει από τη δουλειά του έργα-

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

με το ύψος της συνολικής έδαφικής προσόδου και την ποσοτική σχέση στις μορφές της στα 1939.

Α Έκταση Κεφάλαιο Έπιτόκιο Έδαφική Πρόσοδος				
Α) Άπόλυτη έδαφική πρόσοδος				
1. Βοσκές				
α) Άλπικές	29.000	2.900	3 %	87
β) Βοσκότοποι	40.000	12.000	5 %	600
2. Δάση	19.200	11.500	5 %	575
3. Ξερικά σταροχώρ.	10.000	10.000	6,5 %	650
	98.200	36.400		1.912
Β) Άπόλυτη έδαφική πρόσοδος + διαφορική πρόσοδος α και β μορφής				
4. Άνοιχτά χωράφια	14.500	31.000	6,5 %	2.105
Γ) Άπόλυτη έδαφική πρόσοδος + διαφορική πρόσοδος				
5. Άνοιχτά χωράφια	3.900	17.000		
6. Φυτείες	7.700	65.500		
	11.600	82.500	7,5 %	6.187

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

1. Βοσκές	687
2. Δάση	575
3. Άνοιχτά χωρ.	3.940
4. Φυτείες	4.912
Συνολική έδαφική πρόσοδος	10.114

ζομένου γεωργικού λαού μας, ανεβαίνει σε 10.114.000.000 δραχμές.

Για να υπολογίσουμε την ποσοτική σχέση των δυο βασικών μορφών της προσόδου, δηλ. της άπολυτης και της διαφορικής, θα πρέπει ν' αφαιρέσουμε από το ποσό που εκπροσωπεί η έδαφική πρόσοδος του Β και Γ τύπου (βλ. πίνακα 2), την άπολυτη έδαφική πρόσοδο, για να

(1) Το ίδιο περίπου ποσό βγαίνει κι' αν αφαιρέσουμε από το ποσόν των 82,6 δισεκ. δρχ. την αξία γής βελτιωμένων χωραφιών και φυτειών δηλ. 26,1 δισεκ. δραχμών.

βρούμε την καθαρή διαφορική και των τριών μορφών. Έτσι αν ξαναδεχτούμε σάν έδαφικό κεφάλαιο για τα άνοιχτά χωράφια της Β κατηγορίας πριν από τη βελτίωσή τους και χωρίς την φυσική τους γονιμότητα και για τα χωράφια των φυτειών (δηλ. της Γ κατηγορίας) δχ. 26,1 δισεκ., τότε με το επιτόκιο 6,5% βρίσκουμε άπολυτη έδαφική πρόσοδο γι' αυτό, δρχ. 1,7 δισεκ. Η συνολική άπολυτη έδαφική πρόσοδος λοιπόν που βγαίνει από τη δουλειά του άγρότη μας, ανεβαίνει σε δρχ. 3,6 δισεκ. και η διαφορική των τριών μορφών σε δρχ. 6,5 δισεκατ.

δρχ. Έχουμε δηλ. το δείκτη $\frac{\Delta. \Pi.}{\Lambda. \Pi.} = 1,8$, που δείχνει

την σημερινή παραγωγικότητα του έδαφικού κεφαλαίου δηλ. το σημερινό βαθμό παραγωγικότητας της άγροτικής δουλειάς και φυσικά την παραγωγική μας καθυστέρηση.

6. *Η κοινωνική κατανομή του έδαφικού κεφαλαίου και της προσόδου.*

Η σωστή και αντικειμενική μελέτη της κοινωνικής κατανομής του έδαφικού κεφαλαίου, είναι άδύνατη στη χώρα μας, άφου στοιχεία γι' αυτή, έπισημονικά έλεγμένα δεν υπάρχουν. Σε μια παλιότερη μελέτη μας², είχαμε προσπαθήσει να προσεγγίσουμε στους πραγματικούς αριθμούς της έκτασης από την παραγωγική μας γη, που βρίσκεται κάτω από την μεγάλη ιδιοκτησία στη χώρα μας, που όπως όλοι ξέρουν είναι φεουδαρχικής μορφής, άφου η καλλιέργεια της γίνεται με την παραχώρησή της στους μικροκαλλιεργητές, κάθε λογής, με νοίκι ή δοσιόματα.

Σύμφωνα με τη μελέτη μας αυτή από τις βοσκές 16 έκ. στρέμματα ανήκουν στη μεγάλη ιδιοκτησία. Άπό τα δάση 4 έκ. στρέμματα, από τα άνοιχτά χωράφια 8 έκ. στρέμματα και από τις φυτείες 2 έκ. στρέμματα. Έπομένως το έδαφικό κεφάλαιο που κατέχουν άκόμα οι μεγάλοι ιδιοκτήτες στη χώρα μας ξεπερνάει τα 46,6 δισεκ. δραχμές και άποτελεί τα 31,3% του συνολικού έδαφικού κεφαλαίου της χώρας.

Οι δυσκολίες για να καθορίσουμε το συνολικό ποσό της έδαφικής προσόδου, που παίρνουν οι μεγάλοι ιδιοκτήτες από την άγροτική μας παραγωγή, για το δικαίωμα της ιδιοκτησίας τους, είναι άκόμα μεγαλύτερες. Έκτός από την έλλειψη στοιχείων, υπάρχει και μεγάλη άπόσταση του νοικιού ή της αξίας των δοσιμάτων που ζητούν ιδιοκτήτες, από τον τόκο που βγαίνει με το μέσο τρέχον επιτόκιο. Η πείρα μας λέει, πως το νοίκι που ζητιέται, είναι περισσότερο συνάρτηση του έπικρατέστερου ποσοστού των δοσιμάτων που παίρνουν, για την παραχώρηση της γής για καλλιέργεια, κι' όχι τόσο του μέσου επιτοκίου. Παντού σ' όλη την Ελλάδα για τα νοικιαζόμενα χωράφια και φυτείες, οι καλλιεργητές πληρώνουν στον ιδιοκτήτη το 1/3 και το 1/2 της ακαθάριστης προσόδου της καλλιέργειας. Κι' αυτό κάνει το ποσό της έδαφικής προσόδου κάθε λογής, αυτό που πληρώνουν οι μικροκαλλιεργητές μας στους μεγάλους ιδιοκτήτες ή και σε κάθε ιδιοκτήτη, που νοικιάζει τα χωράφια του, πολύ μεγαλύτερο και την έξωπαραγωγική άφαιρεση έπαχθεστερη και άποκρουστικότερη.

Για να μπορέσουμε όμως να δώσουμε, έστω και στο ελάχιστο δυνατό ύψος της, την έδαφική πρόσοδο που αφαιρείται έξωπαραγωγικά από τη γεωργική μας οικονομία κάθε χρόνο, δεχόμαστε ενδεικτικά τον υπολογισμό της έδαφικής προσόδου με βάση τα τρέχοντα επιτόκια, τα ίδια που δεχτήκαμε και για τον υπολογισμό της συνολικής έδαφικής προσόδου, που βαρύνει το παθητικό της άγροτικής μας παραγωγής. Τόν υπολογισμό αυτό μας τον δίνει ο πίνακας 3. Η μελέτη των στοιχείων του μας λέει, πως το ποσό της έδαφικής προσόδου, που αφαιρείται έξωπαραγωγικά από την αξία της γεωργικής μας παραγωγής, ανεβαίνει στο ποσό των 3 δισεκ. δραχμών τουλάχιστο και άποτελεί

Διαφορική Πρόσοδος
1. Άπόλυτη Πρόσοδος
2. Βλ. Κ. Β. Σακανάνη «Το πρόβλημα της παραγωγικής Γής», περιοδικό «Άνταres», ήμιν. 1945.

τά 30% της συνολικής έδαφικής προσόδου. Το ποσό αυτό πρέπει νάναι πολύ μεγαλύτερο, αφού οι μεγά-

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.

Μορφές παραγωγικής γής	Έκταση σε χιλιάδες στρέμματα	Έδαφικό κεφάλαιο εκατ. δρχ.	Μέσο επιτόκιο	Έδαφική προσόδ.
1. Βοσκήες	16.000	4.800	5 %	240
2. Δάση	4.000	2.400	5 %	120
3. Άνοιχτά χωράφια	8.000	23.450	6,5 %	1.525
5. Φυτείες	2.000	16.000	7,5 %	1.200
	30.000	46.650		3.085

λοι ιδιοκτήτες κανονίζουν τα νοίκια ή τα δασίματα που ζητούν, πάνω στην ακαθάριστη πρόσοδο και σε ποσοστό που κυμαίνεται από 33-50% της ακαθάριστης προσόδου της γεωργικής μας παραγωγής.

7. *Η σημασία των διαφόρων μορφών του έδαφικού κεφαλαίου για την Γεωργική οικονομία μας.*

Ο ρόλος που παίζει το έδαφικό κεφάλαιο στην Γεωργική Οικονομία εξαρτάται από το σύστημα γαιοκτησίας που επικρατεί. Αν κυριαρχεί η μεγάλη ιδιοκτησία, τόσο το έδαφικό κεφάλαιο καταντάει βραχνάς για την παραγωγική ανάπτυξη της γεωργίας και εμποδίζει τη συσσώρευση εισροή κεφαλαίων σ' αυτή, αυξάνει την αξία των γεωργικών προϊόντων, και βάζει φραγμούς στη συμμετοχή της γεωργικής οικονομικής προσπάθειας στο σχηματισμό του μέσου ποσοστού κέρδους. Έτσι εμποδίζει και την εξέλιξη του δαύ κεφαλαιοκρατικού συστήματος και τον ίδιο τον έκκεφαλαιοκρατισμό της Γεωργίας. Όσο επικρατούν κοινωνικότερα συστήματα γαιοκτησίας τόσο το βάρος της έδαφικής προσόδου πάνω στην οικονομία γίνεται μικρότερο. Γιατί με την απαλλοτρίωση του δικαιώματος της μεγάλης γαιοκτησίας και τη διανομή της παραγωγικής γής στους φυσικούς της κατόχους τους καλλιεργητές, η έδαφική πρόσοδος διαμοιράζεται και περιέρχεται στους μικροϊδιοκτήτες. Και μονάχα το γεγονός της απαλλοτρίωσης της μεγάλης γαιοκτησίας, φτάνει για να συμβάλει αποφασιστικά στον εκδημοκρατισμό της Γεωργικής οικονομίας. Φυσικά το βάρος της έδαφικής προσόδου τόσο γίνεται μικρότερο, όσο μικρότερα είναι

τά βάρη αποζημιώσεων ή άλλων επιβαρύνσεων που φορτώνουν στο μικροϊδιοκτήτη, που παίρνει το μερτικό του από την απαλλοτρίωση της μεγάλης γαιοκτησίας. Κι' όταν η γη εθνικοποιείται, τότε η διαλυτική για την οικονομία δράση της έδαφικής προσόδου παύει τελείως. Γιατί εθνικοποίηση της γής ουσιαστικά σημαίνει, απαλλαγή του μικροϊδιοκτήτη και μικροκαλλιεργητή, όχι μόνο από την πληρωμή οποιουδήποτε ποσού στον γαιοκτήμονα, σαν προεξόφληση της έδαφικής προσόδου, αλλά κι' από τον καινούριο κίνδυνο, κεφαλαιοκρατισμού χαρακτήρα αυτή τη φορά, δηλ. την υποδούλωσή του στο υποθηκικό δάνειο, τραπεζικό ή τοκογλυφικό, που διαιωνίζει με άλλη μορφή την αποπνιχτική, για τη Γεωργική οικονομία, δράση της έδαφικής προσόδου.

Αλλά η έδαφική πρόσοδος, έχει ακόμα πιο σύνθετη επίδραση στην εξέλιξη της Γεωργικής οικονομίας. Γιατί όσο περισσότερο αυξάνει το ποσοστό της διαφορικής προσόδου κάθε μορφής σε βάρος της απόλυτης προσόδου τόσο η Γεωργική οικονομία αναπτύσσεται, με την αύξηση της αποδοτικότητας του έδαφους στην ανάπτυξη της παραγωγικότητας της γεωργικής δουλειάς. Η επικράτηση της διαφορικής προσόδου σημαίνει συσσώρευση και εισροή κεφαλαίων στη γεωργική παραγωγική προσπάθεια και επομένως ανάπτυξη των παραγωγικών μέσων. Η επικράτηση όμως αυτή γίνεται τόσο πιο προβληματική, όσο η γαιοκτητική μορφή διατηρεί το φεουδαρχικό της χαρακτήρα, που χαρακτηρίζεται από το μεγάλο ποσοστό της απόλυτης έδαφικής προσόδου μέσα στη συνολική έδαφική πρόσοδο.

Όσο λοιπόν δημοκρατικότερη γίνεται η γαιοκτησία σε μια χώρα, τόσο σημαντικότερη γίνεται η παραγωγική δράση του έδαφικού κεφαλαίου, γιατί επικρατούν σ' αυτό τα πραγματικά έδαφικά κεφάλαια, δηλ. η τοποθέτηση κεφαλαίων στο έδαφος για τη βελτίωσή του και εκμετάλλευσή του. Το έδαφικό κεφάλαιο φεουδαρχικής μορφής, που προέρχεται από την κεφαλαιοποίηση της απόλυτης έδαφικής προσόδου που δεν έχει κομμάτι άλλη πηγή, από τη βίαιη κατακράτηση ενός φυσικού παραγωγικού συντελεστή προορισμένου για το φυσικό του δικαιούχο, τον καλλιεργητή.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ: Τά Οικονομικά κεφάλαια, το Ζωικό και το κεφάλαιο Μηχανών και Έργων.

N. ΛΑΪΟΥ, Πολ. Μηχανικού

ΤΟ ΞΕΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤΗΝ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

(Εισήγηση που έγινε στον κύκλο των «Συγκοινωνιών»
του τεχνικού τομέα της «ΕΠ-ΑΝ»)

Αφορμή για τη σύνταξη της μελέτης ήταν η τελευταία προσπάθεια του ξένου κεφαλαίου να επιτύχει την εκτέλεση μεγάλων τεχνικών έργων στη χώρα μας με ανταλλαγμα μεγάλης παραχωρήσεως και προνομιακές εκμεταλλεύσεις. Η εισήγηση συζητήθηκε και κατ' αρχήν στο συνέδριο της Εγκρίθηκε από το συγκοινωνιακό κύκλο. Νομίζουμε ότι το θέμα χρειάζεται λεπτομερέστερη μελέτη, που να φωτίσει όλες τις πλευρές της δράσης του ξένου κεφαλαίου, ιδιαίτερα από τον οικονομικό, τεχνικό και βιομηχανικό τομέα σε πλήρη συνεργασία μεταξύ τους.

Η δράση του ξένου κεφαλαίου συνδέεται άμεσα με τις «ανασταλτικές» δυνάμεις που εμποδίζουν την παραγωγική ανάπτυξη του τόπου μας, όπως ορίζεται η σχετική διακήρυξη για τη μελέτη τους από το συνέδριο της «ΕΠ-ΑΝ», αλλά και με το σοβαρότερο ζήτημα που απασχολεί σήμερα τη χώρα μας, της πολιτικής και οικονομικής της ανεξαρτησίας. Η διαφώτιση του λαού μας στο σημείο αυτό είναι σήμερα περισσότερο παρά ποτέ απαραίτητη, γιατί διεξάγονται οι διαπραγματεύσεις για τη σύμβαση της Εταιρείας ΚΟΥΠΕΡ, με την οποία επανειλημμένα ασχολήθηκε ο «ΑΝΤΑΙΟΣ», και τυχόν εφαρμογή της θα ολοκληρώσει την απαισιόδοξη κατάσταση και την οικονομική υποδούλωση της χώρας μας. Δημεσιεύουμε περιλήψεις και αποσπάσματα από την εισήγηση αυτή.

ΜΕΡΟΣ Ι.

(Στην αρχή εξετάζεται γενικά το πρόβλημα της εισόδου του ξένου κεφαλαίου στη χώρα μας, γίνεται σε συντομία μία ανάλυση των ιστορικών εποχών που δόθηκαν τα διάφορα δάνεια, της καταστάσεως της χώρας μας και της πολιτικής των μεγάλων ιμπεριαλιστικών δυνάμεων. Προχωρώντας ειδικεύεται το ζήτημα στην εκτέλεση των τεχνικών έργων).

Μορφές κέρδους του ξένου κεφαλαίου από την εκτέλεση των έργων.

Η μελέτη των δανείων για την εκτέλεση έργων θα μπορούσε να εξετασθεί από πολλές μεριές. Θα προτιμήσουμε να εξετάσουμε τα δάνεια από τους κερδοσκοπικούς σκοπούς που επεδίωκαν στον τόπο μας και από τις μορφές που έπαιρναν στην επιδίωξή τους.

Σαν τέτοιους σκοπούς διακρίνουμε τους εξής:

1) Κέρδος από ληστρικούς δρους συνάψεως δανείου με υπέρογκες προμήθειες, δυσμενείς δρους συμβάσεων, μεγάλους τόκους, μεσιτείες κ.λ.π. το ονομάζουμε κέρδος τ ο κ ο γ λ υ φ ι κ ό.

2) Κέρδος από την εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών μας δυνάμεων, του έδαφους και του υπεδάφους μας και την άρπαγή των πρώτων ύλων από τη χώρα μας.

3) Κέρδος από την αναγκαστική πώληση των προϊόντων της βιομηχανίας των δανειστών μας στη χώρα μας. Το ονομάζουμε κέρδος ε μ π ο ρ ι κ ό.

Στην πραγματικότητα με τις συμβάσεις αυτές, οι ξένοι μας έπαιρναν πίσω τα λεφτά που έλεγαν ότι θα μας έδιναν πουλώντας τα εμπορεύματά τους.

4) Κέρδος από την εκμετάλλευση των επιχειρήσεων ή όποια δόθηκε κατ' αρχήν για τις περισσότερες απ' αυτές, ιδιαίτερα δε τις συγκοινωνιακές στους ξένους.

5) Κέρδος από την κατασκευή των έργων. Το κέρδος αυτό ήταν στις περιπτώσεις κατασκευής των έργων από τους ξένους σημαντικώτατο και άπειρος μεγαλύτερο από το κέρδος των ντόπιων εργολαβικών επιχειρήσεων.

Ειδικότερα αν έρευνήσουμε τα δάνεια που δόθηκαν για παραγωγικούς σκοπούς θα διαπιστώσουμε ότι αυτά αντιπροσωπεύουν τα 30 % του συνόλου. Δόθηκαν κυρίως από το 1923 και έντεθεν. Εκτός από τον πρώτο χαρακτήρα της τοκογλυφίας που παρουσιάζουν οι τέσσερες άλλοι σκοποί είναι οι κυρίως άφο-

μές της διείσδυσης του ξένου κεφαλαίου. Σπανίως όμως ξεχωρίζει κανείς ένα αποκλειστικό σκοπό. Τις περισσότερες φορές συνδυάζεται η δράση του κεφαλαίου για περισσότερες πηγές των κερδών, πολύ δε συχνά και για όλες. Σε μερικές όμως περιπτώσεις από όλους ξεχωρίζει ένας βασικός κύριος σκοπός κέρδους ο οποίος και καθορίζει την πορεία της επιχείρησης.

Τα δάνεια που έγιναν για την εκτέλεση των έργων στην πραγματικότητα ήταν κατά το μεγαλύτερο μέρος τους εικονικά. Εξεδίδοντο όχι στο άρτιο αλλά στα 80-85 %. Το πραγματικό όμως κεφάλαιο δεν πήγαινε στα ταμεία του κράτους, αλλά διεισθό από το δανειστή για την εκτέλεση της συμβάσεως ή όποια άρχισε κατά και όνα ένα ή δύο έτη αργότερα. Στο μεταξύ το δημόσιο πλήρωνε τις δαπάνες της έκδοσης, προμήθειες, μεσιτείες, τις δόσεις του τοκοχρεωλυσίου χωρίς να πάρη λεφτά. Για αυτό ακριβώς χρoσίμευε ή ύπαρξη της σύμβασης για προμήθειες και εκτελέσεις έργων. Στην ούσα πρώτα το κράτος έδινε λεφτά και το ξένο κεφάλαιο μας άνοιγε μία πίστωση των ύλικών και των προμηθειών.

Θα προσπαθήσουμε να αναφέρουμε μερικά παραδείγματα για τις σημαντικότερες εισδύσεις του ξένου κεφαλαίου στη χώρα μας.

Α. Για κύριο σκοπό την εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών της χώρας μας ξεχωρίζουμε.

1. ΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΩΠΑΪΔΑΣ.

Μία από τις σπουδαιότερες προνομιακές παραχωρήσεις για την εκμετάλλευση του έδαφους της χώρας μας συντελέστηκε με τη σύμβαση για την αποξήρανση της λίμνης Κωπαΐδας έκτάσεως 241.000 περ. στρεμμάτων. Στην αρχή παραχωρήθηκαν τα δικαιώματα της εκμετάλλευσης στο Γάλλο επιχειρηματία Μομφερριέρο με τη σύμβαση της 23/8/1865 με την όποια η «Ελληνική Κυβέρνηση είχε τότε ενυψηθεί στο Μομφερριέρο 210.000 στρέμματα από τα όποια τα 80.000 στην απόλυτη του κυριότητα και για τα υπόλοιπα 130.000 στρέμματα την έπικαρπία τους από τον ίδιο για 99 χρόνια. Ο Μομφερριέρος εξεχώρησε τα δικαιώματα του και τις υποχρεώσεις του στο γάλλο Έρρ. Μπονναίρ που κηρύχτηκε έκπτωτος. Νέα σύμβαση γίνεται με τους ίδιους δρους με τον Έλληνα Ι. Βούρο ο όποιος άμέσως εξεχώρησε τα δικαιώματα του σε γαλλική εταιρεία ή όποια άρχισε τις εργασίες το 1883. Και η εταιρεία αυτή κυρήχτηκε έκπτωτη μέχρις ότου το 1887 ανέλαβε όριστικά την αποξήρανση της λίμνης Κωπαΐδας νέα Άγγλική εταιρία (Lake Copais Co Ltd) με έδρα το Λονδίνο και κεφάλαιο 1.000.000. Οι δροι ήταν οι ίδιοι όπως και της αρχικής συμβάσεως.

Η Άγγλική εταιρεία άρχισε άμέσως τις εργασίες της και τις τελείωσε μέσα σε δέκα χρόνια, ανέλαβε δε ύστερα τη συντήρηση των έργων, (άλλως τε ήταν δικά της). Ο τρόπος της εκμετάλλευσης των χωραφιών που περιήλθαν σε καλλιέργεια, ή συμπεριφορά της εταιρείας απέναντι των χωρικών, δημιούργησαν το γνωστό «Κωπαϊδικό ζήτημα» που είχε καταντήσει το μεγαλύτερο καρκίνωμα στον κάμπο της Βοιωτίας.

Η σύμβαση της Κωπαΐδας εγκατέστησε στη χώρα μας την εποχή που καταβάλλονταν οι μεγάλοι, άγώγες των άγροτών μας για την απόκτηση γής για καλ-

λιέργεια, μιὰ φευδαρχική έκμετάλλευση τῆς χειρότερης μορφῆς, σὲ βάρος τῶν χωρικῶν τῆς Βοιωτίας.

Ἡ καλλιέργεια γινόταν ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς σὰν μισθωτοὺς τῆς ἐταιρείας (κολλήγους). Ἡ ἐταιρεία πέτυχε νὰ κάνει στὴν ἀρχὴ βραχυπρόθεσμες μισθώσεις, τὶς ὁποῖες ἀνανέωνε σιωπηρὰ κ' ἔτσι σὲ κάθε ἀνανέωση ἔβρισκε εὐκαιρία νὰ ἐπιβαρύνει περισσότερο τοὺς ἀγρότες μὲ ὑπερβολικὲς εἰσφορές. Ἡ τοκογλυφία, ἡ αἰσχροκέρδεια, τὰ ὑπερβολικὰ γεώμορα, ὠρυσάζαν κυριολεκτικὰ. Ἐτοί δημιουργήθηκε μιὰ σφίρα προστριβῶν ἀνάμεσα στὴν ἐταιρεία καὶ τοὺς ἰδιώτες καθὼς καὶ μὲ τὸ κράτος μὲ ἀποτέλεσμα νὰ γίνουν μακροχρόνιες δίκες, οἱ ὁποῖες ἐπεδείνωσαν ἀκόμα περισσότερο τὴν τραγικὴ θέσιν τῶν καλλιεργητῶν. Ἡ κατάσταση ποὺ εἶχε δημιουργηθεῖ ἀπὸ τὶς παραβάσεις καὶ τὶς αὐθαιρέσεις τῆς ἐταιρείας γιὰ κάθε κράτος ποὺ εἶχε ἓνα στοιχειώδη σεβασμὸ τῶν νόμων του, καὶ τῆς αξιοπρεπείας του, θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμά τουλάχιστον τὴν ἔκπτωση τῆς ἐταιρείας καὶ τὴν διανομὴ τῶν κτημάτων στοὺς καλλιεργητὲς τῆς Κωπαίδος. Μὰ ἡ χώρα μας στέναζε κατὰ τὴν ἐποπτεία τῶν ξένων δυνάμεων καὶ τοῦ Διεθνoῦς οικονομικοῦ ἐλέγχου καὶ ἡ ἐταιρεία εἶχε γερὰ ὑποστήριξη ἀπὸ τοὺς ξένους ἱμπεριαλιστὲς. Ἡ ἐπιρροή ποὺ εἶχε ἀπάνω στὴν κατάσταση ἦταν τόσο μεγάλη, ὥστε κατῳρώθη μετὰ τὴ Μικρασιατικὴ καταστροφὴ τοῦ 1922 νὰ ἐκβιάσει τὸ Ἑλληνικὸ κράτος καὶ νὰ συνδέσει τὴν ἐπιτυχία τοῦ δανείου γιὰ τὴν προσφυγικὴ ἀποκατάστασιν μὲ τὴν ἐπιτυχία τῶν ἐκμεταλλευτικῶν τῆς σχεδίων. Στὸ ἔργο τῆς δὲ αὐτὴ βώικε συμπαράστατες καὶ ὠρισμένους ἑλληνικοὺς οικονομικοὺς καὶ πολιτικοὺς κύκλους, ὅργανα τοῦ ξένου κεφαλαίου. Ἡ ὑπόθεση τῆς Κωπαίδος παραπέμφθηκε σὲ διαιτησίαν ἀπὸ δυὸ διαιτητὲς τὸν Robert Wichdani Graves ἀπὸ μέρους τῆς ἐταιρείας καὶ τὸν τότε ἀντιπρόεδμο τοῦ Ἀρείου Πάγου κ. Γεωργιάδην ἀπὸ μέρους τῆς Ἑλλάδας.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀπόφασιν τῶν διαιτητῶν τὸ σύνολο τῶν στρεμμάτων τῆς Κωπαίδος εἶναι 241.000 στρέμματα ἀπὸ αὐτὰ τὰ 28.427 κατέχονται ἀπὸ ἰδιώτες (δὲν καθορίζεται πὼς κατέχονται), τὰ 22.000 στρέμματα καταλαμβάνουν τὰ ἀδελφικά καὶ ἀποξηραντικὰ ἔργα καὶ τὰ ὑπόλοιπα 190.573 στρέμματα κατέχονται ἀπὸ τὴν ἐταιρεία. Ἀπὸ τὰ 190.573 στρέμματα τὰ 74.000 ἀνήκαν στὴν ἐταιρεία κατὰ κυριότητα σύμφωνα μὲ τὴ σύμβαση καὶ τὰ 116.573 ἐκμεταλλεύονται ἀπὸ τὴν ἰδίαν. Ἡ ἀπόφασις τῶν διαιτητῶν ἐπέτρεπε στὴν ἐταιρεία νὰ κρατήσει τὰ 30.000 στρέμματα μὲ ὅλες τὶς ἐγκαταστάσεις, καὶ τὰ κτίρια, καὶ νὰ πωλήσῃ στὸ κράτος τὰ ὑπόλοιπα 160.573 στρέμματα ἀντὶ 980.000 £. Ἡ ἐξαγορὰ ὅμως ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ κυβέρνησιν δὲν ἔγινε, καὶ ἔτσι ἔμεινε τὸ προηγουμένον καθεστῶς. Μὰ τὸ κυριότερον εἶναι ὅτι δὲν πάθῃκε κανένα μέτρο γιὰ τὴν προστασία τῶν καλλιεργητῶν καὶ ἐναντίον τῶν αὐθαιρεσιῶν τῆς ἐταιρείας. Οἱ κυριώτερες μορφές καταπίεσιν τῶν καλλιεργητῶν ἀπὸ τὴν ἐταιρεία ἦταν:

α) Τὰ κατὰ θλιπτικὰ γεώμορα. Τὰ γεώμορα εἰσπράττονταν ἀπὸ τὴν ἐταιρεία εἴτε ἐγίνετο παραγωγή εἴτε ὄχι. Σύμφωνα μὲ ἔρευνα τοῦ Γεωργίου Ἐπιμελητηρίου Ἀττικοβοιωτίας ἔφθαναν μέγιστοι τοῦ 1930 σὲ ποσοστὰ 58—35%, γιὰ τὰ σιτηρά, 38—50% γιὰ τὸν ἀραβόσιτο καὶ 10—38 ὁκάδες βαμπάκι τὸ στρέμμα ἀναλόγως ἂν τὰ στρέμματα ἦσαν ξηρικά ἢ ποτιστικά.

β) Ὑπερβολικοὶ τόκοι. Ἡ ἐταιρεία ἔφθανε νὰ παίρνει 45% τόκο γιὰ 7 μῆνες γιὰ τὸ σπόρο ποὺ παραχωροῦσε στοὺς καλλιεργητὲς. Ἐπὶ πλέον ἔπαιρνε 8—11% γιὰ ἀλωναδικὰ κλπ. Βαρύτατοι ἐπίσης τόκοι ἐπεβάλλοντο ὅταν οἱ χωρικοὶ δὲν μπορούσαν νὰ ἐξοφλήσουν τὸ νεώμορον στὴν ἐποχὴ του καὶ ἀναγκάζονταν νὰ τὸ ἐξοφλήσουν στὴν ἐπόμενη καλλιέργεια.

Ἐπὶ πλέον ἐπεβάλλοντο βαρύνοντα μισθώματα γιὰ τὰ ζῶα ποὺ ἔβοσκον (50—100 δρχ. τὸ μῆνα γιὰ τὰ αἰγοπρόβατα κλπ.), μενάλαν ἐνόκλια τῶν ὑποστέγων τῆς ἐταιρείας (π.χ. 25 ὁκάδες σιτηρῶν ἀπὸ κάθε χωρικὸ γιὰ τὴν παραμονὴ τῶν σιτηρῶν στὰ ὑπόστεγα τῆς ἐταιρείας πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆ βροχῆ κλπ.). Ὑστερα ἀπὸ τὸ θόρυβο ποὺ δημιουργήθηκε τὸ 1930 στὴν κοινὴ γνώμη καὶ τὴν ἐξέγερσιν τῶν χωρικῶν τότε, ἀναγκάστηκε ἡ

ἐταιρεία νὰ δεχθεῖ μείωσιν τῶν μισθωμάτων σὲ 24—27% γιὰ τὰ σιτηρά καὶ γιὰ τὸ βαμπάκι 24—29 ὁκάδες κατ' ἀποκοπὴ τὸ στρέμμα γιὰ τὰ ποτιστικά.

Οἰκονομικὸς ἀπολογισμὸς

Δυστυχῶς δὲν ἔχομε στοιχεῖα γιὰ νὰ κάνομε τὸν ἀκριβῆ οἰκονομικὸ ἀπολογισμὸ τῆς σύμβασιν αὐτῆς καὶ νὰ δοῦμε τί στοιχίσε στὸν Ἑλληνικὸ Λαόν. Ἡ ἐταιρεία δὲν ἔδωσε στοιχεῖα τῆς παραγωγῆς τῆς Κωπαίδος, ἀκόμα καὶ ὑδρολογικὰ στοιχεῖα τῆς περιοχῆς τῆς ἀρνήθηκε νὰ δώσει σὲ μελετητὲς, ὅταν αὐτὰ τῆς ζητήθηκαν ἀπὸ δημόσιες ὑπηρεσίες. Θὰ προσπαθήσουμε ὅμως κατὰ προσέγγισιν νὰ βγάλουμε ὠρισμένα οἰκονομικὰ συμπεράσματα.

Ἡ ἀξία τῶν ἀποξηραντικῶν καὶ ἀντιπλημμυρικῶν ἔργων κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν ἐδικῶν κυμαίνεται ἀπὸ 1,5—3 £ τὸ στρέμμα. Εἰδικὰ γιὰ τὰ ἔργα Κωπαίδος μιὰ τιμὴ τῶν 2 £ ἀνὰ στρέμμα νομίζομε ὅτι δὲν ἀπέχει ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Τὰ παραδοθέντα σὲ καλλιέργεια στρέμματα εἶναι 219.000, ὅρα κόστος τῶν ἔργων 219.000×2=438.000 £. Γιὰ τὴ συντήρησιν τῶν ἔργων δεχόμεστε ποσοστὸ 2% ἐπὶ τῆς δαπάνης τῶν ἔργων, τὸ χρόνο δηλ. περίπου 8.760 £.

Ἀπὸ τὰ 28.427 στρέμματα ποὺ κατέχονται ἀπὸ ἰδιώτες δὲν ξέρομε τί πωλήθηκε σ' αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἐταιρεία καὶ τί ἔχει καταπατηθεῖ. Ἄν παραδεχτοῦμε πὼς τὸ 50% πωλήθηκε ἀπὸ τὴν ἐταιρεία καὶ τὸ ἄλλο καταπατήθηκε, ἡ ἐταιρεία πρέπει νὰ ἔχει εἰσπράξει τοὐλάχιστο 100.000 £.

Γιὰ νὰ ὑπολογίσουμε τὸ μέσο εἰσόδημα τῆς ἐταιρείας ἀνὰ στρέμμα γιὰ τὰ πρῶτα 40 χρόνια ἐξετάζομε τὴν περίπτωση καλλιέργειας βαμπάκιο καὶ σταριοῦ.

Γιὰ τὸ βαμπάκι ἂν πάρωμε ὡς μέση τιμὴ του τὴν τιμὴ τῆς περιόδου 1928—40 ποὺ εἶναι περ. 40 χρ. λεπτὰ τὸ χλγρ. τότε θὰ ἔχωμε καθαρὴ εἰσπράξιν τῆς ἐταιρείας χλγρ. 30×0.40=12 χρυσὰ φράγκα. Γιὰ τὴν περίπτωση τοῦ σταριοῦ μὲ μιὰ ἀπόδοση 120 κιλὰ ἀνὰ στρέμμα καὶ μέση τιμὴ τοῦ σίτου τὴν τιμὴ τῆς δεκαετίας 1930—40 22 χρυσὰ λεπτὰ θὰ ἔχωμε εἰσόδημα τῆς ἐταιρείας 0.40×120×0.22=10.54 χρ. φρ. τὸ στρέμμα. Ἀσφαλῶς λοιπὸν θὰ μπορούσαμε νὰ λάβωμε σὰ μέσο εἰσόδημα τῆς ἐταιρείας τὰ 11 χρ. φρ. τὸ στρέμμα. Κατὰ συνέπειαν τὸ εἰσόδημα τῶν 190.573 στρεμμάτων θὰ εἶναι 2.096.305 χρ. φρ. τὸ ἔτος. Ἄν λάβωμε ἀπὸ τὸ ποσὸν αὐτὸ τὰ 75% γιὰ νὰ λοναριάσωμε καὶ τὶς ἀγροναπόσεις τότε θὰ ἔχωμε εἰσόδημα τῆς ἐταιρείας τὸ χρόνο 1.572.000 χρ. φρ. δηλ. 66.880 £ χρ. Ἄς προσθέσωμε καὶ τὰ κέρδη τῆς ἐταιρείας ἀπὸ τὴν τοκογλυφία, τὰ ἀλωναδικὰ, τὸ χαράτσι γιὰ τὰ ζῶα ποὺ βόσκουν, τὸ ἐνόκιο, τῆς καλύβας τῶν χωρικῶν ποὺ ἔφτιαναν μόνοι τους, τὸ ἐνόκιο γιὰ τὴν ἀποθήκευσιν τῶν προϊόντων κλπ. ποὺ κατ' ἐκτίμησιν εἶναι τὰ 50% τοῦ εἰσοδήματος, ἀπὸ τὰ μισθώματα ἔχομε εἰσόδημα 94.000 £. Ἀπὸ αὐτὰ πρέπει νὰ ἀφαιρέσωμε τὰ ἔξοδα γιὰ τὴ συντήρησιν τῶν ἔργων (8.760 £) τὴν ἀπόσβεσιν τῶν ἐγκαταστάσεων καὶ διάφορα ἄλλα γενικὰ ἔξοδα ποὺ συνολικὰ δὲν ἐκτιμῶνται πᾶνω ἀπὸ 14.000 £ τὸ χρόνο περίπου ὁπότε φθάνομε σ' ἓνα πιθανὸ ετήσιο εἰσόδημα 80.000 £ χρυσὸς τὸ χρόνο γιὰ τὴν ἐταιρεία. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς δίνει εἰσόδημα στὴν ἐταιρεία 420 δραχμῶν προπολεμικῶν ἀνὰ στρέμμα (1 £=1000 δρ). Νομίζομε ὅτι δὲν πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὑπερβολικός. Ἄν συγκρίνωμε μὲ τοὺς ἀριθμοὺς ποὺ δίνει ὁ Χρ. Εὐελπίδης ὑπολογίζοντας τὴν κοινωνικὴ πρόσδο τῶν διαφόρων συστημάτων καλλιέργειας (ἀπὸ τὸ βιβλίο του «Ἡ γεωργία τῆς Ἑλλάδος») ἔχομε:

Κηπευτικὸν σύστημα καλλιέργ. κοιν. εἰσόδ. 1380 δρχ/σ. Δενδροκομικὸν σύστημα καλλιέργ. κοιν. εἰσόδ. 1107 δρχ/σ. Ἀροτραῖον σύστημα καλλιέργ. κοιν. εἰσόδ. 464 δρχ/σ.

Γιὰ τὴν περιοχὴ τῆς Κωπαίδος ποὺ κυριάρχει τὸ κηπευτικὸ σύστημα πρέπει νὰ παραδεχθῶμε σὰν κοινωνικὴ πρόσδο τοὐλάχιστο 1000 δραχμὲς κατὰ μέσο ὅρο τὸ στρέμμα ἀπὸ τὶς ὁποῖες 420 εἶναι τὸ εἰσόδημα τῆς ἐταιρείας.

Συνεπῶς ἂν ἀνακεφαλαιώσωμε ἔχομε εἰσόδημα τῆς

ταιρείας γιὰ τὰ πρῶτα 80 χρόνια 30×88.000 2.400.000 £
γιὰ ἄλλα δέκα χρόνια 10×70.000 700.000
ἀπὸ πώλησιν γαιῶν 100.000
3.200.000

Γιὰ τὰ ὑπόλοιπα 50 χρόνια ἂν πάρωμε σὰ βάση τὸ ποσὸ τῶν 70.000 £ τὸ χρόνο θὰ εἰσπράξῃ 3.500.000 £., ὅλα δὲ αὐτὰ μὲ ἔξοδα ἀρχικὰ ποὺ δὲν ὑπερβαίνουν τὶς 500.000 £ χρ. Ἐπὶ πλέον δὲ ὕστερα ἀπὸ τὰ 50 χρόνια θὰ τῆς μείνουν 74.000 στρέμματα ἀξίας τοῦλ. 740.000 £. Ἄν ὑποθέσωμε ὅτι βρῖσκομε ἓνα δανειστή νὰ μᾶς δανείσῃ μέσα σὲ 10 χρόνια ὅσα διήρκεσε ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων 500.000 £ μὲ τόκο ἀκόμα καὶ 12% τὸ χρόνο, θὰ μπορούσαμε μὲ τὰ εἰσοδήματα ποὺ παρήχθησαν καὶ πῆρε ἡ ἐταιρεία μέσα σὲ 25 τὸ πολὺ χρόνια νὰ ἐξοφλήσωμε τὸκοὺς καὶ κεφάλαια καὶ νὰ μείνουν τὰ κτήματα στοὺς καλλιεργητὲς τῆς Κωπαίδος.

2. ΜΕΤΑΛΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.

Καὶ ἔδω κυριαρχεῖ ὁ σκοπὸς τῆς ἀρπαγῆς τοῦ μεταλλευτικοῦ μας πλοῦτου ἀπὸ τὸ ξένο κεφάλαιο. Μὲ τὸ νόμο 490 τοῦ ἔτους 1861 δημοσιεύεται τὸ διάταγμα γιὰ τὴν παραχώρησιν τῆς ἐκμετάλλευσης τῶν μεταλλείων μας σὲ ξένες ἐταιρείες. Τὸ 1876 γίνεται ἡ παραχώρησις τῆς ἐκμετάλλευσης τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρίου σὲ μιὰ γαλλικὴ ἐταιρεία μὲ ἔδρα τὸ Παρίσι καὶ κεφάλαιο 16 ἑκατ. γαλλικὰ φράγκα: Δημιουργεῖται τότε νέο μεγάλο ζήτημα ποὺ γιὰ πολλὰ χρόνια ἦταν πηγὴ μεγάλων προστριβῶν μὲ τὸ δημόσιον τὸ Λαυρεωτικόν. Ταυτόχρονα ἀρχισε μιὰ μεγάλῃ κερδοσκοπικὴ ἐπιχείρησιν ποὺ κατέληξε στὸ τέλος στὴν ἀπάτη τῶν ἀγοραστῶν τῶν μετοχῶν τῆς στὶς ὁποῖες δημιούργησαν στὴν ἀρχὴ τεχνητὴ ὑψώσιν. Ἡ παραγωγή στὴν ἀρχὴ ἦταν καλὴ. Ἀργότερα ὅμως ἐλαττώθηκε σημαντικὰ.

Ἀπὸ τὶς ὑπόλοιπες ξένες ἐταιρείες ἀναφέρουμε:

1) Τὴν Γερμανικὴ ἐταιρεία Βωξίτη (κεφ. 90.000 Λ.Α.)
2) Τὴν ἐταιρεία Locris Nickel Co Sia μὲ κεφ. 770.000.
3) Τὴν Agio-Greek Magnesie Co Ἰδρυση τὸ 1904.

Ἀρχικὰ κεφάλαια 72.250 Λ.Α. Γιὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν μεταλλείων Λευκολίθου, (Λίμνη Ἀφράτι Χαλκίδος).

4) Τὴν Α. Ε. Μεταλλείων Λαορύνης. Ἐδρα Βρυξέλλες. Κεφάλαια κατὰ τὸ πλεῖστον Βελγικά.

5) Τὴν Ὁλλανδοελληνικὴ μεταλλευτικὴ ἐταιρεία. Ἐδρα τὸ Ρότερνταμ. Κεφάλαια Ὁλλανδικά.

6) Α.Ε. μεταλλείων Σύρου. Ἐδρα Βιέννη. Κεφάλαια Αὐστριακά.

7) Ἀνώνυμο-μεταλλευτικὴ ἐταιρεία «Δοκρίς» Κεφάλαια κυρίως Γαλλικά καὶ Ἰταλικά.

8) Ἐταιρεία μεταλλείων «Βάνι Μήλου». Κεφάλαια Γαλλικά καὶ Ἰταλικά.

9) Τὴν Grecian Marbles Co Ltd. Μὲ κεφάλαια Ἀγγλικά σκοπὸς ἡ ἐκμετάλλευσιν διαφόρων λατομείων μαρμάρων.

Τέλος στὴν κατηγορίαν αὐτὴ τῆς κυρίας ἐπιδιώξεως κέρδους ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν παραγωγικῶν μας δυνάμεων, πρέπει νὰ καταταχθεῖ καὶ ἡ σύμβασις τῆς Ἀμερικανικῆς ἐταιρείας Cooper γιὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ὕδατοπητῶν τοῦ Ἀχελώου καὶ ὅλων τῶν περισσοτέρων καὶ καλύτερων μεταλλευτικῶν κοιτασμάτων τῆς περιοχῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ἡ ὁποία μέχρι τῆς στιγμῆς δὲ μῆκε σὲ ἐφαρμογῇ. Ἀπὸ τοὺς δρους τῆς παρουσιάζεται ἀπὸ τὶς ληστρικώτερες, τυχόν δὲ ἐφαρμογῇ τῆς θὰ στερήσῃ τὴν χώρα ἀπὸ τὴν πλουσιώτερη ἐνεργειακὴ τῆς πηγῆ καὶ ἀπὸ τὰ πλουσιώτερα μας μεταλλεῖα (τοῦ Βωξίτη καὶ ἄλλων) ὁλοκληρώνοντας ἔτσι τὴν ἀποικιακὴν μας ἐξάρτησιν.

Β) Γιὰ τὴ συνδυασμένη ἐπιδιώξιν τῶν τριῶν ἄλλων σκοπῶν κέρδους παρουσιάζονται οἱ κυριώτερες συμβάσεις ποὺ ἔγιναν στὴν χώρα μας κυρίως κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια. Ἀφοροῦν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων συγκοινωνιακῶν ἔργων, παραγωγικῶν ἔργων καὶ ἔδω ὅμως θὰ πρέπει νὰ κάμωμε τὶς ἐξῆς παρατηρήσεις.

1) Τὸ ξένο κεφάλαιον ἐπιδιώκει ἐξ ἴσου τὸ ἐμπορικὸ κέρδος, τὸ κέρδος τῆς κατασκευῆς τῶν ἔργων καὶ τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἔργων. Ὁ τελευταῖος σκοπὸς τῆς ἐκμετάλλευσης συντελεῖ στὴν περάτωσιν τους.

2) Τὸ ξένο κεφάλαιον ἐπιδιώκει κυρίως τὸ ἐμπορικὸ

σὲ συνδυασμὸ βέβαια μὲ τὸ κέρδος τῆς κατασκευῆς. Τότε δὲν ενδιαφέρεται γιὰ τὴν περάτωσιν τῶν ἔργων.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ.

Ι. Ὅλες οἱ σιδηροδρομικὲς συμβάσεις μέχρι τοῦ 1922.

Ὅλες οἱ κατασκευὲς τῶν σιδηροδρόμων καὶ οἱ ἐκμεταλεύσεις δόθηκαν σὲ ξένους ἢ καὶ ντόπιους πράκτορες τοῦ ξένου κεφαλαίου. Νομίζομε ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ γίνῃ καμμιά διάκρισις ἂν μερικὲς συμβάσεις ἔγιναν μὲ μερικοὺς ἑλληνες πλουτίσαντες στὸ ἐξωτερικὸ ὅπως τὸ Συγγρό καὶ ἄλλους. Αὐτοὶ ἦταν μεγαλοκαίφαλοι οἱ καὶ τραπεζίτες τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ σὰν τέτοιοι ἔκαναν συμβάσεις μὲ τὸ Ἑλληνικὸν δημόσιον.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι.

Δαπάνες κατασκευῆς τῶν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων.

α)α	Ἐνδείξεις σιδηροδρόμου	Ὀλικὴ δαπάνη σὲ φράγκα χρυσὰ	Δαπάνη ἀνὰ χιλιόμετρο φρ. χρ.
1.	Σιδηρόδρομοι Π.Α.Π. (ΣΠΑΠ)	127.492.000	120.000
2.	» Θεσσαλίας	36.600.000	100.000
3.	» Β.Δ.Ε. (ΣΒΔΕ)	8.317.000	90.000
4.	» Ἀττικῆς	7.100.000	100.000
5.	» Πύργου-Κατακόλου	2.200.000	100.000
6.	Τοπικὸς σιδηρ. Μακεδονίας	10.900.000	25.000
7.	Γαλλοελληνικὴ ἐταιρ. σιδηρ.	2.290.000	—
8.	Κρατικὸ δίκτυο (ΣΕΚ)	196.771.000	190.000
	Σύνολο δαπανῶν	394.560.000	

Ὅπως εἶταν φυσικὸ ἡ κερδοσκοπικὴ διάθεσις τοῦ ξένου κεφαλαίου εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν μεγάλην αὐξήσιν τῶν δαπανῶν κάθε γραμμῆς ἔδω ὅμως ἔχομε νὰ παρατηρήσωμε τὸ ἐξῆς φαινόμενον. Παρ' ὅλον ὅτι ὅλες οἱ συμβάσεις περιελάμβαναν καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἔργου ἐν τούτοις τὸ συμφέρον τῆς ἐκμετάλλευσης δὲν κυριαρχεῖ οὔτε στὴ μελέτῃ οὔτε καὶ στὴν κατασκευῇ τοῦ σιδηροδρόμου.

Τὸ φαινόμενον αὐτὸ κατὰ τὴ γνώμην μας δὲν ἦταν τυχαῖον. Συνδέεται μὲ τὴ γενικὴ πολιτικὴ τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῆς τῆς μορφῆς ποὺ εἶναι ἡ ἀπόκτησις στὴν ἀρχὴ ὅσο τὸ δυνατόν εὐκολώτερον κέρδους. Γι' αὐτὸ δὲν ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν τυχόν μελλοντικὸ κέρδος ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν. Στὴ μελέτῃ δὲν ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν τὶς ἀνάγκαις τῶν περιοχῶν οὔτε καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ κοινοῦ. Κλασσικὴ περίπτωση εἶναι ἡ χάραξις τοῦ δικτύου τῶν ΣΕΚ, ἡ ὁποία ἔγινε μὲ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα, σὲ ἐδάφη ἀσταθῆ ποὺ ἔχουν κατωλισθήσεις μὲ ἀπότομες κλίσεις καὶ γενικὰ μὲ πολὺ μεγάλες δαπάνες κατασκευῆς, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην καὶ ἐκμετάλλευσιν.

Ὅπως ἀποδείχθηκε ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς γραμμῆς οὔτε μπόρεσε νὰ ἐξυπηρετηθεῖ τὸ διεθνὲς σιδηρόδρομον, οὔτε τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα, ἦταν μᾶλλον γραμμὴ τοπικοῦ χαρακτῆρα μὲ ὕλικο ἀσθενέστατον καὶ τροχαῖο ὕλικο ἐλλειπές.

Ἡ κατασκευὴ καὶ ὁ ἐλεγχὸς τῆς ἐγίνοντο ἀπὸ τοὺς ξένους στὴν οὐσία. Στὴν ἀρχὴ ὁ ἐλεγχὸς ἐγίνετο ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ ἀποστολή, ἡ ὁποία εἶχε ἔρθῃ τὸ 1882 γιὰ νὰ ὀργανώσει τὰ Δημόσια ἔργα στὴν χώρα μας ὑπὸ τὸν ἀρχιμηχανικὸν Rondel. Στὴν πραγματικότητά ὅμως ἔκανε τὰ χρεὴ τοῦ μεσότη τῶν ξένων ἐταιρειῶν στὴν χώρα μας.

Ἀπὸ τὴ σύγκρισιν τῶν δαπανῶν τῶν σιδηροδρόμων στὴν χώρα μας, ἰδιαίτερα στὸ δίκτυον τῶν Σ.Ε.Κ., βγαίνει τὸ συμπέρασμα, ὅτι περίπου τὰ 50% ἀντιπροσώπευσαν τὴν δαπάνην τῆς ὑποδομῆς καὶ κτιρίων, καὶ τὰ ὑπόλοιπα 50% τὴ δαπάνην τῆς ἐπιδιομῆς, δηλ. στὴν πραγματικότητά δαπάνην τοῦ προμηθευθέντος ἀπὸ τοὺς ξένους ὕλικου. Ἄν ἀναλογισθῶμε ὅτι, ἡ ὑποδομὴ δὲν ἔγινε μὲ βάση τὴν οἰκονομικὴν κατασκευὴ τῶν ἔργων καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ντόπιου ὕλικου, ἀλλὰ τὸ πλυσάρισμα τῶν προϊόντων τῆς ξένης μεταλλουργίας (ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμε ὅτι, τὸ ὀλικὸ μήκος τῶν μεταλλικῶν κατασκευῶν τῶν ΣΕΚ εἶναι 5.500 μ. καὶ τῶν ΣΠΑΠ 900 μ.) φθάνομε στὸ συμπέρασμα ὅτι τοὐλάχιστον τὰ 60—65% τῆς δαπάνης ἦταν ἡ ἀντιστοιχοῦσα

Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΑΧΕΛΩΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Στις σελίδες 186, 187 (φύλ. 8 της 20.9.45) του «Ανταί» είχε μιλήσει για το μεγάλο σκάνδαλο του νόμου της δικτατορίας αρ. 2220 της 14.2.40 (Φ.Ε.Κ. Α 65/17-2.40) που έκρινε τη σύμβαση της 24.1.40 μεταξύ ελληνικού Δημοσίου και Hellenic Hydroelectric and Metallurgical Corporation (Hugh L. Cooper and Co. και Chemical Construction Corporation) περί «παραχώρησης του προνομίου της εκμεταλλεύσεως της δυνάμεως των ρεόντων υδάτων του ποταμού 'Αχελώου, προς παραγωγήν ηλεκτρικής ενέργειας και της εκμεταλλεύσεως αυτής». Δεν περιμένα ωστόσο πως θα βρισκόταν κυβέρνηση και μάλιστα κοινοβουλευτική, που θα τολμούσε να παρουσιάσει την αναηλιάφηση αυτής της αθλιότητας, για ελληνική επιτυχία, ξ ν δ ε ι ξ η έ μ π ι σ τ ο σ ύ ν η ς του ξένου κεφαλαίου στην 'Ελλάδα, άπαρχή καλά τοποθετημένης έθνικης οικονομικής πολιτικής και να διακηρύξει πολλά φαιδρά (φαιδρά η βαθιά λυπητερά;) ανάλογα, όπως έγινε την 15.5.46 με τις έπίσημες δηλώσεις ενός από τους κ. κ. υπουργούς.

Έπειδή είχε γνωστές σ'όλο κόσμο οι λεπτομέρειες αυτής της επιτυχίας, θα προσπαθήσω να κάνω μια σύντομη ανάλυση της σύμβασης 'Αχελώου, ακολουθώντας τη διαίρεσή της σε δύο μέρη από τα όποια, το πρώτο πραγματεύεται τη δέσμευση των νερών και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και το δεύτερο τη σύσταση ορισμένων βιομηχανιών, που θα χρησιμοποιήσουν, για τη λειτουργία τους, την ηλεκτρενέργεια.

ΜΕΡΟΣ Α'

ΥΔΡΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΕΡΓΑ

Στα σύνορα των νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ευρυτανίας είναι η θέση Κρεμαστά (γεωγρ. πλ. 38° 53' 35", γεωγρ. μ. Α, Gr. 21° 30' 10") όπου ο ποταμός 'Ασπροπόταμος—ο άρχαιος 'Αχελώος—βγαίνοντας από μια στενή κοιλάδα δέχεται τα νερά των παραποτάμων Μέγδοβα και 'Αγραφιότικου. Μετά τη σύμψη των τριών ποταμών το άνοιγμα της κοιλάδας σε πλάτος είναι 800, άπάνω κάτω, και του Χαράδρου στη θέση που κατασκευάσθηκε το φράγμα Μαρθάνα άλλα σε ύψος πολύ μεγαλύτερο. Έκει μπορούμε να κατασκευάσουμε ένα φράγμα ψηλό 115 μέτρα—αν όχι ψηλότερο—και να πετύχουμε ωφέλιμη κρέμαση νερού 100 μέτρων. Λίγο παρακάτω, στη θέση «Πρεβέντζα», μπορεί να γίνει ένα άλλο φράγμα για ωφέλιμη κρέμαση 34,5 μέτρων κι άμέσως κατόπιν στη θέση «Κριεκούκι», τρίτο φράγμα για 40 μέτρων κρέμαση. Η μέση παροχή του ποταμού βρέθηκε από τις δημόσιες υπηρεσίες 125 μέτρα κυβικά νερού το δευτερόλεπτο. (Πρβ. και «Ανταίο» φύλ. 13-14 σελ. 307). Με το φράγμα Κρεμαστών, δημιουργείται έναποθήκευση ενός δισεκατομμυρίου κυβικών μέτρων

για την προμήθεια του ξένου υλικού. Πάνω σ' αυτό επίσης δινότανε έργολαβικό κέρδος. Κατά συνέπεια κατά ένα χονδρικό ύπολογισμό από τα 384 έκατομ. χρ. φρ. τουλάχιστον τα 230 έκατομ. εοδεύτηκαν για προμήθειες του ξένου υλικού. Δηλ. οι ξένοι μας έδωσαν 394 έκατομ. μας έχρ έδωσαν πάνω από 500 έκατομ. Μας πήραν κατά τη διάρκεια της κατασκευής πίσω το έργολαβικό κέρδος και από μελέτες περί τα 100 έκατομ. από προμήθειες δε 230 έκατομμύρια χρυσά φράγκα, μας υπερέωσαν να πληρώνουμε άπειρώς περισσότερα για μακρό χρονικό διάστημα σε τόκους, χρεώδεια κλπ. και ανέλαβαν και την εκμετάλλευση των σιδηροδρομικών συγκοινωνιών.

16 'Ακόμα μια σύγκριση με την νεόπια παραγωγή του

νερού (24,5 φορές μεγαλύτερη από της λίμνης Μορθάνα), δηλαδή τα 25% της όλικής χρονιάτικης ροής με βάση τα 125 κ.μ. Αυτό εξασφαλίζει την παροχή των 125 μέτρων για όλη τη διάρκεια του χρόνου. (Για μια μόνη φορά είχε κατέβει λίγες μέρες των άρχων φθινοπώρου ή παροχή του 'Ασπροπόταμου στο έλαχιστο των 25 κ.μ.). Με βάση αυτούς τους άριθμούς οι τρεις πτώσεις που είπαμε, μας δίνουν 160 χιλιάδες χιλιάδες την ώρα ήτοι το χρόνο 1400 έκατομμύρια ώροχιλιόβατα (800 έκατομ. στα Κρεμαστά, 280 έκατομ. στη Πρεβέντζα και 320 έκατομ. στο Κριεκούκι). Με δρολογική χρησιμοποίηση μπορούμε να υπολογίζουμε στα 3/4 αυτό του ποσού (6500 ώρες λειτουργίας) είτε στο ένα δισεκατομμύριο ώροχιλιοβάτων. Με θερμικές έφεδρείες και μεγάλες ηλεκτροβόρες βιομηχανίες, που να δουλεύουν με μεταβλητή παρογωγή, μπορούμε να φθάσουμε και στα 1600 έκατομμύρια ώροχιλιόβατα, εκμεταλλευόμενοι την αυξημένη χειμερινή παροχή του ποταμού. Ταυτόχρονα μπορούμε να ποτίζουμε και 360 χιλιάδες στρέμματα της γης. Η κατασκευή των υδραυλικών και ηλεκτρικών έργων για την πλήρη εκμετάλλευση των τριών αυτών θέσεων στον 'Ασπροπόταμο και έναέριος γραμμής δια Κερπενιοίου ως την 'Αθήνα, θα απαιτούσε σε δαπάνες 'Εσωτερικού και 'Εξωτερικού 25 έκατομμύρια δολάρια του 1939, που με τόκο 4%, και άπορρόφηση 850 έκατομμυρίων ώροχιλιόβατ στην κατανάλωση, θα έβάραινε το χρήσιμο ΩΧΒ καταναλωτή με 0,85 χρυσά λεπτά για άποσβέσεις, υλικά συντήρησης και λίπανσης και σχηματισμό άποθεματικών άνανέωσης των εγκαταστάσεων.

Αν το μισό από το ρεύμα αυτό, καταναλωθεί από την 'Αθήνα και το μισό για ηλεκτροβόρες βιομηχανίες στις όποιες αξιοποιείται το ρεύμα μέχρι τιμής πάνω από 4 χρ. λ. κατά ΩΧΒ θα έχει ο τόπος από οικονομίες εισαγωγών καυσίμου, λιπαντικών και υλικών έπισκευής και από εξαγωγή προϊόντων βαριάς βιομηχανίας 1,5 χρ. λ. το ΩΧΒ καθαρό συναλλαγματικό κέρδος. Αυτό σημαίνει συναλλαγματική πρόσδο 13 έκατομμυρίων χρυσών δραχμών περίπου το χρόνο, ήτοι μισού δισεκατομμυρίου προπολεμικών δραχμών, καθάρων άπαλλαγμένων κάθε υποχρέωσης στο 'Εξωτερικό, σε συνάλλαγμα αυτούσιο, να το κάνει η 'Ελλάδα, δι. τι θέλει. Αυτός είναι ο 'Αχελώος και οι άμεσες δυνατότητές του, με καθαρά άστικές πρoυποθέσεις κατασκευής των έργων και έξυπνέτησης των σχετικών κεφαλαίων.

Η σύμβαση παραχωρεί, μέχρι τέλους του 2010 έτους, τον κύριο κορμό του ποταμού, μεταξύ των άπολύτων ύψομέτρων +60 μ. και +230 μ. δηλαδή και τις τρεις θέσεις, Κρεμαστά, Πρεβέντζα, Κριεκούκι, καθώς

σιδηρομεταλλεύματος δείχνει την εκμετάλλευση της χώρας μας από το ξένο κεφάλαιο. Το 1938 παρήχθη στη χώρα μας σιδηρομετάλλευμα 348.000 τόννοι άξίας περίπου 2.100.000 χρ. φρ. Το σύνολο του βάρους όλου του σιδηροδρομικού υλικού κατά ένα πρόχειρο ύπολογισμό άνέρχεται περίπου στους 300.000 τόννους. Το αυτο σημαίνει ότι, αν η χώρα μας ήταν βιομηχανικά προηγμένη, θα μπορούσε μόνον με παραγωγή σιδηρομεταλλεύματος της 2 έτων να κάνει όλο το σιδηροδρομικό της υλικό. Τώρα έξήγαγε το σιδηρομετάλλευμα της και εισέπραξε 4.200.000 χρ. φρ. και έσήγαγε από το έξωτερικό βιομηχανικά προϊόντα άξίας 230 έκατομ. χρυσά φράγκα.

(Συνεχίζεται)

και τα παραπόταμα, Γρεβέντζα, Μέγδοβα, 'Αγραφιότικο, στην Hellenic Hydroelectric κλπ. για να κάνει φράγματα και να δεσμεύει με τις εγκαταστάσεις της 229 έκατομμύρια ώροχιλιόβατα το χρόνο στα Κρεμαστά, 85 έκατομμύρια στην Πρεβέντζα και 96 έκατομμύρια στο Κριεκούκι, με κατασκευή τμηματική, που θα βαστούσε μέχρι τέλους του 1952 για τα Κρεμαστά, τέλους του 1957 για την Πρεβέντζα και τέλους του 1963 για το Κριεκούκι. Οι προθεσμίες αυτές τώρα θα τραβηθούν πέντε χρόνια, άπάνω κάτω, έμπρός, έξαιτίας των πολεμικών γεγονότων, σύμφωνα με το άρθ. 46 της σύμβασης. Αν άθροίσουμε τους τρεις άριθμούς παραγωγής, θα βρούμε 410 έκατομμύρια ώροχιλιόβατα, δηλαδή τα 29,3% της όλικής Ικανότητας των τριών θέσεων. Στα Κρεμαστά μάλιστα είναι 28,7%. Σημειώνω πως αυτά τα ώροχιλιόβατα, βγαίνουν με υπερεκμετάλληση των εγκαταστάσεων και όχι με βάση, τη μέση παροχή που την όρίζει η σύμβαση στα 40 κυβικά μέτρα κατά δευτερόλεπτο και τα συμβατικά εκμεταλλεύσιμα ύψη 81,5 Μ, 30,85 Μ και 35,85 Μ. Μ' αυτά θα φθάσουμε στα 383 έκατ. ΩΧΒ το χρόνο αντί των 410, δηλαδή στα 27,3% της Ικανότητας του ποταμού. Μά η κατασκευή, ιδίως στα Κρεμαστά, φράγματος 93,15 ± 50 μ, που προβλέπει η σύμβαση, και έργων για παροχή 40 μ δλ. άχρηστεύει τις περισσότερες δυνατότητες του 'Αχελώου. Γιατί δεν είναι δυνατόν να ύψώσουμε, εκ των ύσέρων, φράγμα που το λογαριάσαμε από την άρχη χαμηλότερο, ούτε να υπολογίζουμε σε μεγαλύτερες μέσες παροχές, όταν η χωρητικότητα της λίμνης που θα σχηματισθεί, μένει μικρή έξαιτίας του χαμηλού φράγματος. Η παροχή αυτή θα μένει έπίσης μικρή και στις παρακάτω κρεμάσεις. Γιατί έγινε αυτό; Σίγουρα γιατί ο άνάδοχος έμέτρησε τις κεφαλαιοδοτικές του δυνατότητες, έκρινε κατά το άπόλυτο συμφέρον του μόνον τις ένεργειακές απαιτήσεις που έπρεπε να έχει και επέβαλε τις δικές του άπόψεις. Οιο για τον ελληνικό Λαό που θα χρειαζόταν άργότερα όλη την Ικανότητα του ποταμού, αυτόν δεν τον λογάρισε κανείς. Χάνει ο τόπος άνεπανόρθωτα 100, γιατί ο άνάδοχος χρειάσθηκε για τις δουλειές του 29,3 και το αυτο είναι το πρώτο σημείο της «ελληνικής επιτυχίας» που άποτελεί αυτή η σύμβαση! Το καρβέλι το ψωμί δηλαδή, που ήταν για μας, το στερεούμαστε και το δίνουμε στον ξένο, να κόψει μια φέτα και να πετάξει το υπόλοιπο. Για να είμαι άκριβης όφελω να άνοφέρω πως η σύμβαση προβλέπει ότι, οι σωστοί άριθμοί παροχής και όφελιμων ύψων θα καθορισθούν στην όριστική μελέτη μα κανείς με τεχνική κατάρτιση δεν μπορεί να πιστέψει, πως το αυτο παρέχει την δυνατότητα να πούμε στον άναδοχο να κάνει το φράγμα και τους όχετους των Κρεμαστών για τις τρεις φορές μεγαλύτερη άπόδοση κι αυτός να το δεχθεί!

Ότι άληθινά έλογαριάσθηκε μόνο το τί έχει άνάγκη ο άνάδοχος, φαίνεται κι από το άρθρο 18 της σύμβασης, όπου με την ύποδιαρεση 1 προσδιορίζεται πως αν του χορηγούνται «άδειες εκμεταλλεύσεως» μπορεί να παρέχει την ηλεκτρικήν ένέργεια για φωτισμό και κίνηση «εις πόλεις, κώμας, συνοικισμούς και ύπαιθρον χώρων» με άμέσως παρακάτω, στην ύποδ. 2 καθορίζεται πως ο άνάδοχος ύποχρεούται να παρακρατήσει ηλεκτρικήν ένέργεια μέχρι 50% της όλικής του παραγωγής κατά την πρώτη πενταετία, μετά την όριστική παραλαβή των έργων, για να την παρχωρεί σε κάθε τρίτο που θα ήθελε να τροφοδοτήσει μονάδα άνω των 50 χιλιάδων. Στη δεύτερη πενταετία θα παρακρατεί το μισό του άδιαθέτου 50%. Από εκεί και πέρα, δι. έδωσε, έδωσε. Αυτή είναι η συμβατική ύποχρέωση του έργολάου. Να δώσει μέχρι 50% της όλικής παραγωγής του. Ωστόσο ο κ. 'Υπουργός έτόνισε (πρβ. «Εμπρός» της 15.5.46) δι. «το ελληνικό Κράτος, έπιφυλάσσει εις εαυτό το δικαίωμα να κάμη χρήση ο λ α σ δ ή ο τ ε ο σ ο ρ ι τ α ς ένεργείας το δε υπόλοιπον θα χρησιμοποιηθεί υπό της 'Εταιρείας δια την κίνηση των βιομηχανιών τας όποιες προτίθεται να εγκαταστήσει αυτή εν 'Ελλάδι». Α! ύπάρχει άκόμη και μια άλλη ύποχρέωση του άναδόχου να δώσει ρεύμα για την ηλεκ-

τροκίνηση των σιδηροδρόμων 'Ηπείρου. Θα μπορούσε να του έπιβληθεί ύποχρέωση και για τους σιδηροδρόμους της 'Αλβανίας! Γιατί ώπου να γίνει ο σιδηρόδρομος 'Ηπείρου, να προσελκύσει κίνηση και να την αυξήσει τόσο, ώστε να συμφέρει η ηλεκτροποίησή του, θα έχουν κυλίσει άρκετές έκατοντάδες δισεκατομμύρια τόννων νερού στην κοίτη του 'Ασπροπόταμου.

Μά κι αυτά τα 50% πως τα παραχωρεί; Στην τάση των γεννητριών—λέει η σύμβαση—και με άγωγούς σε βάρος του πελάτη. Να πάρουμε λοιπόν έναν πελάτη που θέλει 50 χιλιοβάτων μονάδα. Αυτού του κάνουν προσφορά και του λένε πως, αν βάλει ζεύγος πετρελαιομηχανής—ηλεκτρομηχανής—θέλει 5 1/2 χρυσές λίρες τον ίππο άξία μηχανημάτων. Λογαριάζει λοιπόν κι αυτός, 5 1/2 λίρες τον ίππο με άπόδοση στην όνομαστική ίσχύ 0,80 και μετατροπή των ίππων σε χιλιάδα 9,35 χρυσές το όφέλιμο χιλιοβάτο, σύνολο 467,5 λίρες, πλέον μεταφορά 25 λίρες, πλέον μηχανοστάσιο 80 λίρες, πλέον τοποθέτηση 27,5 λίρες, σύνολο 600 χρυσές λίρες. Πάει λοιπόν στην 'Εταιρεία του 'Αχελώου να πάρει ρεύμα. Η 'Εταιρεία του λέει πως θέλει ένα δίκτυο προς 130 χρυσές λίρες το χιλιόμετρο, ένα μετασχηματιστή 70 χιλιοβολταμπέρ για να του κατεβάσει την τάση γεννητορας σε έγχρηστη τάση και 40 λίρες για οίκισκο, ιαμπλώ, τοποθέτηση. Κάνει ο άνθρωπος το λογαριασμό και βλέπει πως μόνο αν είναι 3,75 χιλιομέτρα κοντά στον Κεντρικό σταθμό του άναδόχου τον συμφέρει να πάρει άπ' αυτόν ρεύμα. Μακρύτερα τον συμφέρουν καλύτερα οι πετρελαιομηχανές. Μά ποιος είναι σε τόσο κοντινή άπόσταση από τα κασάβραχα των Κρεμαστών; Ας πάρουμε έναν άλλον πελάτη. Αυτός θέλει να πάρει το σύνολο του 50% δηλαδή 2500 όνομαστά χιλιοβάτα. Γι' αυτόν τώρα δεν είναι το ίδιο. Οι ντήζελ μαζί με τις γεννήτριες και τις έκκινητές κοστίζουν 8 λίρες χάρτινες τον ίππο ή 6 χρυσές το χιλιοβάτο. Το κτίριο θα απαιτήσει 200 λίρες κι άλλες 300 όλα τα άλλα έξοδα. Σύνολο 15500 λίρες χρυσές. Αν πάρει ρεύμα από τον 'Αχελώο, θέλει δύο μετασχηματιστές 3500 χιλιοβολταμπέρ τον καθένα άξίας 6200 λίρων και 400 περίπου λίρες κτίρια ύποσταθμών, πίνιακες, μεταφορές κλπ. Η γραμμή γι' αυτήν την εγκατάσταση, έπειδή θα πάει σε μεγάλη άπόσταση, θα κοστίσει 300 χρ. λίρες το χιλιόμετρο. Αυτών δεν μπορεί λοιπόν να τον συμφέρει η παροχέτευση από τον 'Αχελώο, αν βρίσκεται σε άπόσταση μεγαλύτερη από 30 χιλιόμετρα. Κοιτάζω στο χάρτη να βρω ποιά κομώπολη είναι τόσο κοντά από τα Κρεμαστά για να εγκαταστήσει ο έπιχειρηματίας μας ένα έργοστάσιο έτσι μεγάλο τσιμεντάδικο λόγου χάρη για τη δυτική 'Ελλάδα—που να του χρειασθεί τέτοια ένέργεια και δε βολσκα καμμία. Το Κερπενίοι άπέχει άπ' τα Κρεμαστά 54 χιλιόμετρα, το 'Αγρίνιο 62,5 χιλιόμετρα, η 'Αμφιλοχία 40 χιλιόμετρα, ο 'Αστακός 105 χιλιόμετρα. Μη τυχόν όμως το ρεύμα είναι τόσο φθινό ώστε να βγαίνει από εκεί η διαφορά; Οι ντήζελ χρειάζονται 270 γραμμάρια πετρέλαιο στο όφέλιμο χιλιοβάτο άξίας 1,35 χρ. λεπτών, πλέον 0,35 στουπιά και λάδια σύνολο 17. Με την σύμβαση όμως, στην 'Εταιρεία 'Αχελώου, πρέπει να πληρωθεί το ρεύμα 5 χρ. λεπτά από τον καταναλωτή 600—1000 ώρων, 4 χρ. λ. από κείνον που χρησιμοποιεί την ένέργεια από 1000—2500 ώρες, 3 χρ. λ. από τον καταναλωτή 2500—5000 ώρων. Και 2 χρ. λ. από τον έξαιρετικό πελάτη, τον πάνω από 5000 ώρες. Κι' αυτά πρέπει να λογαριασθούν αυξημένα κατά 60% για τις άπώλειες γραμμής και 100% για το μετασχηματισμό του ρεύματος. Ωστε και το 50% στην πραγματικότητα δεν πρόκειται να το διεκδικήσει κανείς από τον άναδοχο, άφού δεν τον συμφέρει, εκτός αν ο τελευταίος ύδαρευση να συμφωνήσει να του δίνει ρεύμα από τη γραμμή τη δική του—στην περίπτωση φυσικά που ο πελάτης θα είναι κοντά της—με ιδιωτική πιθανότητα συμφωνία και έγκριση του Κράτους.

ΜΕΡΟΣ Β'

ΗΛΕΚΤΡΟΒΟΡΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ

Σχεδόν όλος, λοιπόν ο 'Αχελώος δίνεται στον άναδοχο της σύμβασης, να τον χειρισθεί όπως θέλει, αν πρό-

Οὗ ἡλεκτρομεταλλουργίας.—Ὁ ἀνάδοχος δικαιούται, κατὰ τὴν σύμβαση, νὰ ἐγκαταστήσῃ μέχρι τὴν 31-12-65 (σήμερα μέχρι τέλους τοῦ 1970) ἐγκαταστάσεις ἡλεκτρομεταλλουργίας καὶ ἡλεκτροχημείας, πού νὰ τροφοδοτοῦνται ἀπὸ μόνη τὴν ἐνέργεια τοῦ Ἀχελώου, γιὰ παραγωγή θλων ἢ μερικῶν ἀπὸ τὰ ἐξῆς προϊόντα: α) Ἀῶτο, συνθετικὴ ἀμυωνία, νιτρασβέστιο, καυστικὴ σόδα, β) μὴ σιδηροῦχα μέταλλα, ἀργίλιο καὶ ὀξειδιο ἀργιλίου, μαγνήσιο, χαλκοῦ, νικελ, ψευδάργυρο, μαγγάνιο, μολύβι καὶ κασσίτερο, σὲ δοκῶν, πλάκες, ράβδους, φύλλα, σκόνη, καλῶδια καὶ λειαντικά, γ) χρῶμιο σὲ σχήματα δοκῶν, πλακῶν, ράβδων ἢ φύλλων, δ) κάθε συνδυασμὸ τῶν παραπάνω μετὰλλων (ἀρθ. 52 καὶ 56). «Ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ κάνει ὁ ἀνάδοχος ἢ, σύμφωνα μετὰ γνωστὰ ἐπιχειρηματικὰ τερτίπια, μῆλκανε στὴ σύμβαση γιὰ νὰ τοῦ διευκολύνουν τὴν τοποθέτηση τῆς κεφαλαιοδότησης στὴ χρηματιστικὴ ἀγορὰ; Τὸ ἐρώτημα γίνεται γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους: Κασσίτερο, καθόσο ξέρο, δὲν ἔχουμε στὴν Ἑλλάδα, ὅπου μιά μόνο σχετικὴ μικροεπιχείρηση μπορεῖ νὰ σταθεῖ· νὰ βγάζουμε τὴν ἐπικασσιτέρωση τῶν παλιοτενεκέδων. Αὐτὴ ὅμως εἶνε φαναρτζοδουλεϊά, δὲν εἶνε ἡλεκτροβιομηχανία πού νὰ ἀπασχολῇσι μεγάλῃ Ἑταιρεία καὶ νὰ χρειάζεται ἐιδικὸς συρῶνες, κυρωμένες με νόμους. Τὸ νικελ μας ἔχει μονοπωλεῖται ἀπὸ τὴ Middle East Development Corporation Ltd τοῦ Λονδίνου, πού ἔχει κάνει ἀπὸ τὸ 1925 τὴ «The Lokris Nickel Co Ltd» μετὶ τὴν ὑποχρέωση σὲ μικρὸ χρονικὸ διάστημα νὰ εἶχε ἱδρύσει νικελομεταλλουργεῖο στὴν Ἑλλάδα, αξίας 200 χιλιάδων στερλινῶν τοῦ 1925. Πῶς, χωρὶς νὰ κηρύξουμε ἐκπρωτῇ τὴν ὑπάρχουσα Ἑταιρεία, ἐκχωροῦμε τὴ μεταλλουργία τοῦ νικελ σὲ ἄλλη; Μήπως πρόκειται τοῦτῃ ἡ ἄλλη νὰ μεταφέρει νικελομεταλλεύματα ἀπὸ τὴν... Καληδονία ἢ τὸν Καναδὰ, (νεκρὸς μεταφορὸς κατὰ 90 %-95 %) γιὰ νὰ τὰ κατεργασθεῖ μετὶ τὸν Ἀχελῶο, μήπως ξεχάσαμε τὴν ὑπαρξὴ τῆς «Lockris Nickel Co» —ὅπως ξεχάσαμε 15 χρόνια τώρα νὰ τῆς θυμίσουμε τὴ συμβατικὴ τῆς ὑποχρέωση γιὰ τὴ νικελομεταλλουργία πού δὲν ἔχει ἀκόμη ἱδρῦσι—ἢ μήπως μ' αὐτὸν τὸν τρόπο δίνουμε στὴ Lockris Nickel Co συγχωροχάρτι ντὲ φάκτο γιὰ τίς συμβατικὲς τῆς ἀσυνέπειες; Τὸ μαγγάνιο καὶ τὸ χρῶμιο κατασκευάζονται σὲ καθαρὴ μορφή σ' ὅλον τὸν κόσμον, μετὶ τὴ μέθοδο goldschmidt τῆς ἀργιλοθερμίας. Δὲν εἶνε ἀντικείμενο ἡλεκτρομεταλλουργίας. Οὐτὲ ὁ παραγωγὸς ἀργιλίου, κατὰ κανόνα, πρέπει νὰ εἶνε καὶ χρῶμιοπαραγωγός. Γιατὶ ἕνας ἄλλος, βρισκοντας φθινὰ παλιὰ ἀργίλια καὶ πουλῶντας τὴν ἀλουμίνα γιὰ κοροῦνδο, μπορεῖ νὰ παρασκευάσει συμπερτικότερα χρῶμιον. Πῶς μονοπωλεῖται αὐτὴ ἢ βιομηχανία ἀπὸ Ἑταιρεία πού ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιοῖσι ἐμὴν τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἀχελώου» ὅταν τοῦτῃ ἡ ἐνέργεια πολὺ λίγο συντελεῖ στὴν λειτουργία τῆς; Καὶ πῶς ἀντιπαραφωσάσασκε, σὲ μιά Ἑταιρεία πού θὰ ἀσχοληθεῖ με λιπάσματα, νὰ παραχωρήσουμε τὸ δικαίωμα νὰ κάνει ἡλεκτρικὴ ἐπεξεργασία τῶν βορειοαφρικανικῶν φωσφάτων; πού εἶνε μᾶλλον δουλεϊά τῆς; Μήπως γιὰ τοῦτο τὸ τελευταῖο θὰ ἀπαγορεύετο τὸ ντὲ φάκτο μονο-

Αὐτὸ μᾶς λέει πῶς, γιὰ τὸ παρόν, ἡ μόνη δυνατὴ ἐπεξεργασία εἶνε ἡ παραλαβὴ τοῦ χαλκοῦ μὲ ἀμμωνία (ὄχι μὲ ἀπόπλυση) διπλά στὰ ὀρυχεῖα καὶ ἡ κατασκευὴ γαλαζόπετρας ἀπὸ τὴν ὁποία τόσῃν ἔχει ἀνάγκη ὁ τόπος. Ὁ παραγωγὸς τῆς ἀμμωνίας δὲ χρειάζεται νὰ εἶνε καὶ χαλκοπαραγωγὸς γιατί ἡ ἀμμωνία ξαναπαίρνεται ἀπὸ τὸν ἐναμμόνιο χαλκὸ μὲ ἀπώλειες μικρὲς (5 % ὥς 2 %). Ὅσο γιὰ τὸν αὐτοφυεῖ χαλκὸ, μᾶλλον θὰ ἀποπλυθεῖ καὶ θὰ προσβληθεῖ κατευθεῖαν μὲ θεικτὸν ὀξύ, πρὸς γαλαζόπετρα. Ἐπὶ δέκα χιλιάδων τόνων γαλαζόπετρας ποῦ θέλουμε τὸ χρόνο (7000 τ. εἰσαγωγὴ ἀπὸ τὸ Ἐξωτερικόν), ὁ χαλκὸς εἶνε 2500 τόνοι. Μὲ περιεκτικότητά 2,5% χρειάζονται 250 χιλιάδες κυβικὰ μέτρα μετάλλευμα. Εἶνε ζήτημα ἂν, ἀπὸ τὰ ὥς τώρα γνωστὰ ὀρυχεῖα, μπορούμε νὰ ἔχουμε τέτοιαν ἀπόληψη. Ποῦ εἶνε οἱ δυνατότητές μας γιὰ παροσκευὴ μεταλλικοῦ χαλκοῦ, ποῦ νὰ χρειάζεται ἡλεκτρολυσὴ ὥστε νὰ συμπεριλάβουμε τὸ χαλκὸ στὶς βιομηχανίες τοῦ Ἀχελώου;

Δὲ φθάνει ὥμως αὐτὴ ἡ μονοπωλιακὴ δέσμευση τῶ-
σων ἑλληνικῶν δυνατοτήτων ἀπὸ μιᾶς ὁμάδας ἐπιχειρη-
ματιῶν. Μὲ μιὰ διάταξη καθορίζεται ὅτι, μὲ ἄδεια τοῦ
Κράτους, μπορεῖ νὰ ἐπιχειρηθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀναδόχους
—μὲ τοὺς ἐκμεταλλευτικοὺς ὅρους τῆς σύμβαςης φυ-
σικᾶ—καὶ κάθε ἄλλη βιομηχανία ποῦ θὰ ἀπαιτοῦσε,
πρὸς φωτισμὸ, κίνηση καὶ γενικὰ λειτουργία καὶ ἐκμε-
τάλλευση, τὴν ἐνέργεια τοῦ Ἀχελώου. Θυμίζει αὐτὸ τὴ
δημῶδη ἱστορία τοῦ ὀρθόδοξου παπά, ποῦ τράβαγε ἀπὸ
τὰ γένια τοῦ χαχάμη μιὰ τρίχα στὸ ὄνομα καθενὸς
ἀγίου τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ στὸ τέλος τοῦ
ξερίζωσε τὴ γενειάδα μονομιᾶς, ἐν ὀνόματι τῶν ἁγίων
Πάντων! Καὶ τὸ θυμίζει τόσο πιὸ πολύ, ὅσο μὲ μιὰ
ἄλλη διάταξη τοῦ ἄρθρου 56, τὸ Δημόσιο εἶνε ὑποχρεω-
μένο μέχρι τέλους τοῦ 1952 (τώρα βέβαια μέχρι τέλους
τοῦ 1957), ἂν τυχὸν θέλει νὰ ἐκπονήσῃ μελέτη γιὰ κα-
τασκευὴ καὶ ἐκμετάλλευση ὅποιας ἡλεκτρικῆς ἐγκατά-
στασης γιὰ τὶς ὑπόλοιπες πτώσεις τοῦ Ἀχελώου (ποτές,
τὴ μικρὴ δυνατότητα τῶν ἐκβολῶν;) καθὼς καὶ γιὰ
τὸ **ΑΛΙΑΚΜΟΝΑ** (ἔδω εἴμαστε), Φειδαρη καὶ Μόρνου,
νὰ ἀπευθυνθεῖ στὸν ἀνάδοχο μὴπως θέλει τοῦτος νὰ
ζητήσῃ τὴν ἀνάθεση σ' αὐτόν.

Π. ΚΟΥΡΚΟΥΜΕΛΗ, Πολ. Μηχανικοῦ

Εισήγηση που έγινε στον κύκλο Συγκοινωνιών του τεχνικού τομέα της ΕΠ - ΑΝ και συζητήθηκε και συμπληρώθηκε από τα μέλη του κύκλου.

Στην καταστραμμένη χώρα μας ή αποκατάσταση τῶν συγκοινωνιῶν πρέπει νά'ναι ή βάση κάθε προσπάθειας γιά νά βγοῦμε ἀπό τή σημερινή έξαθλίωση, νά κινήσουμε τίς παραγωγικές δυνάμεις τοῦ τόπου καί ν' ἀρχίσουμε τό έργο τῆς ἀνοικοδομείσεως.

Τό πρόγραμμα της απόκαταστάσεως, περιοριζόμενο από τις υπάρχουσες δυνατότητες εφαρμογής του, δεν μπορεί να έκταθεί στην αρχή παρά μόνο στις απαραίτητες εργασίες για την αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών σ' ένα έκτετο χρονικό διάστημα.

Εξετάζοντας τις δίδες και σιδηροδρομικές συγκοινωνίες θα δειξουμε στη μελέτη μας πώς οι εργασίες στο πρώτο αυτό στάδιο θα περιοριστούν στην αποκατάσταση του προπολεμικού δικτύου και σε μερικές απαραίτητες συμπληρώσεις και ανακαινίσεις ώστε να αποκατασταθεί η κυκλοφορία των αγαθών και ν' ευκολυθούν οι μεταφορές της στεγασίας.

Τὸ ξεκίνημα αὐτὸ δὲν θὰ τὸ θεωροῦμε πὼς εἶναι καὶ ἡ λύση τοῦ συγκοινωνιακοῦ μας προβλήματος.

«Η γενική προσπάθεια είναι να καλύτερουμε τις συνθήκες της ζωής, να πετύχουμε σωστότερο τρόπο κατανόησης των αγαθών και να καταργήσουμε το χάσμα που υπάρχει ως σήμερα ανάμεσα στο χωριό και την πόλη. Για ν' αυξήσουμε την απόδοση πρέπει ν' αξιοποιήσουμε τη γη μας, να πολλαπλασιάσουμε τη διαθεσίμου ενέργεια, να εκμεταλλευθούμε τον ορυκτό μας πλούτο, να κινήσουμε καινούριους βιομηχανίες

Μιά τέτοια εξέλιξη θα στηριχθεί σ' ανάλογη ανάπτυξη των συγκοινωνιών, όπου οι διάφοροι τρόποι μεταφοράς πρέπει να μελετηθούν σαν ένα ενιαίο σύνολο ώστε να καλύψουν συμμετρικά τις ανάγκες της χώρας.

Οι δυνατότητες που διαθέτουμε να προβλέψουμε την εξέλιξη στο άμεσο μέλλον μπορούν να μας δώσουν ορισμένες, μονάχα γενικές κατευθύνσεις, όχι όμως και ολοκληρωμένο πρόγραμμα.

Θά παρακολουθήσουμε, σύμφωνα με την εικόνα που δίνει ο Καθηγητής Κιτσίκης, το ανέβασμα από επίπεδο σε επίπεδο, μελετώντας το πλάνο «για μία ορισμένη εποχή και για ένα περιορισμένο χρονικό διάστημα».

Τὸ δίκτυο.—Ἡ μελέτη τοῦ προβλήματος τῆς ἀμέσως ἀποκαταστάσεως πρέπει ν' ἀρχίσει ἀπὸ τῆς ἐξέτασις τῆς πραγματικῆς ἀξίας τοῦ προπολεμικοῦ συγκοινωνιακοῦ δικτύου, γιὰ νὰ ἐξακριβωθεῖ τὸ ποσοστὸ τῶν ἀναγκῶν ποῦ θὰ καλύψει ἀφοῦ ἐπισκευαστεῖ. Εἶναι γνωστὸ πῶς τὸ δίκτυο αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν ἀρκετὸ νὰ ἐξασφαλίσαι ἀκόμα καὶ μὴ στοιχειώδη κυκλοφορίαν τῶν ἀγαθῶν στὴν προπολεμικὴ περίοδον.

Η χώρα μας στο μικρό διάστημα της ανεξαρτησίας είχε πολλές ανάγκες και λίγους πόρους, ενώ διανοίγει δρόμους και σιδηροδρόμων στον όρεινό ματόπο άπαιτούσαν μεγάλες δαπάνες και κατάλληλα τεχνικό εξοπλισμό.

«Από τα πρώτα μας βήματα καταφύγαμε στο δανεισμό από το εξωτερικό, αλλά το ξένο κεφάλαιο αντί να μας βοηθήσει έμεταλλεύτηκε τη φτώχεια μας με πρωτοφανή κερδοσκοπική διάθεση. Θάσασαμε έτσι στο άπαισιό μας αποτέλεσμα ακόμα και με τα συνεχή ως το 1932 δάνεια να διαθέσουμε σε όρισμένες μονάχα περιόδους, περιορισμένα ποσά για τις συγκοινωνιακές μας ανάγκες. Μά και τα λίγα αυτά χρήματα που έφθασαν ώ-

τὴν κατασκευή ξέρουμε πῶς τὰ ἔξδεψε τὸ Κράτος. Μελέτη συγκοινωνιακοῦ προγράμματος δὲν ἔγινε ποτέ. Τὶς περισσότερες φορές, δρόμοι, λιμάνια καὶ σιδηροδρομικὲς γραμμὲς ἀρχίζαν βιαστικά ἢ σταματοῦσαν μὲ τὸν ἀποκλειστικὸ σκοπὸ νὰ ἐξυπηρετηθοῦν κομματικὰ συμφέροντα. Ὑπάρχοντες περιπτώσεις ὅπου τὰ ἔργα σταματοῦσαν γιὰ νὰ μελετηθεῖ ἂν συμφέρει ἡ κατασκευὴ τους. Γενικὰ ἡ πύκνωση τοῦ δικτύου δὲν εἶχε καμμιά σχέση μὲ τὶς μεταφορικὲς ἀνάγκες καὶ ἐνὼ μεγάλες παραγωγικὲς περιοχὲς ἔμειναν χωρὶς συγκοινωνία, ἄλλοι δημιουργήθηκε παράλληλη κίνηση τοῦ πλοίου, σιδηρόδρομου καὶ αὐτοκινήτου μὲ διαφορετικὸ μάλιστα σύστημα ἐκμεταλλεύσεως γιὰ κάθε μέσο μεταφορᾶς.

Τό αποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἦταν ν' ἀπο-
κτησουμε συγκοινωνιακό δίκτυο μέ πραγματική ἀξία
μικρότερη ἀπὸ αὐτὴν πού θὰ παραστήσουμε μέ τοὺς
πάρα κάτω ἀριθμούς.

Τὸ προπολεμικὸ χερσαίον δίκτυο τῆς χώρας ἦταν 2.692 χλμ. σιδηροδρομικὲς γραμμὲς καὶ 15.406 χλμ. τελειωμένοι δρόμοι.

Από τις σιδηροδρομικές γραμμές είναι 54% κανονικού πλάτους, 40% μετρικού και οι υπόλοιπες 6% γραμμές πλάτους 0.60—0.75.

*Από τούς δρόμους είναι 65% έθνικοί, 25% έπαρ
χιακοί καί 10% κοινοτικοί.

Τις υπόλοιπες ανάγκες μας αντιμετωπίζαμε με 56.675 χλμ. μουλαρόδρομων (βατοί δρόμοι).

Τό μήκος αὐτοῦ τοῦ δικτύου, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν πίνακα 1, ἦταν, σχετικὰ μὲ τὴν πυκνότητα οἰκισμοῦ καὶ τὴν ἔκταση τῆς χώρας, τὸ μικρότερο τῆς Βαλκανικῆς ἀν' ἑξαίρουσμεν τὴν Ἀλβανία.

Αριθμός	Χῆρες	Μήκος				(1)
		Μδ. γραμμής		Δρόμου		
		Στους 1000 κατοίκους	Στό τετρ. χιλιόμετρο	Στους 1000 κατοίκους	Στό τετρ. χιλιόμετρο	
1	Ελλάς	368	20,7	2050	115	100
2	Βουλγαρία	670	41,1	3100	190	156
3	Γιουγκοσλαβία	840	46,8	2850	175	153
4	Ρουμανία	780	53,1	10900	750	478

*Η χώρα μας έχει βέβαια μεγαλύτερες δυνατότητες μεταφοράς από την θάλασσα, αλλά οι θαλάσσιες μεταφορές δεν αναπτύχθηκαν κατάλληλα ώστε να συμπληρώσουν τις έλλειψεις του χερσαίου δικτύου. "Αν πάρουμε τους άριθμους του 1939 για παράδειγμα (Ναυτοσύλης) βλέπουμε πως το ποσοστό μεταφοράς από τη θάλασσα ήταν τα 27,4 % των έπιβατων και 32,5 % των έμπορευματων.

Τὸ Ἑλληνικὸ δίκτυο δὲν ἦταν τὸ τελευταῖο μονάχα
στὸ μῆκος ἀλλὰ καὶ στὴν ποιότητα.

Οι γραμμές κανονικού πλάτους είναι στη Βουλγαρία τα 88 % του συνολικού μήκους, στη Γιουγκοσλαβία τα 79 % και στη Ρουμανία τα 94 %. Οι συνθήκες κυ-

(1) Δείκτης για το ίδιο ποσοστό μεταφοράς δρόμου και σιδηροδρόμου στους 1000 κατοίκους.

Α' ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ

Β' ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΖΩΝΗ "Η ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΛΙΜΑΝΙ;

Με την ευκαιρία της συζήτησης που άνοιξε ο «Ανταίος» στο προπαρασμένο τεύχος του (1), γύρω από το λιμάνι του Πειραιά, ύστερ' από τη δημοσίευση της εισήγησης που έκανε στον τεχνικό τομέα της ΕΠ—ΑΝ, ο καθηγητής κ. Ν. Κιτσίκης, παίρνω το θάρρος να δώσω, σαν ελάχιστη συμβολή για τη μελέτη του θέματος, μερικά αποσπάσματα από την υπό έκδοση σε ιδιαίτερο βιβλίο παλαιότερη εργασία μου «Η Άνοιξη του Πειραιά στα πλαίσια της Λαϊκής Δημοκρατίας».

Α'.

Τη ζωντάνια του δόλοκληρου παίρνει ο Πειραιάς από

(1) «Ανταίος» Τεύχος 21—22, Σελ. 442.

Εγκαταστάσεις καταστράφηκαν στους ΣΕΚ τὰ 90% από τις εγκαταστάσεις υδρεύσεως, τὰ 40% από τὰ κτίρια των σταθμών καί τὰ 60% από τὰ μηχανοστάσια. Στους ΣΠΑΠ τὰ 20% από τις εγκαταστάσεις υδρεύ-

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Γ ρ α μ μ έ ς	Α ν ο ι γ μ α				*Ολικό βάρος σε τόννους
	10—30 μ.		Πάνω από 30 μ.		
	*Αριθ.	Συνολικό άνοιγμα	*Αριθ.	Συνολικό άνοιγμα	
I. Σιδηρένιες γέφυρες					
Πειραιδς—Πατρῶν	19	326	14	750	1.500
Πατρῶν—Όλυμπίων	5	107	—	—	150
Πύργου—Κυπαρισσίας	5	72	1	300	900
Κορίνθου—Καλαμών	7	122	2	302	1.000
Άσπροχώματος—Νησίου	1	25	—	—	30
Λαυρίου—Άγ. Άναργύρων	1	15	—	—	15
	38	667	17	1.352	3.595
II. Γέφυρες θολωτές ἢ μπε- [τόν	4	50			

σεως, τὰ 10% από τὰ κτίρια των σταθμών καί τὰ 25% από τὰ μηχανοστάσια.

Το τροχαίο σιδηροδρομικό υλικό.—Οι Γερμανοί φεύγοντας κατάστρεψαν συστηματικά όσο τροχαίο υλικό μπόρεσαν.

Ενα μέρος από της μηχανές καί τὰ βαγόνια ανατινάχθηκε μαζί με της γέφυρες καί τὸ ἄλλο τὸ ἄφησαν νὰ κατακυλλισθῇ ἀπὸ τὰ ψηλότερα σημεία της γραμμῆς στὴ θάλασσα, τὰ ποτάμια καί τὰ πρανή. Ὅπου ἀπόμειναν μερικά λείψανα φρόντισαν νὰ τὰ καταστρέψουν με κάθε μέσο. Ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο υλικὸ πήραν φεύγοντας οἱ Βούλγαροι 30 ἀτμάμαξες καί 1303 βαγόνια τῶν ΣΕΚ. Σώθηκαν ελάχιστες ἀτμομηχανές καί βαγόνια κυρίως στίς γραμμές της Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καί Θράκης, στοὺς Θεσσαλικούς καί τὸν ΣΒΔΕ. Στὸν Πίνακα 4 δίνουμε τοὺς ἀριθμούς τοῦ τροχαίου υλικοῦ ποὺ σώθηκε ἀνέπαφο ἢ με μικρὲς ζημιές, οἱ ὁποῖες ἐπισκευάσθηκαν ὡς σήμερα, στὰ δίκτυα ΣΕΚ, ΣΠΑΠ, ΣΒΔΕ, ΠΚΣΘ καί ΓΕΣ.

3. Τὸ δίκτυο.—Οἱ καταστροφές τοῦ δικτύου δίκτυο εἶναι στὰ ὁδοστρώματα καί στὰ τεχνικά ἔργα.

Τὰ ὁδοστρώματα, χωρὶς καμμὶ οὐσιαστικὴ συντήρηση στὸ διάστημα τῆς κατοχῆς, καταστράφηκαν σχεδὸν ὁλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὴν ἐντατικὴ καί βαρὴ κλοφορία γιὰ τῆς στρατιωτικῆς ἀνάγκης τῶν κατακτητῶν. Οἱ συνέπειες τῆς καταστροφῆς εἶναι σήμερα ἡ ἐλάττωσις τῆς ταχύτητας τῶν αὐτοκινήτων καί ἡ ἀβέβαιη τοῦ κόστους τῆς μεταφορᾶς σὲ ἐπίπεδα ποὺ ἔχουν

τὸ λιμάνι. Χωρὶς λιμάνι οὔτε αὐτὸς οὔτε καί ἡ Ἀθήνα, ποὺ καμαρώνει σήμερα κοντὰ του, τίποτε δὲ θάταν (ἢ μᾶλλον ἡ τελευταία θὰ περιορίζονταν σὲ μιὰ πόλη Κυβερνείων, Πανεπιστημίων, Πάρκων καί τόπων ἀρχαιολογικῶν) κι' ἔτσι, χωρὶς λιμάνι, δὲ θάπαρνε ὁ Πειραιάς καί ἡ Ἀθήνα τὴ μεγαλειώδη ἐξάπλωσή τους κι' ἐμποροβιομηχανικὴ μαζί καί κοινωνικὴ ἀνάπτυξή τους.

Σὰν λιμάνι, λοιπόν, χρόνο με τὸ χρόνο παρουσίαζε διαρκῶς εὐρύτερη κίνηση, φτάνοντας στὰ 1938 τὴ μεγαλύτερη ἀνάπτυξή του, γιὰ τὸν ἐπόμενο χρόνο 1939, ἀρχίζοντας τὸ Σεπτέμβριον ὁ καταστροφικὸς αὐ-

σχεδὸν παραλύσει κάθε κίνηση στὸ ὁδικὸ δίκτυο. Ἀπὸ τὰ τεχνικά ἔργα τῶν ἐθνικῶν δρόμων καταστράφηκαν 650 μικρὲς καί μεγάλες γέφυρες με ὁλικὸ ἀνοιγμα 11.000 περίπου μέτρα καί πάνω ἀπὸ 5.000 μ. τοῖχοι καί

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Τροχαίο υλικό	Τὸ 1940		Κυκλοφορὸν σήμερα	Ποσοστὸ κατὰ ταστροφῆς
	*Αρ.	HP ἀρ. ἐπιβατῶν τ. ὡφ. φορτίου		
Ἀτμάμαξες κανον. γραμ. μετρ. >	233	219.700	28	88 %
Αὐτοκινητάμαξες καί ρυμουλκούμενα κανον. >	124	35.200	35	72 %
Βαγόνια ἐπιβατ. κανον. >	5	1.800	2	60 %
μετρ. >	20	5.500	17	15 %
μετρ. >	375	17.500	43	88 %
μετρ. >	348	13.600	76	78 %
> φορτηγὰ κανον. >	4.715	81.400	907	81 %
μετρ. >	1.643	15.300	585	64 %

Ξερότοιχοι. Τὰ μεγαλύτερα καταστραμμένα γεφύρια εἶναι τοῦ Ἀχελώου (198 μ.) τοῦ Λυκουδίου (310 μ.) τοῦ Νέστου (227,250 καί 182 μ.) τοῦ Στρυμῶνα (180 καί 158 μ.), τοῦ Γαλλικοῦ (240 μ.) τοῦ Ἀξίου (240 ἀπὸ τὰ 560 μ.), τοῦ Ἀλιάκμονος (150 μ.) κλπ.

Στίς καταστροφές τοῦ δικτύου δίκτυο πρέπει νὰ λογαριασμοῦμε καί τὴν καταστροφὴ τῶν μηχανημάτων καί ἐργαλείων ὁδοποιίας ποὺ διαθέταμε πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ἀπὸ τὸ ὑλικὸ αὐτὸ τόσο τὸ Δημόσιο ὅσο καί τὸ ἰδιωτικὸ σώθηκε ελάχιστο. Ἔτσι ἀπὸ τοὺς 350 περίπου ὁδοστρωτήρες δὲν ἔμειναν παρὰ ἓνα 10—20 % κι' αὐτὸ σὲ κακὴ κατάσταση.

4. Τὰ αὐτοκίνητα.—Οἱ καταστροφές τῶν αὐτοκινήτων δίνονται στὸν Πίνακα 5.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Αὐτοκίνητα	Τὸ 1940	Τὸν Ὀκτώβριον 1944	Ποσοστὸ καταστροφῆς
1. Ἐπιβατηγὰ	8.700	3.050	65 %
2. Φορτηγὰ	6.167	2.450	60 %
3. Λεωφορεῖα	2.672	572	80 %

Πρέπει νὰ τονισθεῖ πὼς ἀπὸ τ' αὐτοκίνητα ποὺ ἔμειναν μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Γερμανῶν λίγα ἦταν σὲ καλὴ κατάσταση. Οἱ μερικὲς ἀπώλειες ἦταν: ἐπιβατικὰ (1525) 18 %, φορτηγὰ 1.175 (20 %), Λεωφορεῖα 250 (10 %). Ὡστε τὰ ποσοστὰ καταστροφῆς τοῦ Πίνακα 5 εἶναι μικρότερα ἀπὸ τὰ πραγματικά.

(Συνεχίζεται)

τὸς Παγκόσμιος πόλεμος, ὁ ἀντίκτυπος ἦταν κι' ὅλας αἰσθητὸς κι' ἀρχισε ἀμέσως νὰ πέφτῃ ἡ κίνηση τοῦ λιμανιοῦ μας, ποὺ τελικὰ καταστράφηκε ἀπὸ τὴν ἀδυσώπητη τοῦ Ἀρη μανία.

Ἔτσι, τὸ λιμάνι μας παρουσίαζε τὰ 8 ὑδ αὐτὰ χρόνια, 1938 καί 1939, συγκεντρωτικὰ, τὴν πιδ κάτω κίνηση (2):

α) Κατάπλοι καὶ ἀπόπλοι:

Χρονιά	ἀριθ. πλοίων	εἶδος	Συνολ. χωρητικότης
1938	14.617	ἀτμόπλοια	Τόννοι 14.437.359
»	11.277	πετρελαιοκιν. >	
		καί ἱστιοφόρα	338.700
Σύνολο:	25.894	Τόννοι	14.776.059
Χρονιά	ἀριθ. πλοίων	εἶδος	Συνολ. χωρητικότης
1939	12.088	ἀτμόπλοια	Τόννοι 11.591.004
»	15.008	πετρελαιοκιν. >	
		καί ἱστιοφόρα	444.289
Σύνολο:	27.096	Τόννοι	12.035.293

β) Ἐπιβατικὴ κίνηση:

(Χωρὶς νὰ περιλαμβάνονται οἱ ταξιδιωτὲς: α) με βενζινόπλοια ποὺ πῆγαιναν στὴ Σαλαμίνα, β) οἱ ταξιδιωτὲς με ἱστιοφόρα, γ) οἱ δωρεάν ταξιδιωτὲς καί δ) ἐκεῖνοι ποὺ ἐπέστρεφαν ἀπὸ λιμάνι τοῦ Ἐσωτερικοῦ με εἰσιτήριο ἐπιστροφῆς).

1938 Ἀφίξεις κι' ἀναχωρήσεις: 1.039.794 ἐπιβάτες, ἀπ' τοὺς ὁποῖους οἱ 103.137 ἦταν ἀπὸ καί γιὰ τὸ Ἐξωτερικό.

1939 Ἀφίξεις κι' ἀναχωρήσεις: 904.587 ἐπιβάτες.

γ) Ἐπισκευὲς πλοίων:

Χρονιά	ἀτμόπλοια	εἶδος	καθαρὴ χωρητικότης
1939	181	ἐπιβατικὰ	96.767
	367	φορτηγὰ	588.140
Σύνολο:	548		684.907

Με μέσον ὁρο κατὰ μῆνα 15 ἐπιβατικὰ, καθαρ. χωρητικότητας 8.063 τόν. καί 30 φορτηγὰ, καθαρ. χωρητικότητας 49.011 τόννοι.

δ) Ἐμπορεύματα:

Ἐδὼ περιλαμβάνεται συγκεντρωμένη ἡ γενικὴ εἰσαγωγικὴ, ἐξαγωγικὴ καί διαμετακομιστικὴ κίνηση:

Χρονιά	1937	σύνολο	3.323.105 τόννοι
»	1938	»	3.423.295
»	1939	»	3.140.961

Κι' αὐτὰ, παραλείποντες ἀπὸ τὴ φύσιν τῆς γενικότη-
τας τῆς μελέτης αὐτῆς, ἄλλα λεπτομερικὰ στατιστι-
κὰ στοιχεῖα, ὅπως ἀκόμα τὴ μερικώτερη κίνηση τοῦ λι-
μανιοῦ π.χ. γιὰ καράβια ποὺ παράμεναν ἀργούντα
στὴν περιοχὴ του, γιὰ τὴν κίνηση τῶν Μόνιμων Δεξα-
μενῶν, γιὰ τὶς εἰδικὲς κατηγορίες ἐμπορευμάτων καί
γιὰ τὴν ἰδιαιτέρη καθενὸς ἐμπορεύματος κίνηση
κλπ. κλπ.

Ἡ τεράστια, ὡς τόσο αὐτὴ ἐμπορικὴ, ἐπιβατικὴ κι' ἀτμοπλοικὴ κίνηση, εἶχε καταστήσει τὸν Πειραιά, τὸ πρῶτο στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο λιμάνι, ποὺ με κα-
τάλληλη ρύθμιση τῶν ζητημάτων του θ' ἀπέβαινε τὸ
λαμπρότερο ἔργο ποὺ θὰ εἶχε νὰ ἐπιδείξει ἡ Ἑλλάδα.

Ὅμως, μιῶντας γιὰ τὸ λιμάνι, πρέπει, κατὰ τὴν
ἐννοία τοῦ Νόμου 4748, ποὺ πραγματεύεται γιὰ τὴν
ὀργάνωσιν του, νὰ περιλάβουμε, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν κύριο
λιμένα καί τοὺς λιμενίσκους καί ὁρμους Φωρῶν (Δρα-
πέσσας) τοῦ Ἡρακλέα (Ἀγίου Γεωργίου), τὴν Ἀκτὴ
Μουνυχίας (Τουρκολλίμανο), ποὺ μαζί με τοὺς δυὸ μεγά-
λους ὁρμους, τοῦ Φαλήρου καί τῶν Ἀμπελακίων Σα-
λάμινας, ἐξυπηρετοῦν τὸ κύριο λιμάνι, ἀνάλογα καθένα
ἀπὸ αὐτὰ με τὴ θέση του καί τὰ προσόντα ποὺ γιὰ
κάθε περίπτωσιν παρουσιάζει.

Ἐμεῖς, γιὰ τὴ στιγμή, θὰ περιοριστοῦμε στὸ κεν-
τρικὸ λιμάνι, ποὺ τόσο πλούσιο ἡ φύσις θέλησε νὰ μᾶς
τὸ προσφέρῃ, καί, ποὺ παρ' ὅλες τὶς ἐπιχώσεις καί συ-
ναφείας διαρρυθμίσεις ποὺ γίνανε σὲ βάρος του, διατη-
ρεῖ ἀκόμη σήμερα εὐρύτητα 1.20 τετραγωνικὸ χιλιόμε-
τρο πλωτῆς ὑδάτινης ἐπιφάνειας, με 2.400 περίπου μέ-

(2) Δελτία Στατιστικῆς τοῦ Ο.Λ.Π. τῶν χρόνων 1938 καί 1939.

τρα μᾶκρος καί 550 μέτρα κατὰ μέσον ὁρο πλάτος, πα-
ρέχοντας, με τὶς τρεῖς συνεχόμενες λεκάνες του, ἀπό-
λυτη ἀσφάλεια στὰ πλοῖα, ἔτσι ποὺ νὰ δημιουργοῦνται
οἱ καλλίτερες προϋποθέσεις δυνατῆς ὀργάνωσής του.

Ὅλοι ξέρουμε τί μᾶς ἐστοίχισεν αὐτὴ ἡ ὀργάνωσις
τοῦ λιμανιοῦ μας. Λεπτὰ πολλά, ἰδρώτα καί αἷμα τοῦ
λαοῦ μας. Μιὰ μελέτη πλατεῖα πάνω στὸ ζήτημα αὐτὸ
θ' ἀξίζει νὰ γίνῃ γιὰ ν' ἀποδείχτοῦν τὰ κολοσιαῖα
ποσα ποὺ δαπανήθηκαν τόσο στὰ προηγούμενα χρόνια
ὅσο καί στὰ νεώτερα, γιὰ παλὰ πέτρινα μούραγια καί
νέα μόνιμα κρηπιδώματα, γιὰ ἐγκαταστάσεις καί πλοῦ-
σιον τεχνικὸ ἐξοπλισμό.

Ἡ περίμετρο τοῦ λιμανιοῦ σὲ ἀκτὲς εἶναι σήμερα
πάνω ἀπὸ 7.000 μέτρα. Ἔτσι, ἂς σημειώσουμε μόνο
ἐνδεικτικὰ, πὼς γιὰ κρηπιδώματα νεώτερα, σὲ μήκος
2.756 μέτρα γραμμικὰ στὴ βόρεια πλευρὰ τοῦ λιμανιοῦ
κασὼς καί γιὰ σχετικὲς ἄλλες ἐργασίες, δηλαδὴ ἐπι-
χώσεις, ἐκβιβάζουσες καί γιὰ τὴν προέκτασιν τοῦ μώλου
Θεμιστοκλῆ, πληρώθηκαν στὴν ἐργοληπτικὴ ομάδα τῶν
ἐνῶν ἐταιριῶν α) Hersent et Cie, β) Schneider et Cie
γ) Société de Constructions de Batignolles καί δ) Régie
Générale des Chemins de Fer et Travaux Publics, στὰ
χρόνια 1923—1927, Δρ.χ. 383.677.000 (2), ὑπολογίζοντας
τὸ ποσὸ με βάση σταθεροποιημένης δραχμῆς 1:15 τὴ
μεταλλικὴ τότε δραχμὴ, δηλαδὴ σὲ 1.036.472 λίρες
χρυσῆς.

Ἀνυπολόγιστα ἀκόμη ποσὰ δαπανήθηκαν γιὰ τὶς
γενικὲς ἄλλες ἐγκαταστάσεις, τὶς βελτιώσεις καί τὸν
τεχνικὸν ἐξοπλισμὸ τοῦ λιμανιοῦ, ὅπως τὴν κατασκευὴ,
ἀνέγερσιν καί ἐγκατάστασιν:

α) Πέντε διώροφων λιμενικῶν ὑποστέγων, συνολικῆς
χωρητικότητος 50.945 τόννων ἐμπορευμάτων.

β) Τελωνεῖο Κεντρικοῦ καί Ἀλῶν, μαζί με νεόχτι-
στη ὀικοδομὴ τελωνεῖο ἀποσκευῶν στὴν κεντρικὴν
ἀποβάθρα.

γ) Μηχανικῶν μέσων ἐκφόρτωσης ἐμπορευμάτων,
δηλαδὴ:

1) 21 ἡλεκτροκίνητων γερανῶν περιστροφικῆς δρά-
σης, ποὺ κυλοῦνταν σὲ σιδηροτροχιῆς μᾶκρους 1.043
μέτρων κι' ἀνυψωτικῆς δυνάμεως 2 μέχρι 5 τόννων.

2) Δύο ἡλεκτροκίνητων σταθερῶν γερανῶν, ἀνυψω-
τικῆς δυνάμεως 2 τόννων.

3) Τριῶν ἡλεκτροκίνητων κυλιόμενων γερανῶν, ἀνυ-
ψωτικῆς δυνάμεως 3, 3 καί 12 τόννων, γιὰ τὴν ἐξυπηρέ-
τησιν τῶν μόνιμων δεξαμενῶν.

4) Τριῶν χειροκίνητων βαρουλῶν τοῦ 1, 1/2 τόννου.

5) Δύο ἡλεκτροκίνητων γερανογέφυρων (ποὺ ἦταν οἱ
μεγαλύτερες τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου)
με αὐτόματες πλάστιγγες γιὰ τὴ ζύγιση καί δύο ἡ
κάθε γερανογέφυρα φορεῖα ὀπλισμένα με ἀρπάγες τῶν
5 καί τοῦ 1,25 μ', ὀριάζας ἀπόδοσιν γιὰ τὴν ἀρπάγην
τῶν 5 κυβικῶν μέτρων, 150 τόννοι ἐμπορεύματα.

6) Silos, με 78 κυψέλλες γιὰ τὸ σιτῆρ, χωρητικότη-
τας συνολικῆς 20.400 τόννων, με δυνατότητα ἐπέκτα-
σης γι' ἄλλους 20.000 τόννους, ὅπως ἀκόμα τεχνικὲς
ἐγκαταστάσεις τελειότητας, με ἀπορροφητικὸς σω-
λῆνες τηλεσκοπικοὺς γιὰ τὶς μεταφορτώσεις, αὐτόμα-
τες ἀνατρεπόμενες πλάστιγγες, ἐγκαταστάσεις ὕδραυ-
λικῆς, τηλεφωνικῆς, πυροσβεστικῆς, φωτεινῆς καί ἡχη-
τικῆς μηχανήματα, ἀεραντλίες κλπ. συνολικῆς μόνο γιὰ
τὸ ἔργο αὐτὸ δαπάνης 80.000.000 προπολεμικῆς δραχ-
μῆς.

ε) Στὴν ἀπαρίθμηση τῶν λιμενικῶν ἐφοδίων ἀνήκουν
ἀκόμα οἱ δυὸ γνωστὲς μας Μόνιμες Δεξαμενὲς κι' ἡ
σχάρα τῶν ναυπηγείων Βασιλειάδης, με βοηθία στίς
μεγάλες ἐπισκευὲς καί τοὺς καθαρισμοὺς πλοίων, τὴν
πλωτὴ δεξαμενὴ τοῦ Ναυστάθμου καί τοὺς πλωτοὺς
μεγάλους γερανούς, ὅπως ἐπίσης γιὰ τὴν ἐξυπηρέ-
τησιν τῶν πλοίων καί τοῦ λιμανιοῦ, ἓνα σωρὸ πλωτῶν
μέσα, ρυμουλκὰ, σλέπια καί φορτηγίδες.

στ) Τέλος, πρέπει νὰ προστεθοῦν, γενικὲς φωτιστι-
κῆς τοῦ λιμανιοῦ ἐγκαταστάσεις γιὰ πάνω ἀπὸ 2.500
λαμπτήρες, ὕδραυλικῆς σωληνώσεις κατὰ μῆκος τῶν
νέων κρηπιδωμάτων γιὰ τὴν ὕδρευσιν τῶν πλοίων με

(3) «Χρονικά τοῦ Ο.Λ.Π.—Ὁ Λιμὴν τοῦ Πειραιῶς» 1937, σελ. 34 κα
σὲ συνέχεια βλέπε τὸ εἰδικὸ κεφάλαιον γιὰ τὰ ἐφόδια καί τὸν ἐξοπλισμὸ
τοῦ λιμανιοῦ, παίρνοντας ὅπ' ὅση καί μερικὲς ἄλλες κατοπινὲς βελτιώ-
σεις.

Τὰ περισσότερα, ἡ ὁλότητα σχεδὸν ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτὰ καταστράφηκε. Ἡ ἀδυσώπητη μοῖρα τοῦ πολέμου ρήμαξ το ὄρατο μας λιμάνι. Μεγάλα τμήματα ἀπὸ τὰ κρηπιδώματα βούλιαξαν, τὰ τρία ἀπὸ τὰ πέντε λιμενικὰ ὑπόστεγα κόηκαν, τὰ Silos πυρπολήθηκαν, τὰ χίτρια καὶ τὰ τελωνεῖα βουμβρδίστηκαν, οἱ γερανοὶ ἀνατιναχθήκαν καὶ δυὸ μοναχὰ ἀπόμειναν ὄρθοι, οἱ γερανωφόρες ἔφεσαν, τὰ πλωτὰ μέσα τοῦ λιμανιοῦ βυθίστηκαν, τίποτε δὲν ἔμεινε στὴ θέσῃ του, τίποτε δὲν ἔμεινε ὄρθο, ζημιεὶς ἀφ' ἑνταυστές σ' ἔκτασῃ γίνανε, ζημιεὶς πού θά χρεαστοῦνε χρόνια πολλὰ σκληρῆς δουλειᾶς γιὰ νὰ ἐπανορθωθοῦν, νὰ μποῦν ὅλα ξανά σὲ τάξη, νὰ μποῦν ὅλα σὲ θέσῃ καὶ νὰ ξαναλειτοουργήσῃ τὸ λιμάνι ὅπως πρὶν καὶ καλλίτερα ἀκόμα, γιὰτὶ νομίζουμε καὶ ὑποστηρίζουμε, πῶς ὅποια δῆποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ μελλοντικὴ οἰκονομικοπολιτικὴ ἐξέλιξῃ τῆς χώρας μας καὶ ὅποια δῆποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἐξέλιξῃ αὐτῆς σὰν γεωγινικὰ καὶ Βαλκανικά, ὅπως καὶ στ' ἄλλα εὐρωπαϊκὰ καὶ ἑξωευρωπαϊκὰ κράτη, παρ' ὅλη τὴν ἐπέκτασῃ καὶ ἐπίδρασῃ τῆς ἱεροπορίας, πού δὲν πρέπει νὰ τὴν παραβλέψουμε μὰ καὶ αὐτὴ μὲ καθεὶ τρόπο νὰ τὴν ἐνισχύσουμε, δὲ Πειραιᾶς πάντοτε θὰ παίζει σὰν λιμάνι ἑμπορικὸ καὶ τουριστικὸ, ἀπὸ τὴν προοιμακὴ του θέσῃ πού κατέχει, ἔναν ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ῥόλους στὶς συγκοινωνίες καὶ τὸ διαμετακομιστικὸ ἐμπόριο τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, παράλληλα μὲ τὴ Θεσσαλονίκην, πού, σὲ μιὰ ἐνδεχόμενη Βαλκανικὴ συνεννόησῃ, θὰ ἐξυπηρετῇσῃ, σὰν hinterland, ἕνα τεράστιο μέρος τῆς Νοτιοανατολικῆς εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου.

“Ετσι, για τὸ μέλλον, ἔστω κι’ ἂν τὸ ἔργο στοιχίσει περισσότερα, θὰ χρειασθεῖ, πρὶν ἀρχίσει ἡ διαρρύθμισή τοῦ ἀδιαρρύθμητου σήμερα νότιου μέρους τοῦ λιμανιοῦ, νὰ γίνῃ ἀναθεώρηση καὶ περιορισμοὶ ὅσο τὸ δυνατό μεγαλειότερος στὶς ἐπιχώσεις, ποὺ προ-

24

(7) Πλατύτερα μὲν το συγκοινωνιακὸν ζήτημα τοῦ Πειραιᾶ ἀσχο-
νῶμεστε σὺν εἰδικῷ τῆς μελέτης αὐτῆς κεφάλαιον. Κοντὰ στ' ἄλλα
ὀφείνεται ἀπαραίτητον τὸ ἐξασφαλισθῆναι ἀπόλυτος συντονισμοῦ κ' ἄν-
τιποκρίσεις τῶν τραίνων πρὸς τὰς ἀφίξεις κ' ἀναχωρήσεις τῶν καρα-
βῶν, σύνδεση τοῦ ἡλεκτρικοῦ Σιδηροδρόμου Ἀθῆνας-Πειραιᾶ ἀπ' ^{αὐτῆς}
ἀφ' ὧς μὲν τὸ Πέραμα, καθορισμὸς κεντρικοῦ συγκοινωνιακοῦ κόμπου
στὰς πύλεις τοῦ Πειραιᾶ, κοινὴ ἀφετηρία τῶν ΣΕΚ καὶ τῶν ΣΠΑΠ κλπ. κλπ.

Κάθε άλλη σκέψη, λιμενοποίησης, σά να ποῦμε τοῦ

25

ΤΟ ΑΡΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

(Συνέχεια από το τεύχος 23-24)

Καθορισμός της έντασης άρδευσης στην Ελλάδα.

Η εξέταση των συνθηκών των δμβριών νερών που πέφτουν στην Ελλάδα κατά την 10χρονη περίοδο 1915-24, ο καθορισμός των ξηρών μηνών, οι αριθμοί συχνότητας αυτών σε ποσοστά στα εκατό (‰) και ο καθορισμός της ανάγκης άρδευσης των διάφορων περιοχών της Ελλάδας, μας επιτρέπουν να βγάλουμε το συμπέρασμα σε γενικές γραμμές ότι ο δόκιμος την Ελλάδα, για το λόγο των μεγάλων αριθμών συχνότητας ξηρών μηνών τη θερινή περίοδο, μια άρδευση θα συντελέσει πολύ στην αύξηση της απόδοσης και γενικά στην εντατικοποίηση της γεωργικής εκμετάλλευσης. Οι εξαιρετικά μεγάλοι αριθμοί συχνότητας ξηρών μηνών μας οδηγούν στο ότι η εκτέλεση άρδευτικών έργων με τεχνητή βροχή θα ήταν η πιο ένδεδειγμένη για την Ελλάδα, εφ' όσον μάλιστα με τη μέθοδο αυτή μπορεί να επιτευχθούν οι πιο καλοί όροι αύξησης της απόδοσης με τη μεγαλύτερη οικονομία νερού.

— Για την εκτέλεση άρδευσεων μας είναι απαραίτητες ώρισμένες γνώσεις για την απαιτούμενη ποσό-

πώς στην εκτέλεση της ποινής αποφασιστική σημασία δεν έχει ούτε η έκδοση ούτε ο έκφοβισμός, αλλά κάτι άλλο: η διαπαιδαγώγησις. Έδω βρίσκεται το κέντρο του βάρους στα σωφρονιστικά ιδρύματα της Ε.Σ.Σ.Δ. Μοναδικής αξίας μέσο γι' αυτήν την διαπαιδαγώγησις που σκοπό της έχει την ήθικη αναμόρφωση των εγκληματιών. Είναι η μοναδική εργασία στους τομείς της ανοικοδόμησης. Άλλα τί λογής εργασία; Έργασία όχι «καταναγκαστική» που να ταπεινώνει και να αποχτηνώνει τον εργαζόμενο, ούτε εκμεταλλευτική που να τον εξουθλιώνει. Έργασία σαν όλων των άλλων εργασιών: Τίμια, ελεύθερη, αμειβόμενη, διδακτική. Ο Μάξιμ Γκόρκυ μας περιγράφει τους όρους εργασίας των καταδίκων στο Μπιελμοστρόι:

«Καλή τροφή, καλά ρούχα και υποδήματα εργασίας, εγκατάσταση σε καλές κατασκηνώσεις, λέσχες, κινηματογράφοι, εφημερίδες...»

Είναι πολύ χαρακτηριστικός ο τρόπος με τον οποίο κατάφερναν οι σοβιετικοί σωφρονιστές να πείσουν τους καταδίκους για να προσφέρουν θεληματικά την εργασία τους. Τους φανέρωναν την αλήθεια με απλά λόγια και τους έκαναν να σκεφτούν για τον εαυτό τους:

«Δεν θέλετε να δουλέψετε; Οι άντεπαναστάτες εργάζονται, αυτοί που πάντα είναι χειρότεροι σας και περισσότερο κακοποιοί. Κι' εσείς σκοπεύετε να τρώτε χαράμι το ψαμί—τόν καρπό της δουλειάς των εργατών και των χωρικών που είναι τα αφεντικά στη Σοβιετική Ένωση. Θέλετε να ζείτε παρασιτικά σαν τα ποντίκια και τους αρουραίους; Είσστε νέοι κι' έχετε όλη τη ζωή μπροστά σας. Φανείτε έξυπνοι. Σκεφθείτε: γιατί διαλέξατε το δρόμο αυτόν που παραβιάζουν το νόμο—το δρόμο των εγκληματιών;»

Κι' ο Μάξιμ Γκόρκυ παρατηρεί:

«Σπάνιοι είναι εκείνοι που αν σκεφτεί πάνω στο ζήτημα αυτό. Και τους ανάγκαζαν να το θέσουν στον εαυτό τους. Με όσους κλονίζονταν τους μιλούσαν ιδιαίτερα και τους έκαναν προπαγανδιστές της αλήθειας, αγωνιστές για την τίμια δουλειά. Λίγο καιρό αργότερα, αυτοί οι άνθρωποι που πρίν δεν τους τρώγε η πιο μεγάλη καταδίκη, ο θάνατος, φοβόντουσαν να μη μπούν στον μαύρο πίνακα. Φοβόντουσαν να μη τους αναφέρουν στην εφημερίδα της διάρρυας «Τό ξαναβάφτισμα» σαν «βρεμμένες κόττες»...

Αυτός είναι όλος—όλος ο «έξαναγκός» στα σοβιετικά «κάτεργα» του Μπιελμοστρόι. Είναι ξεχωριστοί οι εικόνες—πορτραίτα των εγκληματιών του Μπιελμοστρόι που μας δίνει με άπειρη ζωντάνια ο μεγάλος Γκόρκυ:

«Μέσα στα δάση της Καρελίας—έσημειωσε την άνοιξη του 1933 ένας βαρμπονιτής σαμποτέρ επικίνδυνος—μέσα στις κατάσκηνώσεις των ειδικευμένων εργατών, κατάλαβα τι θα πεί δουλειά. Τι μπορεί να κάνει ένας μηχανικός όταν υποστηρίζεται από μια μάζα επιμόνων εργατών γεμάτων ενεργητικότητας που έφταναν γιατί μοχλούσαν. Δεν έβρω να φιλοσοφώ, αλλά ή ήθελα της ήθικης αναμόρφωσης των ανθρώπων μέσα σ' ένα στρατόπεδο εργασίας είναι πραγματικά υγιής και ώραια...»

«Μάλιστα, εγώ είμαι ο Σολόβιεφ, ο Γράτσεφ, ο Γκάτσεφ, ο Πέτρεφ, ο άνθρωπος με τα πέντε δνόματα και τις ξένη απόδοσεις, που κατα-

τητα νερού έκφρασμένη σε χιλιοστά ύψους. Στοιχείο μεγάλης ακριβείας για τις καταλληλότερες ποσότητες νερού σε χιλιοστά θα μπορούσαμε να έχουμε μόνο με την εγκατάσταση άρδευόμενων πειραματικών αγρών, όπου οι διάφοροι τύποι έδοφών που συναντιώνται στην Ελλάδα θα καλλιεργώνταν με χρησιμοποίηση διοφορετικής ποσότητας νερού και σύγχρονο συγκριτική μέτρηση των αντίστοιχων αποδόσεων.

— Για να βγάλουμε για την Ελλάδα σε γενικές γραμμές στοιχεία σχετικά με την καταλληλότερη ποσότητα νερού άρδευσης, που να μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν βάσεις κατά τη σύνταξη μελετών άρδευτικών έργων, θα προσπαθήσουμε στην παρούσα να προσδιορίσουμε την εντατικότητα ύγρυνσης κατά τη μέθοδο του Dr. Ing. H. Schildknecht (1) που μπορεί να μας δώσει στοιχεία που να πλησιάζουν αρκετά στη πραγματικότητα.

— Διά τον υπολογισμό αριθμών ύγρυνσης ο Schildknecht πέρνει υπ' όψει την εξάτμιση, γιατί απ' αυτή

(1) Die Bestimmung der Bewässerungsbedürftigkeit in der Landwirtschaft von Privatdozent Dr. Ing. H. Schildknecht, Hexgswile (Schweiz) der Kulturtechniker 1932.

σκεύασα το φράγμα. Και όριστε είναι έτοιμο το φράγμα μου. Από υπότροπος κλέφτης με τα είκοσι χρόνια υποχρεωτική πορούσα που ήμου, έγινε βοηθός του εργαστηρίου μετόν. Πώς έγινε αυτό κι' εγώ ο ίδιος το νοιώθω με δυσκολία. Ανομιβέλα εσφινάστηκα από την εμπιστοσύνη που μας είχαν. Μας έφεραν έδω μερικές χιλιάδες ανθρώπους σαν κι' εμένα και μας ξεμάρκαραν σ' ένα μέρος που ακόμα κι' ένας άνθρωπος χωρίς πόδια θα τσκαζε. Κι' ωστόσο καμιά φρουρά, ούτε τοίχος, ούτε περίφραγμα...»

«Ημουν κλέφτρα—άρχίζει η Α. Πουγκτσέβα. Στα 17 χρόνια μου έφυγα απ' το σπίτι μου μ' ένα νερό. Κι' όμείως ξέπεσα στον υπόκομο. Πήρα τον κατήφορο: η κλεψιά, τα δικαστήρια, η φυλακή. Έμεινα λίγο καιρό στη φυλακή, έλευθερονόμουν και ξανόρχιζα τα ίδια. Δεν θυμάμαι πια πόσα ψεύτικα δόματα είχα. Τον τελευταίο χρόνο μ' έφεραν στο Μπιελμοστρόι. Έδω όλα μου έκαναν πολύ έντονη. Οι άνθρωποι δούλευαν με τέτοιο τρόπο που δεν πίστευα στα μάτια μου. Μ' έστειλαν να δουλέψω στο φράγμα. Αρνήθηκα να δουλέψω. Με πήραν στους ρυμουλκούμενους. Φιλοτιμήθηκα. Ποιός είναι αυτός που με ρυμουλκώσει; Άνθρωπος σαν κι' εμένα. Αποφάσισα: Περιμένετε, θα σας δείξω εγώ τι μπορώ να κάνω. Την άλλη μέρα πήγα στο πλυντήριο. Δούλεψα μ' όλες μου τις δυνάμεις. Πήδηξα με μια προσπάθεια μόνο στα 100%... Μέσα στην κολληχίτσα μας καταπίστηκαν με την εξάλειψη του αναλφάβητισμού. Ημουν αγράμματη κι' ήθελα από καιρό να μάθω διάνγνωση και γραφή. Έξω από φάσισα να σπουδάσω. Έμεινα γρήγορα. Μου έδωσαν να διορθώσω εφημερίδες. Αυτό με ενδιέφερε. Αργότερα γράφτηκα στον κύκλο πολιτικών σπουδών... Τώρα πρόκειται να έλευθερωθώ. Τώρα θα ξαίρω πώς να ζήσω. Είμαι μηχανικός κι' εργατίσας».

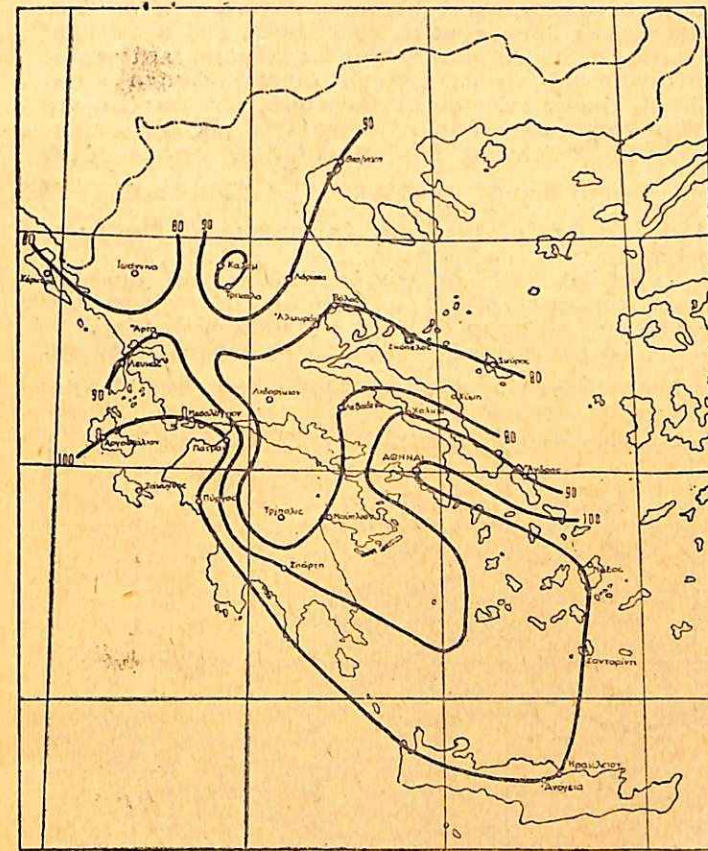
Στο άρθρο του Μάξιμ Γκόρκυ παρουσιάζονται κι' άλλοι εγκληματίες—όλοι τους ν' οι άνθρωποι. Ποιό είναι το συμπέρασμα; Ο Γκόρκυ γράφει:

«Το συμπέρασμα αυτού του άρθρου είναι το ακόλουθο: Δημιουργήθηκε ένας μόνιμος στρατός ειδικευμένων εργατών που κατέχουν τις υδροτεχνικές κατασκευές. Από τον κόσμο των εγκληματιών έβγαλαν και όρθοπόδησαν εκατοντάδες ανθρώπων αξίως. Δωδεκάδες χιλιάδες παληοί εγκληματίες ξαναπήραν τα πολιτικά τους δικαιώματα».

Ο Μάξιμ Γκόρκυ μας προσφέρει μια άριστη τοποθέτηση των σχέσεων σωφρονιστικής και ανοικοδόμησης—ή μια υπηρετεί την άλλη. Με την προσφορά της εργασίας τους όχι μόνο αναμορφώνονται ήθικα δηλ. ξαναγίνονται τίμιοι άνθρωποι αλλά και συμβάλλουν στην ανοικοδόμηση. Παράδειγμα: Το στρατόπεδο του Μπιελμοστρόι—από το ένα μέρος ξαναπήραν τα πολιτικά τους δικαιώματα χιλιάδες εγκληματίες κι' απ' το άλλο κέρδισε η Ε.Σ.Σ.Δ. την διάρρυα των δύο θαλασσών και ένα μόνιμο στρατό ειδικευμένων εργατών για τις υδροτεχνικές κατασκευές. Το συμπέρασμα του Μάξιμ Γκόρκυ είναι κιόλας ένας φωτεινός οδηγός για την σύγχρονη σωφρονιστική στις χώρες που αντιμετωπίζουν πολυσύνθετο το πρόβλημα της μεταπολεμικής ανοικοδόμησης, όπως η δική μας. Χωρίς άλλο ή συμβολή του Γκόρκυ στην σωφρονιστική είναι μεγάλη—μας έκανε χτήμα την πολυτιμη πείρα του στρατοπέδου εργασίας των εγκληματιών στο Μπιελμοστρόι. Δεν είναι λίγο.

εξαρτάται ή απαιτούμενη ποσότητα νερού. Σ' ότι αφορά όμως την εξάτμιση δεν υπάρχουν δυστυχώς αρκετές παρατηρήσεις και οι υπάρχουσες ακόμα αφορούν κυρίως την εξάτμιση από ελεύθερη επιφάνεια νερού και όχι από έδαφος καλυμένο με φυτά. Για τον λόγο αυτό, της μη ύπαρξης στοιχείων για την εξάτμιση, θα χρησιμοποιήσουμε στην παρούσα έμμεσο τρόπο υπολογισμού.

— Για τον έμμεσο τρόπο υπολογισμού της εξάτμισης υπάρχει μεγάλος αριθμός τύπων, όμως αυτοί είναι ακατάλληλοι για τους υπολογισμούς της ανάγκης άρ-

Χάρτης 7. Δείχνει την συχνότητα ξηρών μηνών για τον Ιούνιο σε ‰ στη δεκαετία 1915-1924

δευσης γιατί απαιτούν στοιχεία για ώρισμένες μετεωρολογικές παρατηρήσεις που δεν μπορούμε να έχουμε στη διάθεσή μας για τους περισσότερους μετεωρολ. σταθμούς.

— Οι διάφοροι αυτοί τύποι υπολογισμού της εξάτμισης βασίζονται στην επίδραση της θερμοκρασίας, της υγρασίας του αέρα, της ταχύτητας των ανέμων και της βαρομετρικής πίεσης.

— Τη μεγαλύτερη επίδραση στην εξάτμιση έχει χωρίς αμφιβολία η θερμοκρασία και υγρασία του αέρα. Μεγάλη επίσης επιρροή έχει και η ταχύτητα των ανέμων. Η επίδραση της ατμοσφαιρικής πίεσης μπορεί να παραλειφθεί αφού ο έμμεσος τρόπος υπολογισμού της εξάτμισης δεν είναι τόσο μεγάλης ακριβείας.

— Αν θελήσουμε, για τον υπολογισμό της εξάτμισης, να πάρουμε υπ' όψει όλους τους παραπάνω συντελεστές θα προσκρούσουμε σε νέες δυσκολίες γιατί δεν υπάρχουν σχεδόν παρατηρήσεις για τη θερμοκρασία του εδάφους και την υγρασία του αέρα κοντά στο έδαφος. Για τους λόγους αυτούς είμαστε υποχρεωμένοι να χρησιμοποιήσουμε τα αντίστοιχα μετεωρολογικά στοιχεία του κλίματος του αέρα και όχι όπως θάταν σωστότερο του κλίματος του εδάφους.

— Το κλίμα του εδάφους πολλές φορές μπορεί να διαφέρει πολύ απ' το κλίμα του αέρα ανάλογα με την περιεκτικότητα του εδάφους σε νερό, τη θερμοχωρη-

τικότητα (Wärmekapazität), τη θερμαγωγιμότητα (Wärmeleitungsvermögen), τη σύσταση, το χρώμα και το μέγεθος των κόκκων του εδάφους και της φυτείας.

— Σε κλιματολογικές εργασίες πολλές φορές εκφράζουν την εξάτμιση με το «συμπλήρωμα κορεσμού του αέρα» με το οποίο χαρακτηρίζουν το ποσό των υδρατμών που χρειάζεται σε δεδομένη στιγμή για ώρισμένη θερμοκρασία για τον κορεσμό του αέρα, δηλ.: Συμπλήρωμα κορεσμού=Ποσό υδρατμών κορεσμένου αέρα—απόλυτη υγρασία.

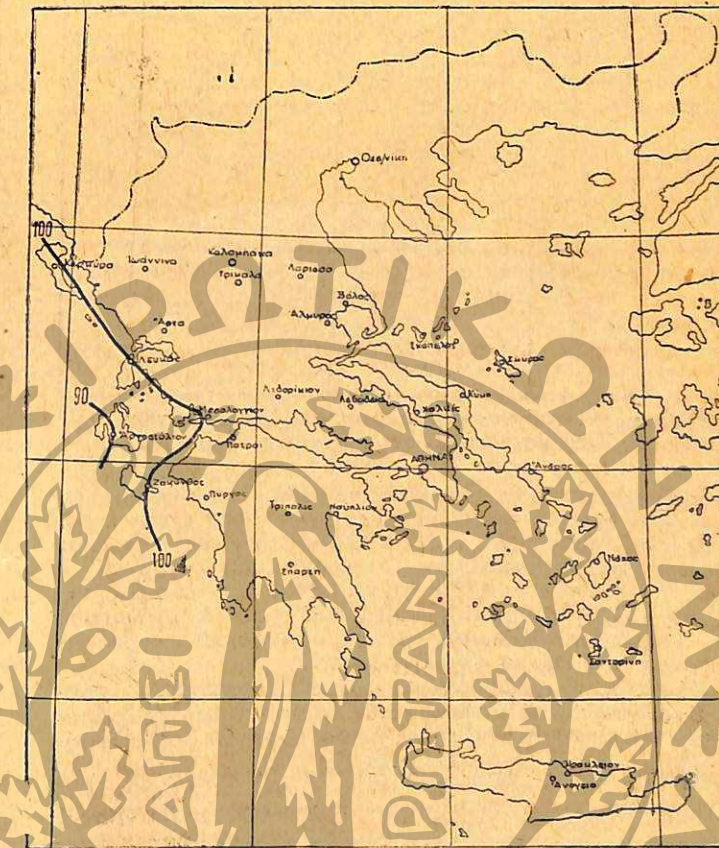
— Το συμπλήρωμα κορεσμού του αέρα μπορεί για πολλούς σταθμούς να υπολογισθεί χωρίς μεγάλες δυσκολίες γιατί οι περισσότεροι μετεωρολ. σταθμοί δίνουν παρατηρήσεις για τη θερμοκρασία του αέρα και για τη σχετική και απόλυτη υγρασία. Δυστυχώς όμως η επίδραση της ταχύτητας των ανέμων είναι αδύνατο πρακτικά να παρθεί υπ' όψει γιατί δεν υπάρχουν αρκετές σχετικές παρατηρήσεις.

— Όταν για ένα τόπο γνωρίζουμε τα κύρια στοιχεία και μάλιστα το ύψος βροχής και την εξάτμιση, μπορούμε με αρκετή προσέγγιση να εκφράσουμε την

ανάγκη ύγρυνσης με τους λόγους εξάτμισης.

— Η αντικατάσταση της εξάτμισης στην έκφραση αυτή με το συμπλήρωμα κορεσμού του αέρα δεν αλλάζει απόλυτα τίποτε. Αργότερα ο Meyer ώνόμασε το λόγο «N-S-Quotient».

— Έξακριβώθηκε σε εδαφολογικές εργασίες ότι από τους λόγους αυτούς $\frac{N}{S}$ (N-S-Quotiente) μπορού-

Χάρτης 8. Δείχνει την συχνότητα ξηρών μηνών για τον Ιούλιο σε ‰ στη δεκαετία 1915-1914

με να καταλάβουμε τις συνθήκες ύγρυνσης ενός τόπου.

— Σε μια κριτική του ο Jenny απέδειξε ότι οι λόγοι (N-S-Quotiente) μεταβαλλόταν ομοιόμορφα με τους βροχή

λόγους Εξάτμισης του Transeau που στήριζονταν στις μετρήσεις εξάτμισης του Russel.

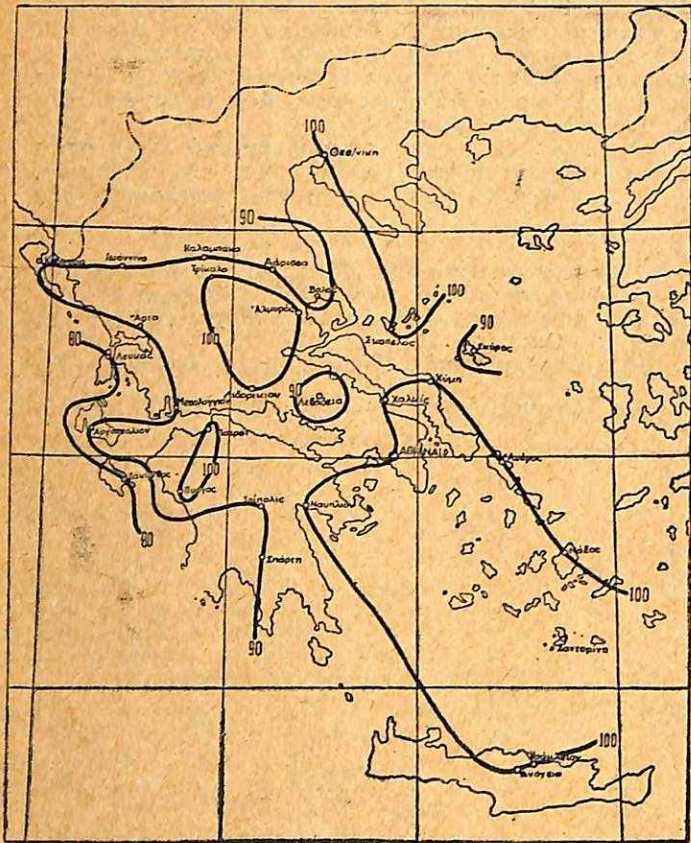
— Από τη διαπίστωση αυτή ξεκινώντας ο Jenny κα-

τάληξε στο συμπέρασμα ότι ο λόγος $\frac{N}{S}$ μπορεί να χρησιμοποιήσει σαν αριθμό για την αντικατάσταση του μέτρου ύγρανσης ενός τόπου.

— Μπορούμε λοιπόν να εκφράσουμε την ανάγκην άρδευσης σαν μια συνάρτηση του λόγου $\frac{N}{S}$.

— "Αν και στην εδαφολογία το πρόβλημα της ύγρανσης είναι παρόμοιο όμως υπάρχει η διαφορά ότι εκεί η θερμοκρασία έχει μια πολύ μεγαλύτερη επίδραση.

— Η ύγρανση στον σχηματισμό των έδαφών καθο-

Χάρτης 9. Δείχνει την συχνότητα ξηρών μηνών για τον Αύγουστο σε % στη δεκαετία 1915—1924

ρίζει την κατεύθυνση της κίνησης των αποσαθρωμένων προϊόντων, ενώ το ύψος της θερμοκρασίας είναι η βάση για την ταχύτητα της αποσάθρωσης και της αποσύνθεσης των πετρωμάτων και οργανικών ουσιών.

— Στην εδαφολογία $E = \sigma(v, d)$ ένω $E =$ έδαφος, $v =$ ύγρανση και $\theta =$ θερμοκρασία, ενώ για τα άρδευτικά έργα η ανάγκη άρδευσης είναι άρκετο να εκφραστεί σαν συνάρτηση μόνο της ύγρανσης.

— Η επίδραση των ανέμων στους παραπάνω αριθμούς ύγρανσης για άρδευτικούς σκοπούς δεν πέρνεται υπ' όψει γιατί αυτή δεν είναι τόσο αίσθητη όσο η χρησιμοποίηση των λόγων $\frac{N}{S}$ για τον υπολογισμό των

διαφόρων κλιματολογικών τύπων έδαφών στην εδαφολογία και ακόμα γιατί τα στοιχεία που βρίσκουμε άφο-
 ρούν το κλίμα του αέρα που διαφέρει από το κλίμα του έδαφους.

— Τα φαινόμενα του έδαφους, έκει είναι πολύ στενότερα συνδεδεμένα με το κλίμα του, ενώ τα φυτά εκτείνονται στον αέρα και έτσι έρχονται πολύ περισσότερο σ' έπαφή με τη θερμοκρασία και την ύγρασία του αέρα και για το λόγο αυτό μπορούμε εύκολότερα για την εξέτασή να πάρουμε υπ' όψει αυτόν μόνο.

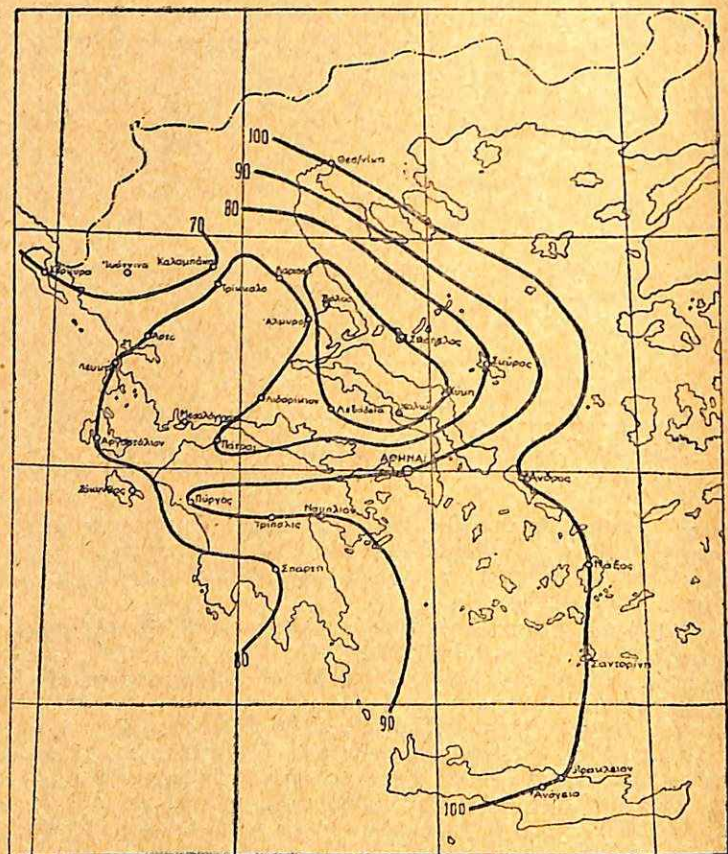
— Ένεκα τούτου για την εξέταση της ύγρανσης για τις άρδευσεις μπορεί να θεωρηθεί ότι οι λόγοι $\frac{N}{S}$

είναι πολύ καταλληλότεροι και η διαφορά μεταξύ του κλίματος του αέρα και του έδαφους δεν μπορεί να έχει δυσμενή επίδραση στ' αποτελέσματα, όπως έχει παρατηρηθεί ότι συμβαίνει εν μέρει στις εδαφολογικές εργασίες. Έπειδή η επίδραση της ταχύτητας των ανέμων παραλείπεται, σκόπιμο είναι κατά την εξέταση της ανάγκης άρδευσης να σημειώνεται, αν πρόκειται για εξαιρετικές συνθήκες ανέμων.

— Για να προσδιορισθεί η ύγρανση ενός τόπου για άρδευτικούς σκοπούς πρέπει κατά τον Schildknecht από τις παρατηρήσεις των βροχών, για μια μεγαλύτερη κατά το δυνατό χρονική περίοδο, να πάρουμε υπ' όψει τις μηνιατικές βροχές κατά τους μήνες της ανάπτυξης των φυτών, ήτοι Απρίλη μέχρι Σεπτέμβρη και να τις διαιρέσουμε με τα αντίστοιχα συμπληρώματα κορεσμού του αέρα, για τον υπολογισμό, των όποιων για εύκολια χρησιμοποιούμε το μέσο όρο της μηνιατικής σχετικής και απόλυτης ύγρασίας. Με τον τρόπο αυτόν βρίσκουμε μια σειρά από λόγους $\frac{N}{S}$ των όποιων το μέγεθος και η συχνότητα μας έπιτρέπουν να βγάλουμε συμπέρασμα για την ύγρανση.

— Ο Schildknecht για τον υπολογισμό του συμπληρώματος κορεσμού του αέρα χρησιμοποιεί τη μέση θερμοκρασία και το μέσο όρο της σχετικής ύγρασίας.

— Για να έχουμε μια καλύτερη εικόνα για την κατανομή των λόγων $\frac{N}{S}$ πέρνουμε μια σειρά από διαβα-

Χάρτης 10. Δείχνει την συχνότητα ξηρών μηνών για τον Σεπτέμβρη σε % στη δεκαετία 1915—1924

θμίσεις. Σαν βαθμίδες πέρνουμε τα μεγέθη <5 , <10 , <20 και <30 και μετρώμε πόσες συνολικά σε εία δεκαετία έχουμε αριθμούς μικρότερους από τα μεγέθη αυτά. Τα σύνολα αυτά που ονομάστηκαν αριθμοί ύγρανσης τα πέρνουμε σαν τεταγμένες σ' ένα ορθογώνιο σύστημα συντεταγμένων του οποίου ο άξων του τετμημένου παριστάνει τους λόγους $\frac{N}{S}$. Η ένωση των άκρων των τεταγμένων αυτών μας δίνει τεθλασμένη

ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Πόρισμα του κύκλου μελέτης για τα άμεσα αίτήματα της Παιδείας, πούγινε δεκτό από τον τομέα Έκπαιδευτικών της Έπιστημονικής Έταιρείας για τη μελέτη των νεοελληνικών προβλημάτων «Έπιστήμη-Ανοικοδόμηση».

2^ο

ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΡΑΦΤΟΥΝ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Καθώς το σχολείο δεν είναι οργανισμός έξω τόπου και χρόνου, παρά ένας από τους τομείς του ιδεολογικού έποικοδομήματος της κοινωνίας, που το περιεχόμενο του καθορίζεται από τις κοινωνικές, τις οικονομικές και τις πολιτικές επιδιώξεις της κυρίαρχης τάξης, έτσι και το σχολικό βιβλίο δεν είναι ουδέτερος τομέας δράσης. Σκοπός του σχολικού βιβλίου δεν μπορεί να είναι άλλος από το σκοπό της παιδείας και του σχολείου και, κατά συνέπεια, το περιεχόμενό του δεν μπορεί παρά να καθορίζεται από τους ίδιους παράγοντες που καθορίζουν το περιεχόμενο της παιδείας και του σχολείου.

Σήμερα, ύστερα από το β' παγκόσμιο πόλεμο, τα ήρωικά

γραμμή η οποία λέγεται καμπύλη ύγρανσης. Αυτή τη καμπύλη ύγρανσης μπορούμε να πάρουμε σαν μέτρο για την εξέταση της ανάγκης άρδευσης μιας περιφέρειας.

— Για πρακτική χρήση οι αριθμοί ύγρανσης δεν είναι πλήρεις γιατί δεν μας έπιτρέπουν να κρίνουμε για άλλους συντελεστές που είναι επίσης μεγάλης σημασίας για τον καθορισμό της ανάγκης άρδευσης, όπως π. χ. για τις εδαφολογικές συνθήκες για το είδος των καλλιεργούμενων φυτών και για την έντατικότητά της καλλιέργειας.

— Για το λόγο αυτό οι καμπύλες ύγρανσης πρέπει να συμπληρώνονται και με άλλα στοιχεία. Π. χ. για τις εδαφολογικές συνθήκες να αναφέρεται αν το έδαφος είναι βαρύ, μέτρια βαρύ ή ελαφρό. Βαρειά έδαφη δεν έχουν τόσο μεγάλη και συχνή ανάγκη άρδευσης όπως τα άμμουδερά. Τα φυτά ανάλογα με το νερό που καταναλώνουν για την ανάπτυξή τους πρέπει να κατανεμηθούν σε ομάδες. Ανάλογα με την απαιτητικότητα σε νερό διακρίνουμε τα φυτά κατά σειρά στις παρακάτω ομάδες:

- 1) Κηπουρικά και λαχανικά.
- 2) Βοσκήs και λειβάδια.
- 3) Σιτηρά.
- 4) Δένδρα.

Για το είδος έκμετάλλευσης πρέπει να σημειώνεται αν η έκμετάλλευση είναι έντατική ή όχι. Όσο πιο έντατική είναι η καλλιέργεια τόσο πιο πολύ συμφέρουσα είναι η άρδευση.

— Τέλος για να μπορούμε να συμπεράνουμε κατά πόσο μια έκταση έχει ανάγκη άρδευσης ή όχι υπολογίζουμε πρώτα την αντίστοιχη καμπύλη ύγρανσης και κάνουμε συγκρίσεις με άλλες περιφέρειες για τις οποίες η ανάγκη άρδευσης έχει εξακριβωθεί με άρδευτικά πειράματα. Υπό τις ίδιες συνθήκες οι όμοιες καμπύλες ύγρανσης δείχνουν ότι πρόκειται για την ίδια ανάγκη άρδευσης.

— Για τον καθορισμό κατά προσέγγιση της καταλληλότερης ποσότητας νερού άρδευσης σε χιλιοστά για τις διάφορες περιφέρειες της Ελλάδας, κάνουμε σύγκριση των καμπυλών ύγρανσης των αντίστοιχων μετεωρολογικών σταθμών της Ελλάδας (που στην παρούσα έχομε για το σκοπό αυτό υπολογίσει και σχεδιάσει) με τις καμπύλες ύγρανσης των μετεωρολ. σταθμών των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής

μας έτη στα βουνά της Άλβανίας, στο "Ελ - Άλαμίν και στο κίνημα της Έθνικής Άντίστασης, τους σημερινούς αγώνες του ελληνικού λαού με το βαθύ τους δημοκρατικό περιεχόμενο και το ώριμασμα του λαού μας, με το ενδιαφέρον που δείχνει για το πλήθος τα προβλήματα που αναπηδούν από τις ανάγκες της σημερινής πραγματικότητας, το σχολείο δεν μπορεί να μείνει με κλειστές τις πόρτες του στη ζωή και να συνεχίσει τον παλιό του δρόμο. Γενικό είναι το αίτημα για τις καινούργιες κατευθύνσεις και τους νέους προσανατολισμούς που πρέπει να χαράξει, αν θέλουμε να γίνει ζωντανός οργανισμός και να ικανοποιεί πραγματικές κοινωνικές ανάγκες. Τους νέους αυτούς προσανατολισμούς πρέπει να τους εκφράζει και το σχολικό βιβλίο.

Η πρώτη αξίαση που προβάλλει από τη θέση αυτή είναι: να καταργηθούν τα βιβλία της 4ης Αύγουστου με το

όπου οι μέσοι αριθμοί της έτήσιας αγροτικής άρδευσης σε χιλιοστά έχουν υπολογισθεί με εκατοντάδες παρατηρήσεων σε πειραματικούς αγρούς άρδευόμενους και τις οποίες περιλαμβάνει στην έργασία του ο Schildknecht.

— Από τις όμβρομετρικές παρατηρήσεις της δεκαετίας 1915—1924 έχουν βγει οι μέσοι αριθμοί των μηνιατικών κατακρημνίσεων για την περίοδο της ανάπτυξης δηλ. από Απρίλη μέχρι Σεπτέμβρη.

— Τους αριθμούς αυτούς έχομε διαιρέσει με τους αντίστοιχους αριθμούς του συμπληρώματος Κορεσμού του αέρα (Monatsättigungs-Defizitte).

— Για τον υπολογισμό των αριθμών του μηνιατικού συμπληρώματος κορεσμού του αέρα χρησιμοποιήσαμε το μέσο μηνιατικό της απόλυτης και σχετικής ύγρασίας του αέρα, στοιχεία που μπορέσαμε να έχουμε για τους περισσότερους μετεωρολογικούς σταθμούς της Ελλάδας (από τα τεύχη των Annales de l'Observatoire National d' Athènes).

— Με τον τρόπο αυτό υπολογίσαμε μια σειρά λόγων $\frac{N}{S}$ που το μέγεθος και η συχνότητά τους μπορεί να μας οδηγήσει σε συμπεράσματα για την άρδευση.

— Βάσει των λόγων αυτών $\frac{N}{S}$ προσδιορίσαμε σύμ-

φωνα με τα έκτεθέντα παραπάνω τους «αριθμούς ύγρανσης» και τις καμπύλες ύγρανσης για σχετικής ύγρανσης μετεωρολογικούς σταθμούς (κοίτα σχέδιο Νο 19) και μάλιστα του σταθμού Αθήνας που παρουσιάζει καμπύλη ύγρανσης με τους μεγαλύτερους αριθμούς ύγρανσης, του σταθμού Λάρισας που παρουσιάζει τους περισσότερους αριθμούς και των σταθμών Ιωαννίνων και Τρίπολης που παρουσιάζουν τους μικρότερους αριθμούς.

— Οι καμπύλες ύγρανσης των παραπάνω σταθμών υπολογίσθηκαν από τους μέσους όρους των μηνιατικών βροχών και τα αντίστοιχα μηνιατικά συμπληρώματα κορεσμού του αέρα.

— Στα σχέδια 20 και 21 σχεδιάστηκαν οι καμπύλες ύγρανσης έίκοσι μετεωρολ. σταθμών γιατί για τους υπόλοιπους σταθμούς ή δεν έγιναν παρατηρήσεις για τη σχετική και απόλυτη ύγρασία του αέρα ή τα στοιχεία που υπάρχουν δεν είναι άρκετά και πλήρη.

(Συνεχίζεται)

φασιστικό τους περιεχόμενο και να προκηρυχτεί, στο συντομότερο χρονικό διάστημα, διαγωνισμός για τη συγγραφή νέων βιβλίων. Έπειδη όμως δεν υπάρχουν τα απαραίτητα χρονικά όρια ίσαμε τα νέο σχολικό έτος 1946—47 για τη συγγραφή όλων των νέων βιβλίων, προτείνουμε: να προκηρυχτεί διαγωνισμός για τη συγγραφή των βιβλίων του Δημοτικού και των δυο πρώτων τάξεων του Γυμνασίου μόνο, είτε από το Δικτατορία έγκειμένη σχολικά βιβλία. Και να προκηρυχτεί από τώρα διαγωνισμός για τα νέα βιβλία όλων των σχολείων και όλων των τάξεων που θα πρέπει να ελσαχτούν στα σχολεία το Σεπτέμβρη του 1947.

Οι άρχες που θ' αποτελέσουν τη βάση για τη συγγραφή των νέων βιβλίων πρέπει, θαρρούμε, να είναι οι ακόλουθες: Α'. Γενικές άρχες.

Βασική άρχη: να είναι γραμμένα όλα τα βιβλία, και για τους δυο βαθμούς της παιδείας, στη δημοτική γλώσσα.

Να εμπνεύονται από την παιδική ψυχή και σκέψη, από την παιδική φαντασία και την παιδική γλώσσα· ν' ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τα διαφέροντα των παιδιών· να προσαρμόζονται στις ιδιορρυθμίες της αντίστοιχης ηλικίας.

Τα βιβλία για τις πρώτες σχολικές ηλικίες να προσαρμόζονται στις τοπικές συνθήκες: γεωγραφικά στοιχεία, ανθρώπινη εργασία, τοπικά λαογραφικά στοιχεία, πρέπει να πιάουν πολύ μέρος στα βιβλία αυτά.

Να αξιοποιούν τους άγώνες του ελληνικού λαού για τη λευτεριά και την ανεξαρτησία· να είναι ποτισμένα με τα προοδευτικά ιδανικά, με τα δημοκρατικά ιδανικά, που αποτελούν σήμερα το περιεχόμενο των αγώνων του λαού μας.

Να μελετούν τη σημερινή πραγματικότητα και να έμφανίζουν τα προβλήματα της χώρας που μένουν άλυτα και που αποτελούν το αντικείμενο της προσπάθειας για την άνοικοδόμηση.

Να εκφράζουν τη χαρά της εργασίας και να καλλιεργούν τα αίσθηματά της ευθύνης του ατόμου προς το κοινωνικό σύνολο.

Να εξαίρουν κάθε τι το εθνικό, τις εθνικές μορφές, την αγάπη και τη θυσία για την ελληνική πατρίδα, χωρίς να υπάχει τίποτε που να μειώνει στα μάτια των παιδιών τους άλλους λαούς.

Να εμπνεύονται από τα ιδανικά της αγάπης, της ειρήνης και της αλληλεγγύης προς τους άλλους λαούς. Τα σχολικά βιβλία να διεγερνούν τη θέληση των λαών για άμοιβαία κατανόηση και συνεργασία.

Τα βιβλία με τις επιστημονικές γνώσεις, δέν πρέπει να είναι γραμμένα σά να πρόκειται να έξυπηρετήσουν τους σκοπούς της αντίστοιχης καθαρής επιστήμης, παρά με μέθοδο και σαφήνεια που να κάνουν οικείες τις επιστημονικές γνώσεις σά παιδιά, να δίνουν γνώσεις ενεργητικές, κατάλληλες να γίνονται πράξη και να βοηθούν στο μετασχηματισμό της σημερινής πραγματικότητας.

Η αντικειμενική επιστημονική αλήθεια, πρέπει να είναι το βασικό κριτήριο για τα κάθε είδους βιβλία.

Το λογοτεχνικό βιβλίο (Αναγνώστικά κ.ά.), πρέπει να αίσμαλωτίζει το παιδί από την πρώτη σχολική ηλικία, να δένει παιδί και βιβλίο με ευχάριστους, με συναισθηματικούς δεσμούς.

Η καλλιτεχνική εμφάνιση, είναι απαραίτητος όρος για να πετύχει το βιβλίο τους σκοπούς που επιδιώκει. Η διακόσμηση να προκαλεί το ενδιαφέρον των παιδιών και να καλλιεργεί την αγάπη για τις εικαστικές τέχνες. Η εικονογράφηση των σχολικών βιβλίων για τις πρώτες παιδικές ηλικίες, να εμπνέεται από τα ντόπια λαϊκά μοτίβα και από το παιδικό σχέδιο.

Β'. Ειδικές περιπτώσεις.

Τ'. Αναγνώστικά του Δημοτικού.

Βασικό αίτημα του Νέου Σχολείου είναι, ν' αντικατασταθούν με πολλά παιδικά βιβλία, μικρά τεύχη λογοτεχνικά και ελλαινευμένης επιστήμης. Όσο όμως στεκουν το μοναδικό σχεδόν βιβλίο του Δημοτικού Σχολείου με το σημερινό σύστημα διδασκαλίας, πρέπει να καταρτίζονται από τα καλύτερα παιδικά λογοτεχνήματα που έχουμε και που είναι ανάγκη να πληθύνουν με καινούργια· οι λογοτέχνες μας πρέπει να το λογαριάσουν το παιδί και να δουλέψουν γι' αυτό. Τα κομμάτια που θα περιέχουν, πρέπει να στηρίζονται στις ακόλουθες άρχες: Να ξεκινούν από τα διαφέροντα και τις ψυχολογικές

και βιολογικές ανάγκες του παιδιού. Ν' άπηχούν τους σύγχρονους εθνικοαπελευθερωτικούς και κοινωνικούς άγώνες του λαού που τους ζει και το ίδιο το παιδί. Από κάθε σελίδα τους ν' αναπηδά η αίσιοδοξία ενός λαού που άγωνίζεται και οικοδομεί τη ζωή του, που δουλεύει για να έξοπλιστεί τεχνικά και ν' άνέβει έκπολιτιστικά.

Γιά να έχουμε τα καλύτερα αποτελέσματα, πρέπει να καταρτισθούν από λογοτέχνες, καλλιτέχνες και παιδαγωγούς και να κριθούν από έπιτροπές παιδισγωγών, λογοτεχνών, καλλιτεχνών και αντιπροσώπων του Κλάδου. Να προκηρυχτεί άμέσως διαγωνισμός για την προετοιμασία τους. Να έγκριθούν το λιγότερο τρία για την κάθε τάξη.

Η Γραμματική της Νεοελληνικής Δημοτικού και Γυμνασίου.

Πρέπει να πάψει να είναι βιβλίο με κανόνες. Το βιβλίο της Γραμματικής να έχει πολλά κείμενα από τη νεότερη λογοτεχνία μας, για να συνειδητοποιήσει ο μαθητής τα γλωσσικά φαινόμενα καθώς τα βλέπει μέσα στη διάρθρωση της φράσης. Πηγές απ' όπου θα άντλεί το περιεχόμενο για τα κείμενα των θεμάτων, των ασκήσεων και τις ολκογένειες των λέξεων, πρέπει να είναι οι ακόλουθες τρεις: η παιδική ζωή με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, οι εθνικοαπελευθερωτικοί άγώνες του λαού μας, τα έπειγοντα προβλήματα της σημερινής πραγματικότητας.

Στις δυο άνωτερες τάξεις του Γυμνασίου, σωστό είναι να διδάσκονται επιστημονικά ή γραμματικά της νεοελληνικής, με σύντομη ιστορία για τις μορφές που πήρε διαδοχικά η γλώσσα στις διάφορες περιόδους της ζωής του ελληνικού έθνους.

Η έλλειψη ενός λεξικού της δημοτικής είναι αίσθητή στα Γυμνάσια μας· καθώς και η έλλειψη, για τη γεολογία μας, ενός έγκυκλοπαιδικού λεξικού στη δημοτική γλώσσα και χωρίς την «αντικειμενικότητα» των σημερινών, που σκοπεύουν ν' αποκρύψουν αλήθειες για προβλήματα επιστημονικά και κοινωνικά.

Άμεσο αίτημα προβάλλει: η επέκταση και η νομοθετική καθιέρωση της δημοτικής γλώσσας όχι μόνο στις δυο τελευταίες τάξεις του δημοτικού, παρά και σ' ολόκληρη την παιδεία μας, καθώς και η άπλοποίηση της ορθογραφίας. που θα εύκολύνει πολύ τη δουλειά μας στο σχολείο.

Τα Νεοελληνικά του Γυμνασίου.

Σκοπός του μαθήματος και του βιβλίου, πρέπει να πάψει να είναι ο γλωσσικός. Πρέπει να δώσουμε στους εφήβους μας τη δυνατότητα να γευτούν τα δημιουργήματα της νεοελληνικής μας λογοτεχνίας από τα κείμενα των κυριότερων εκπροσώπων της. Ο σκοπός αυτός δέν μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη μορφή που έχουν τα σημερινά βιβλία με τις κακές συλλογές. Συνείδηση και αίτημα του Κλάδου έχει γίνει να αντικατασταθούν συλλογές νεοελληνικών άναγνωσμάτων με σχολικές εκδόσεις Νεοελληνικών Λογοτεχνών· κάθε λογοτέχνης κ' ένα τευχος με το ακόλουθο περιεχόμενο: εισαγωγή για τη ζωή, το έργο και τη θέση του συγγραφέα στα κοινωνικά ρεύματα της έποχής του· κείμενα με ύποσημειώσεις έρμηνευτικές όχι μόνο για τις άγνωστες λέξεις παρά και για καταστάσεις, γεγονότα και πρόσωπα· κριτική τοποθέτηση του έργου του. Η έκλογη των κειμένων να γίνεται με κριτήριο τις ανάγκες της σημερινής πραγματικότητας και τις επιδιώξεις του ελληνικού λαού, καθώς εκφράζονται με τους σύγχρονους άγώνες του.

Έξαιρηση μπορεί να γίνει μόνο για τις δυο πρώτες τάξεις του Γυμνασίου, όπου σωστό είναι να μέλινουν οι συλλογές των Νεοελληνικών Αναγνωσμάτων με τα απλούστερα λογοτεχνικά είδη. Κ' έδω όμως η έκλογη των κειμένων πρέπει να γίνει με το κριτήριο που ορίσαμε πιο πάνω.

Έδω έχουν τη θέση τους και οι συλλογές από το λαογραφικό μας θησαυρό. Είναι ανάγκη όμως να προσέξουμε δυο πράγματα: 1° να τοποθετούμε σωστά τα λαϊκά πνευματικά δημιουργήματα μέσα στις συνθήκες που τα γέννησαν· 2° να γλυτώσουμε από το στείο κήρυγμα: «πίσω στα λαϊκά δημιουργήματα», που αποτελεί δόλωμα για ν' αποτραβήξει την προσοχή του λαού από τα φλέγοντα σημερινά κοινωνικά προβλήματα.

Τα Κλασικά κείμενα (άρχαία ελληνικά και λατινικά).

Σκοπός τους δέν πρέπει να είναι ο γλωσσικός, μήτε μπορεί να είναι άπο κλειστικά ο ολισθητικός, έπειδη ο δεύτερος αυτός προϋποθέτει την κατάκτηση της αρχαίας γλώσσας, που είναι άνέφικτη στα σχολεία μας.

Και δώ πρέπει να επικρατήσει η άρχη της σημερινής πραγματικότητας και να εκλέγονται κείμενα που εμπνέονται από τους απελευθερωτικούς πολέμους και τους άγώνες των εργαζομένων στον αρχαιοελληνικό και το λατινικό κόσμο, καθώς ακόμα και κείμενα όπου να φαίνονται οι έπιτεύξεις στον τομέα της έπιστήμης και του πολιτισμού γενικά. Όπου πρέπει και είναι ανάγκη να δώσουμε κείμενα, που το περιεχόμενό τους αντίκειται στις κατευθύνσεις και τις επιδιώξεις της σημερινής πραγματικότητας, πρέπει να γίνεται σχετική κριτική τοποθέτηση, σύμφωνα, με τις σημερινές μας άρχες.

Πλάι στα πρωτότυπα κείμενα, πρέπει να δώσουμε σά χέρια των μαθητών, και των κλασικών ακόμα γυμνασίων, καλές μεταφράσεις από τα πιο αντιπροσωπευτικά έργα της αρχαιότητας.

Η Γραμματική και το Συντακτικό της αρχαίας.

Σήμερα θεωρούνται αίσιοαξίες που κλείνουν μέσα τους το σκοπό που κυνηγούμε, και διδάσκονται: 1° για να μάθουν οι μαθητές θεωρητικά την αρχαία γλώσσα, 2° για να ασκήσουν τη λογική τους με τους νόμους της γλώσσας.

Αν τα κλασικά κείμενα γραφτούν με την άρχη που υποστηρίξαμε πιο έπάνω και επιδιώξουν τους σκοπούς που καθορίσαμε, τότε μπορούν και πρέπει ν' άπλοποιηθούν και το καθένα απ' αυτά να έλαφρώσει από τις 300 που έχει σήμερα ως τις 50 το πολύ σελίδες. Προϋπόθεση μένει φυσικά, πώς η γραμματική και η σύνταξη θα διδάσκονται εφαρμοσμένες έπάνω σε συγκεκριμένα κείμενα.

Η Ιστορία Δημοτικού και Γυμνασίου.

Πρέπει ν' άντικρύζει σωστά τα ιστορικά φαινόμενα με τα αίτια και τις συνέπειές τους. Ν' άπηχει την αντικειμενική ιστορική πραγματικότητα, χωρίς την υπερεκτίμηση των άρετών μας και την υποτίμηση των άλλων λαών. Να παρουσιάζει τα προβλήματα της κάθε περιόδου, που αποτελούν το κρίσιμο σημείο της, και να έξηγει τις τέτιες ή τέτιες λύσεις τους. Να άναπτύσει την πορεία της εξέλιξης της εργασίας και του πολιτισμού. Να ιστορεί τη συμμετοχή των λαϊκών μαζών στους εθνικούς μας άγώνες, ιδιαίτερα στη νέα μας ιστορία. Να τοποθετεί σωστά το ρόλο της προσωπικότητας. Να άπαλαχτεί από τις σερβιτιστικές και τις ιμπεριαλιστικές τάσεις, να καλλιεργεί τα ιδανικά της ειρήνης και της αλληλεγγύης και να τονίζει την ανάγκη για την άμοιβαία κατανόηση και τη συνεργασία των λαών.

Η έκθεση των γεγονότων να γίνεται με άπλο λογοτεχνικό ύφος και με την απαραίτητη για το μάθημα αυτό έξαρση, που περισσότερο από κάθε άλλο, πρέπει να διαποτίζει τους εφήβους μας με τα δημοκρατικά ιδανικά που φλόγιζαν τους προγόνους μας, τους αγωνιστές του 21 και να κεντρίζει για εθνική δράση.

Στην τελευταία τάξη του Δημοτικού και του Γυμνασίου πρέπει πλάι στο γνωστό βιβλίο της Ιστορίας, να έχουμε συλλογή από κείμενα των ιστορικών πηγών (στη δημοτική γλώσσα) με σύντομες έξηγησεις στο τέλος του κάθε κειμένου. Θα μπορούσαμε έτσι να δώσουμε πιο ζωηρές έντυπώσεις από την κοινωνική ζωή της κάθε έποχής.

Καλά βιβλία με εικόνες μεγάλων άνδρων που τίμησαν και δόξασαν την πατρίδα, θα βοηθήσουν στην εθνική και την πολιτική άγωγή των παιδιών και εφήβων.

Η Γεωγραφία Δημοτικού και Γυμνασίου.

Πρέπει να είναι, το πιο πολύ, οικονομική Γεωγραφία. Να περιέχει συγκεκριμένα στοιχεία για την οικονομική και τεχνική ανάπτυξη των χωρών, τις πρώτες ύλες, την έπαρεια ή μη της παραγωγής τους, τις οικονομικές τους σχέσεις με τις άλλες χώρες (ισοτιμία, έξάρτηση, ύποτελεια) και την κατάσταση του πολιτισμού τους.

Η Γεωγραφία της Ελλάδας πρέπει να έξετάζει το οικονομικό και το άγροτικό πρόβλημα της χώρας μας, τον άνεμετάλλευτο πλούτο του έδάφους μας, την έξάρτησή μας από το έένο κεφάλαιο, τους άγώνες του λαού μας για την αυτότέλεια και την ανεξαρτησία μας.

Εικόνες, χάρτες και στατιστικοί πίνακες πρέπει ν' αποτελούν το απαραίτητο συμπλήρωμα των βιβλίων της Γεωγραφίας.

Οι φυσικές έπιστήμες του Δημοτικού και Γυμνασίου. (Φυσ. Ιστορία, Πειραματική, Χημεία, Βιολογία, Σωματολογία και Υγιεινή).

Τα βιβλία για τις φυσικές έπιστήμες πρέπει να πάψουν να

γράφονται σά να σκοπεύουν να προετοιμάσουν θεωρητικούς έπιστήμονες· μήτε το Δημοτικό έτοιμάζει άπο κλειστικά ύποψηφίους για το Γυμνάσιο, μήτε το Γυμνάσιο για τις Άνώτατες Σχολές· είναι γνωστό πώς πολύ πολύ μικρή μειοψηφία φτάνει στην Άνώτατη Παιδεία. Είναι ανάγκη να πάρουν πραγματικό χαρακτήρα, να συνδεθούν με τους κλάδους της παραγωγής, της τεχνικής και με την κοινωνιολογία· να όπλίσουν τους μαθητές με γνώσεις ενεργητικές που θα τους κάνουν ικανούς να μπαίνουν, εύτως ύστερα από την άποφοίτησή τους από το Γυμνάσιο, σ' ένα κλάδο της παραγωγής σάν εργάτες, βοηθοί των ειδικομένων· ή προσαρμογή της σχολικής μας εργασίας στο σύστημα του Σχολείου Έργασίας, θα βοηθήσει πολύ σ' αυτό.

Τα Μαθηματικά Δημοτικού και Γυμνασίου.

Πρέπει να τελειώνουμε μια για πάντα με τα προβλήματα της Αριθμητικής, της Γεωμετρίας και της Άλγεβρας που αποτελούν γρίφους.

Τα Μαθηματικά έχουν σκοπό να δώσουν στα παιδιά και τους εφήβους το κατάλληλο όργανο, το ειδικό εκείνο εργαλείο, που θα τους βοηθήσει να καταπιαστούν και να λύσουν τα προβλήματα της τεχνικής· μόνο αν ορίσουμε ένα τέτιο σκοπό, τα μαθηματικά θα μπουν στο σωστό δρόμο και θα έξυπηρετήσουν πραγματικά τους μαθητές και τη χώρα.

Το περιεχόμενο των προβλημάτων πρέπει να βγαίνει από το άμεσο περιβάλλον και από τις ανάγκες της σημερινής πραγματικότητας· να σχετίζεται με τα δεδομένα της παραγωγής, του έμπορίου και της άγοράς· να παίρνει το υλικό του από τα προβλήματα της τεχνικής και της άνοικοδόμησης.

Η Κοσμογραφία.

Η μαθηματική Κοσμογραφία είναι γραμμένη σε άύστηρη επιστημονική γλώσσα, ακατάληπτη για τους μαθητές. Γι' αυτή και για μερικά άλλα βιβλία, καθώς τη Λογική και την Ψυχολογία, πρέπει να σκεφτούμε να ξεκαθαρίσουμε το υλικό της με τα κριτήρια που καθορίσαμε πιο έπάνω και να το προσαρμόσουμε στις άπαιτήσεις της σημερινής πραγματικότητας. Η Γραματολογία ν' αντικατασταθεί με βιβλίο που θ' αποτελέι εισαγωγή στην παγκόσμια λογοτεχνία, από την αρχαία ελληνική ως σήμερα, με σωστή τοποθέτηση των προβλημάτων της λογοτεχνίας.

Τα βιβλία των Ξένων Γλωσσών (Μεθόδους, Γραμματικές, Λεξικά).

Άύστηρα επιστημονικά, καθώς είναι γραμμένα και σε γλώσσα καθαρεύουσα, κουράζουν υπερβολικά τους μαθητές. Πρέπει ν' αντικατασταθούν με βιβλία μεθοδικά γραμμένα και (οι οδηγίες και η μετάφραση) σε γλώσσα δημοτική.

Δέν έχουμε μήτε ένα καλό λεξικό να δώσουμε στους εφήβους μας· όλα όσα έχουμε είναι ολότελα ακατάλληλα. Είναι ανάγκη να γραφούν νέα λεξικά των ξένων γλωσσών, με άπόδοση των λέξεων και των όρων στη δημοτική και με σαφήνεια, ώστε το λεξικό να είναι πραγματικά χρήσιμο εργαλείο για την κατανόηση των ξένων κειμένων.

30

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Για να βοηθήσουμε τα παιδιά και τους εφήβους μας να εύρύνουν τον πνευματικό τους ορίζοντα και να γίνουν δημιουργικοί εργάτες για την έπίλυση των προβλημάτων της σημερινής πραγματικότητας, θαρρούμε άπαραίτητο να προτείνουμε την εισαγωγή των ακόλουθων νέων βιβλίων στα σχολεία μας:

Α'. Για το Δημοτικό.

1. Ιστορία της εργασίας και του πολιτισμού, για την τελευταία τάξη.

2. Χάρτες οικονομικής Γεωγραφίας.

Β'. Για το Γυμνάσιο.

1. Ιστορία της εργασίας και του πολιτισμού.

2. Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

3. Ιστορία της φιλοσοφίας.

4. Πολιτική οικονομία.

5. Χάρτες οικονομικής Γεωγραφίας.

Γραμμένα με τον τρόπο που καθορίσαμε πιο έπάνω τα σχολικά μας βιβλία, μπορούν, θαρρούμε, ν' αποτελέσουν σημαντικά παράγοντα άγωγής και μόρφωσης, που θα βοηθήσουν ούσιαστικά στην εκπαίδευση χρησίμων κοινωνικά πολιτών—οικοδομητών της νέας μας ζωής.

31

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΤΥΧΩΔΙΟΚΤΙΣΜΟΣ

Είκοσι ολόκληροι μήνες πέρασαν από την άπελευθέρωση χωρίς κανείς να ενδιαφερθεί για την άνοικοδόμηση του καταστραμμένου αυτού τόπου και έξαιφνης όλα «έχουν τεθεί επί τάπητος» στο Λονδίνο και συζητούνται. Η «άνασυγκρότησις», οι εξαγωγές, το πρόβλημα των άμέσων αναγκών μας, το νομισματικό, οι στρατιωτικές δαπάνες. Όλα δειχνούν ότι η «λαο-προβλητος» «ζητιανεύει» στην κυριολεξία της λέξης μια κάποια οικονομική ενίσχυση. Το πρόβλημα που την άπασχολεί είναι: Το πώς θα βρεί τα οικονομικά μέσα για να παρταεί, ει την αθλιαν της ύπαρξιν. Για να το πετυχει αυτό χρησιμοποιεί σαν έπιχείρημα την «άνασυγκρότηση της χώρας» και ξεπουλάει τα πάντα.

Στο Λονδίνο η κυβερνητική αντιπροσωπεία δεν ένεργεί σαν αντιπροσωπεία ανεξαρτήτου Κράτους, άλλα ο κ. πρωθυπουργός εμφανίζεται σαν ένας «Αγ-γλος κυβερνητικός της Μπουρμα», που πουλάει, έκχω-ρει τα πάντα, έπειδή του το ζήτησε το Υπουργείο των Αποικιών.

Περαν όμως από τις διαπραγματεύσεις και τις συζητήσεις δυο είναι τα προβλήματα που άπαιτούν λύση: Το άμεσο, που συνίσταται στο τι θα γίνει μέχρι του τέλους αυτού του χρόνου—δηλαδή πώς θα τρώμε—δεδομένου ότι η Ού.Ρα στο β' έξαμηνο του 1946 θα εισαγάγει έφόδια αξίας μόνο 44 εκατ. δολλαρίων.

Η Τραπεζα της Ελλάδας δεν είναι σε θέση να αντιμετώπισει τις εισαγωγικές ανάγκες. Υπολογίζουν ότι το σύνολο του άποθεμίου σε δολάρια ανερχεται σε 25 έκατομ. Και η πρόβλεψη είναι ότι δεν προκειται να ενισχυθεί, άφου το σύνολο των καπνών που προ-βλέπεται ότι θα εξαχθούν ολόκληρο το 1946, θα άπο-δώσει 20 έκατομ. δολάρια. Άκόμα τα έμβάσματα σε δολάρια δεν θα υπερβούν, υπολογίζεται, τα 5—7 έκατομύρια—τά ύπολοπα έρχονται με την μορφή των έπι-ταγών και χρησιμοποιούνται για την έξαγωγή κεφα-λαίων. Αυτό όμως το ποσό θα χρησιμοποιηθεί σχεδόν έξ ολόκληρου για τα Κρατικά έξοδα στο έξωτερικό, άποστολές κλπ.

2) Το άπώτερο.—άλλά έξ ίσου έπείγον: είναι πώς και με τι μέσα θα άρχισει επί τέλους η «άνασυγκρό-τηση». Ο προϋπολογισμός διέθεσε όνομαστικά 100 δις για την άνασυγκρότηση, στην πραγματικότητα 25 δις μόνο, ενώ χρειάζονται 350 δις για φέτος.

Τα δυο αυτά προβλήματα έξεταζόμενα από πλευ-ρά συναλλαγματικής άποτελούν ένα: Πόσα δολάρια χρειάζομαστε και πού θα τα βρούμε; Τόν Σεπτέμβρη του 1945, δυο μέρες προτού να φύγει ο κ. Βαρβαρέσ-ος, υπέβαλε στην Ούνρα ένα υπόμνημα,—την διαθήκη του—που περιγράφει και έκτιμάει τα μέσα για την αντιμετώπιση των δυο αυτών προβλημάτων. Υπολο-γίζει το σύνολο του άπαιτούμενου ποσού για την άνα-συγκρότηση σε 2 δισεκ. δολάρια και σε 900 έκατομ. δολάρια «τάς έλαχίστας έτησίως δαπάνας διά την συντήρησιν του πληθυσμού, 300 έκατομ. το χρόνο διά 3 έτη». Δεδομένου δέ ότι προβλέπει έσοδα εις δολλά-ρια για το μέχρι τέλους του 1948 διάστημα 398 έτι, κατά-λήγει στο συμπέρασμα ότι μάς χρειάζονται 1600.000.000 δολάρια για τα τρία έρχόμενα χρόνια, από το 1946—1948. Την κάλυψη αυτού του ποσού την περίμενε ο κ. Βαρβαρέσος από την Τράπεζα εισαγωγών—έξαγω-γών με την πίστωση των 250 έκατ. δολλαρίων, από την Τράπεζα των διεθνών πληρωμών, με βάση τις συμφωνίας του Μπρέτον Γούντς και πρό παντός από την Ούνρα. Σήμερα οι Κυβερνητικοί έμπειρογνώμονες θεωρούν ότι άπαιτούνται 1.000.000.000 δολάρια για την άνασυγκρότηση και 300 έκατομ. για την κάλυψη των άμεσων αναγκών την προεχρή τριετία και όχι 900, που

λέει ο κ. Βαρβαρέσος. Αυτό δέ γιατί «ο έλληνικός λαός εύρίσκει εις καταστάσιν ύποκαταναλώσεως».

Η Κυβέρνησις μέχρι της στιγμής δεν άνέφερε συγ-κεκριμένους αριθμούς ούτε και συγκεκριμένο σχέδιο άλλα από τα δημοσιογραφικά τηλεγραφήματα και από τις συζητήσεις που γίνονται έδω με τον άρχηγον της Ούνρα κ. Μεημπεν, προκύπτει ότι η Κυβέρνησις φαί-νεται ζητάει: 1) Ένίσχυση για την δημιουργία άποθέ-ματος από 150.000 τόννους σταριού, 2) πίστωση από την τράπεζα Εισαγωγών και Έξαγωγών από 200 έκατ. δολάρια τα 100 σε έφοδια και άλλα 100 σε διάφορα είδη γενικού έμπορίου, που θα τα πουλήσει στους έμ-πόρους για να πάρει δραχμές. Δεν είναι ξεκαθαρισμένο άν τους 150.000 τόννους σταριού θα τους πάρουμε από την πίστωση, 3) για την άνασυγκρότηση άκούσθηκαν τα ποσά 500, 600, 800 και ένα δισεκατομ. δολάρια.

Άπο δημοσιογραφικά έπίσης τηλεγραφήματα προ-κύπτει, ότι οι άμερικανοί, έκτις από την πίστωση των 25 έκατομ. δολλαρίων, που μάς έδωσε η Τράπεζα Εισα-γωγών—Έξαγωγών, για την αγορά μηχανημάτων και άλλων ειδών, ύποσέθηκαν να δώσουν και πίστωση από 75 άκόμα έκατομ. δολάρια, «προς αγοράν κατα-ναλωσίμων ειδών». Έχουν δέ την αντίληψη, ότι δύναν-ται ούτω να αντιμετωπισθούν οι άμεσοι άνάγκαι της Έλλάδος. Υπό τους όρους αυτούς το σύνολο των δια-θεσίμων δολλαρίων για την αγορά «ειδών καταναλω-σίμων» ανερχεται για το β' έξαμηνο του 1946 σε 119 έκατομ. δολάρια. (75 άμερικανική πίστωση+44 έφοδια της Ούνρα). Παραμεινι όμως πάντοτε το ζήτημα, έφό-σον πραγματοποιηθούν οι άμερικανικές αυτές πιστώ-σεις, τι θα γίνει μετά την 1η του Γενάρη και πώς θα άρχισι η άνοικοδόμηση.

Για την άνοικοδόμηση δόθηκαν μέχρι σήμερα τα 25 έκατομ. δολάρια από την Τραπεζα Εισαγωγών—Έξα-γωγών (οι πίνακες των μηχανημάτων και άλλων έφο-δίων δεν στάλθηκαν άκόμα. Συζητείται μερικά έκατομ. δολλαρίων να παραχωρηθούν στους έφοπλιστές για την αγορά πλοίων) και όσα από το σύνολο του ποσού των 316 έκατομ. δολλαρίων διέθεσε η Ούνρα για την εισαγωγή ειδών άνασυγκρότησης. (Τρακτέρ, αυτοκί-νητα, άροτρα, 16 άτμομηχανές κ.λ.π.).

Και από το σημείο αυτό άρχίζει ο τυχοδιωκτισμός, για τον όποιο θα μιλήσουμε πάρα κάτω. Πρέπει όμως προηγουμένα να σημειωθεί ότι άρχίζει μια νέα χρυσή περίοδος για τους βιομηχανούς, όμοια με αυτή που πέ-ρασε, την περίοδο της Ούνρα. Και όπως μέχρι τώρα κατέφαγαν ολόκληρο το ποσό των έκατομυρίων σε δολάρια, που αντιπροσωπεύουν οι πρώτες ύλες της Ούνρα, έτσι και για το προσεχές βμηνο θα «τραγανί-σουν» κυριολεκτικά την πίστωση των 75 έκατομ. δολ-λαρίων. Η μόνη διαφορά είναι ότι στο κύκλο τώρα θα «είσέλθουν» και οι εισαγωγείς. Συνεπώς, από άνοικο-δόμηση δεν πρέπει να περιμένουμε τίποτα. Ένας άμε-ρικανός ειδικός άπεσταλμένος για την έρευνα του ζη-τήματος το δήλωσε: Ξέρουμε ότι, μέχρι τώρα η Ούνρα έγινε η μεγάλη πηγή πλούτου των βιομηχάνων. Το δι-λήμμα που μάς τίθεται είναι: να άφίσουμε τον Έλ-ληνικό λαό να πεινάσει ή να δώσουμε και άλλα, πεί-ρσότερα έφοδια, με την έλπίδα ότι, ένα μέρος θα πάει και στον λαό; Και η άπάντηση που δώσαμε στο δίλημμα αυτό είναι: να δώσουμε και άλλα έφοδια!

Η παροχή και της νέας αυτής πίστωσης από 75 έκατομ. δολάρια, ίσως δεν λύει το βασικό ζήτημα της άνοικοδόμησης ή έστω της άνασυγκρότησης, όμως άν-τιμετωπίζει μέχρις ενός όρισμένου σημείου το άμεσο πρόβλημα της ζωής μερικά δέ και το ζήτημα του προϋπολογισμού, έφόσον θα εισπραχθούν σε δραχμές.

Ο Κ. Π. ΓΟΥΝΑΡΑΚΗΣ
ΚΑΙ Η ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΑΠΟΣΥΜΦΟΡΗΣΗ

Άγαπητέ «Ανταίε»,

Στα «Βήμα» της 4, 5 και 6 Ιουνίου καταχωρηθήκανε τρία άρθρα του τέως ύπουργού κ. Π. Γουνάρκη με θέ-μα την τραπεζική άνασυγκρότηση. Άν και ο κ. Γουνά-ράκης άναπτύσσει τις σκέψεις του, περισσότερο με την ιδιότητα του συμβούλου της Έθνικής παρά ως άντικειμε-νικός έρευνητής, το ζήτημα έχει μεγάλο ενδιαφέρον και άξιζει να άπσχολήσει τις σελίδες του «Ανταίου».

Ότως συμβαίνει σε πολλές περιπτώσεις με τον όρο «άνασυγκρότηση» νοούνται διαφορετικού περιεχομένου ποτάμια, που στην ολιγαρχική σκέψη μέσα, ταυτίζον-ται πάντοτε με την άποκατάσταση των προϋποθέσεων για ένα μεγαλύτερο ποσό κέρδους, που στην Έλλάδα συμπί-πτει άκόμα να είναι και μεγαλύτερο ποσοστό κέρδους. Μέσα σε μια τέτοια σφαίρα σκέψεων κινείται και ο συγ-γραφέας των άρθρων, που καταλήγουν σε δυο κύρια συμπεράσματα: συγχώνευση των Τραπε-ζών και περιορισμός στο προσωπικό το-υς. Τα συμπεράσματα αυτά κοινά για κάθε χονδρό έπιχειρηματία δεν ύπήρχε φυσικά κανένας λόγος να πα-ρασταθούν ως πορίσματα κοπιαστικής έρευνας. Έίνε στη φύση του μεγάλου κεφαλαίου μέσα, να έπιδιώκει πάντα την δυνατόλογη αύξηση του σταθερού μέρους του, άνέκταντο στο έτερο κομμάτι που προορίζεται για μισθούς και ήμερομίσθια (Το τελευταίο αυτό πρέπει να είναι— να γίνεται— πάντα μικρότερο). Όταν λοιπόν ο κ. Γουνά-ράκης ύποστηρίζει συγχώνευση και έκκαθάριση στο τραπε-ζοπαλληλικό δεν μάς έκθέτει παρά την άποψη του συγ-κεντρωμένου και συγκεντρωτικού κεφαλαίου, που στην

Αυτό σημειώνεται γιατί μπορεί να συμβεί ότι και με την Ούνρα. Το έλλειμμα του προϋπολογισμού ο κ. Πε-σμαζόγλου, διοικητής της Έθνικής Τραπέζης, το άνε-βάζει σε 300 δισεκατομ., έναντι 174 δις. που έυφάνιζε-ται. Τα 75 έκατομύρια δολάρια άποτιμώμενα σε δραχμές δίνουν το ποσό των 375 δις, δηλαδή καλύ-πτουν το ταμειακό έλλειμμα.

Πιραχένει όμως το ζήτημα του νομίσματος. Οι οί-κονομικοί έγκέφαλοι της Κυβέρνησης στο σημείο αυτό προτείνουν: ή να μάς δοθούν λίρες χρυσές, τις όποιες η Τράπεζα της Ελλάδας να πουλάει ελεύθερα ή να μάς δώσει ή άδειά από την άννλική Κυβέρνηση για να μετατρέψουμε τις χρυσινες λίρες σε δολάρια και να πουλάει ελεύθερα τα δολάρια η Τράπεζα, (άλλα έρω-τάται: γιατί αυτή την «μηχανή» να μη την κάνει η Τράπεζα της Άγγλιας;)

Τι θα γίνει όμως με την «άνασυγκρότηση»; Η «άνα-συγκρότηση» είναι μια άνάγκη για την οικονομία. Χω-ρίς την άποκτάστικη της θα διαωνίζεται το οίκο-νικό χος. Και η Κυβέρνηση βρήκε την λύση του κομ-πογινίτη: Πονάει κεφάλι, κόβει κεφάλι. Πρέπει να άποκτασθούν τα λιμάνια; Πιυλάμε τα λιμάνια και γλιτώουμε άτ' αυτά. Δημιουργία και τηλεγραφήματα άναφέρουν την καταπληκτική είδηση ότι «ο κ. Τσιλ-δάρης διατύπωσε την εύθυά (!) πρόταση, όπως οι Έλ-ληνες προβούν εις έμπορικά έκχωρήσεις εις ιδιω-τικούς έμπορικούς βρετανικούς οίκους, έναντι έπεκτά-σεως των έμπορικών πιστώσεων. Έν εκ των σχεδίων είναι να αναλάβει βρετανική έταιρία την έκκαθάρι-σιν της Θεσσαλονίκης και να έπιτραπή εις αλτίν κα-τόπιν να εισπράττη δικαιώματα από τα πλοία, τα όποια χρησιμοποιούν τον λιμένα. Οι Έλληνες κατή-οτισαν πολλά όμοια σχέδια, θά ύποβληθούν δέ ταύτα εις βρετανικήν έπιτροπήν έξ έμπειρογνώμόνων».

περίπτωση αυτή είναι βέβαια της Έθνικής. Πού θα πή πώς ή άποψη του δεν σχετίζεται και τόσο πολύ με την άνασυγ-κρότηση όσο με την άωση του άνταγωνισμού που ύπάρχει άνάμεσα στις Τράπεζες, άρση έπωφελή για τις μεγάλες και έξεφανιστική για τις μικρότερες. Πρός τον σκοπό αυ-τόν έξ άλλου έπικαλείται και την κρατική νομοθετική πα-ρέμβαση, που την παρουσιάζει και την συσχετίζει με τις γνωστές κοινωνικές τάσεις προς έθνικοποίηση, ενώ δεν σχετίζεται διόλου μ' αυτές.

Η συγκέντρωση των βασικών λειτουργιών της πίστης σε μεγάλα τραπεζικά ιδρύματα άπορρέει από την γενική τάση της ολιγαρχικής οικονομίας, να συσσωρεύει και να συγκεντρώνει το άποτέλεσμα της οικονομικής δράσεως σε λίγα χέρια ή σε λίγα όργανα και την άποκορυφώνει μάλιστα προκειμένου για τα τραπεζικά κεφάλαια. Όμως αυτό δεν είναι καθόλου άσχετο 1^ο με την γενική άνταγωνι-στική πρόοδο της οικονομίας και 2^ο με την άλλαγή του ρόλου των τραπεζικών κεφαλαίων που από ένδιάμεσα όπου ήταν, άποβαίνουν κυρίαρχα, εισδύουν και δεσπό-ζουν σε όλους τους κλάδους της οικονομίας ιδιαίτερα δε στις βιομηχανίες. Υπό την τελευταία αυτή έποψη θα μπο-ρούσε να πεί κανείς ότι έχουμε μια τεραστία μεταβολή στην έκταση και στο περιεχόμενο της πίστης που έκφράζεται πολύ χαρακτηριστικά στην ποσοτική άλλαγή των στοιχείων των ένεργητικών όπου όλοένα και μεγαλύτερα κεφάλαια μετακινούνται από τις βραχυπρόθεσμες πιστώσεις, στις μακροπρόθεσμες, ιδιαίτερα δε στην συμμετοχή σε έπιχειρήσεις. Θα μπορούσα να άναφέρω, χαρακτηριστικά ότι από του 1900 μέχρι του 1934 η σχέση άνάμεσα στις

Συνεπώς τα λιμάνια Θεσσαλονίκης, Πειραιά, Σύ-ρας—αυτό το θέλουν οι Άγγλοι σαν συνδετικό κρί-κο με τα Δυσεάνητα—και ποιος ξέρει τί άλλο που λιάται στην Άγγλία. Πρόκειται για την παλιά μέθοδο των διουολογήσεων, προαρμοσμένων στις σημερινές συνθήκες. Είναι γνωστό ότι το λιμάνι της Θεσσαλονί-κης το είχε μια Γαλλική έταιρία και το εξαγοράσαμε. Σήμερα όμως το έαναπουλάμε. Άνάλογες «έπιχε-ρή-σεις» μόνο επί Τουρκίας του Χιζιτ έγιναν και στην έποχή της έταιρίας των άνατολικών Ινδιών.

Άλλά αυτό δεν είναι «άνασυγκρότησις» είναι ξεπού-λημα του τόπου.

Το συμπέρασμα είναι: αντί να βγαίνουμε από το χάος χωνόμαστε όλο και βαθύτερα μέσα σ' αυτό. Η οικονομική μας κατάσταση δεν αντιμετώπίζεται με πρόχειρες πιστώσεις. Αυτές θα φαγωθούν γρήνοα και άσφαλώς. Άντιμετωπίζεται μόνο με μια σχεδιασμένη δουλειά, που θα τείνει κάθε μέρα, αλλά σταθερά στο φθάσμο του προπολεμικού έπιπέδου της παραγωγής μας, στην προπολεμική μας άποκατάσταση και ταυτό-χρονα θα βάσει τις βάσεις για την άνάπτυξη της οίκο-νομίας μας. Και σήμερα, ούτε το ένα ούτε το άλλο γίνεται. Τα σχέδια που συζητούνται στο Λονδίνο για ξεπούλημα λιμανιών κλπ. είναι τυχοδιωκτισμοί, που δεν φέρνουν άποτέλεσμα στην οικονομία. Οι ένοιοι «ά-νασυγκροτητα» θά τραβούν κάθε οικονομική ίκμάδα, όπως ρουφούσαν την ίκμάδα της Όθωμανικής αυτο-κρατορίας. Γιαυτό και αυτή πέθανε, άλλωστε, το πρόσ-φατο παρελθόν μας με την πείρα του διεθνούς οίκο-νι-μικού έλέγχου, μάς το δείχνει. Κανείς δεν πρόκειται να άναγνώρισει τέτοιες λύσεις, όπως κανένας στο πα-ρελθόν δεν τις άναγνώρισε. Και οότις δόθηκε ή εύκαι-ρία «άπετινάξει» αυτούς τους βραχνάδες.

βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες τοποθετήσεις τραπεζικών κεφαλαίων στις 'Ην. Πολιτείες έκλινε όριστικά—πρός τις δεύτερες—μακροπρόθεσμες—που από 880 εκατομμύρια δολάρια στα 1900 έπήγαν 9349 εκ. δολλ. κατά το 1934, ενώ οι κάθε είδους βραχυπρόθεσμες πιστώσεις περάσανε από 3.000 εκ. δολ. περίπου στα 7.698 εκ. δολάρια !

Αυτά όλα έγιναν βέβαια μέσα σε μία συγχώνευση και ανασυγχώνευση των Τραπεζών, με τον περιορισμό, τότε βαθμιαίο και τότε απότομο, του άριθμού τους, αλλά άς μη νομισθεί ότι το γεγονός αυτό είναι τόσο ισχυρό επίχειρημα στα χέρια του κ. Γουνάράκη, έπειδή παρά την συγκέντρωση και την ανασυγκέντρωση, παρά τις χρεωκοπίες και τις συγχωνεύσεις, ο άριθμός των Τραπεζών στις 'Ην. Πολιτείες είναι τόσος που σε κάθε μία τους αναλογούν 8.000 κάτοικοι, ενώ έδω σ' έμας έχουμε μία αναλογία 175 με 180.000 κατοίκους κατά Τράπεζα !

Όλοι μας θα γνωρίζουμε βέβαια ότι ένα από τα αίτήματα του μεγάλου λαϊκού συλλαλητηρίου που έγινε στο Πεδίο του Άρεως στα 1909 ήταν και η καταπολέμηση της τοκογλυφίας την όποία το σχετικό ψήφισμα έστιγμάτιζεν ως κοινωνικά άδίκια και ζητούσε νομοθετικά και άλλα μέτρα έναντιον της. Ένα άπ' αυτά τα «άλλα» που ζητούσε ήταν και η αναδιοργάνωση της πίστης. Το αίτημα αυτό του λαού, κοντεύει μισός αιώνας τώρα που διατυπώθηκε χωρίς όμως και να πραγματοποιηθεί. Πού είναι ή αίτια ;

Η Άγροτική Τράπεζα άν και λειτουργεί άρκετά χρόνια, μήτε την τοκογλυφία έξετόπισε από το χωριό, αλλά μήτε και το Ιδιαίτερο πρόβλημα της άγροτικής πίστης στην Έλλάδα κατόρθωσε με έπιτυχία να αντιμετωπίσει, είτε από την πλευρά της όργάνωσης και της άπλουστευμένης διαδικασίας το πάρουμε, είτε από την άποψη του πιστωτικού πεδίου. Άν και διακηρύχθηκε κατά κόρο ή κοινωνικότητά της, δεν έπαυσε ποτέ να άσκει την πίστη σύμφωνα με τις παραδόσεις και το πνεύμα της Έθνικής, δηλαδή με πνεύμα αντίθετο προς τον χαρακτήρα της άγροτικής πίστης, σε χώρα με κοινορτο ιδιοκτησίας όπως ή Έλλάδα. Όλη ή απόκλιση προς τις βραχυπρόθεσμες πιστώσεις και όλη ή άναζήτηση της «μεγαλύτερης» ασφάλειας που χαρακτηρίζουν ένα καθυστερημένο τραπεζικό πνεύμα, κατστήσανε την άγροτική πίστη ύπόθεση βαρείας και άπρόσιτης. Τα δάνεια της Άγροτικής κατανόησε δημοτικές φορολογίες πάνω στο μικρό γεωργικό εισόδημα.

Άν στην άνεπάρκεια και τον κερδοσκοπικό χαρακτήρα της άγροτικής πίστης προσθέσουμε την άνεπάρκεια, την άπουσία βιομηχανικής πίστης σαν ειδικής τραπεζικής λειτουργίας, θα μένουν τα άκίνητα, τα χρεώγραφα και τα έμπορεύματα, σαν τα μόνα ένυπόθηκα έγγύγια για να κινηθεί πιστωτικά το έμπόριο, πράγμα που μας ένθυμίζει παμάλαιες μορφές τραπεζικής δράσης σε χώρες με άνεπαρκή ασφάλεια για τα κεφάλαια και μας φέρνει στο νοού όλλανδικά και βορειοϊταλικά μεταμεσαιωνικά κατορθώματα.

Η άποδοχή καταθέσεων με ένα άσήμαντο ποσοστό τόκου (2%) και ή μετατροπή τους σε πιστώσεις και τοποθετήσεις με ένα ύψηλό έπιτόκιο, το ύψηλότερο μέσα στην Εύρώπη, άποτελεί ένα δεύτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα που μας όδηγει στο ίδιο συμπέρασμα ως προς την τραπεζική τοκογλυφία και το όλο τραπεζικό σύστημα στον τόπο μας. Η εικόνα που μας δίνει ο κ. Γουνάράκης ότι οι Τράπεζες «άποτελούν κυρίως δαξενανές εις τάς όποιες συσσωρεύονται τ' άποταμειωτικά κεφάλαια της χώρας, τα όποια μετά ταύτα διοχετεύονται εκείθεν εις τόδους διαφόρους παραγωγικούς κλάδους της οικονομίας» ή εικόνα αυτή όσο δηποτε και άν προσιδιάζει προς άθώες κοινωνικές φιλανθρωπικές ή άλλες λειτουργίες, δεν έχει να κάνει και τόσο πολύ με την πραγματικότητα, έπειδή οι δραγάτες που φυλάγουν τις δεξαμενές αυτές δεν άνοίγουν και τόσον εύκολα τους κρουνοούς ώστε να διοχετευθεί το γρήμα προς τους διάφορους κλάδους της ένθνικής οικονομίας, άπαιτούνε δέ για το έργο τους ούτε άχι συνειθισμένες άμοιβές. Το γρήμα του λαού και το διαθέσιμο γρήμα που συσσωρεύεται στις Τράπεζες από

κατάθεση που είναι για τους μέν, γίνεται τραπεζικό κεφάλαιο στα χέρια των δέ, έτσι που ή μεταβίβαση αυτή, να καθιστά τα τραπεζικά ιδρύματα όχι φύλκες των δεξαμενών, αλλά αυτόνομες και αυτότελεις διευθυντικές λειτουργίες μέσα στην οικονομία. Η τραπεζική πίστη παύει όλοτελώς να είναι μία μεσολάβηση άνάμεσα στον καταθέτη και στον έχοντα άνάγκη από κεφάλαια έπιχειρηματία—τέτοια λειτουργία δεν ήτανε ποτέ κατά βάθος—ο ρόλος των Τραπεζών δεν είναι πια να «διαχειρίζονται» ξένα λεφτά «με λογική άμοιβή» αλλά να διευθύνουν τις δικές τους έπιχειρήσεις τα δικά τους κεφάλαια κατά τρόπο που ο ένας μετά τον άλλο οι κλάδοι της ένθνικής οικονομίας να έλέγχονται άπ' αυτές και να άποτελούνε πια αυτές οι ίδιες τα μεγάλα έπιτελεία της φινάντσας, που καταστρώνουν τα μεγάλα σχέδια της «παραγωγικής άξιοποίησης του πλούτου». Υπό την ιδιότητα του ως νομικού συμβούλου της Έθνικής ο κ. Γουνάράκης θα ήμπορούσε να μας πη πολλά σχετικά με τον τελευταίο αυτό ρόλο των Τραπεζών.

Μά άς ξαναγυρίσουμε στο καθ' αυτό θέμα: ή τραπεζική πίστη στην Έλλάδα δεν ήτανε ως τώρα παρά εισχώρηση των τραπεζικών κεφαλαίων στις έμπορικές και βιομηχανικές έπιχειρήσεις, προς τον σκοπό ένός έννοϊκού διαμοιρασμού των κερδών με το μέσο του ύψηλου έπιτοκίου. Άπό την εισχώρηση αυτή προκύψανε συνέπειες άντιστροφes άπ' εκείνες που θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε στις άλλες χώρες όπου τα μεγάλα τραπεζικά κέρδη ήτανε, ως ένα σημείο στενά συνυφασμένα με τα χαμηλά έπιτόκια. Έδώ σ' έμας, την σχέση των μεγάλων κερδών προς τα χαμηλά ποσοστά του τόκου, τα άντικατέστησεν ή έξέρτηση του όγκου του κέρδους, άπό τα ύψηλότερα ποσοστά του τόκου, και εκεί που τα δυο αυτά στοιχεία μπορούσε να βρίσκονται σε λόγο αντίστροφας άνάλογο, βρίσκονται σε λόγο κατ' εύθειαν άνάλογο. Όμως για εκείνον που κατανοεί την έννοια της οικονομίας στις σημερινές της μορφές, το στοιχείο αυτό έινε ένα άπό τα άδιόιστα προκειμένου να καταδειχθεί ο καθυστερημένος χαρακτήρας της και μία άπό τις μεγαλύτερες άποδείξεις ότι το τραπεζικό έλληνικό σύστημα και το τραπεζικό κεφάλαιο στην Έλλάδα άντι να διευκολύνει, παρεμποδίζει την άνάπτυξη της οικονομικής της ζωής. Πολλές όσο και όδύτατες περιπτώσεις της πρακτικής οικονομικής δράσης, άπό το έμπόριο και την βιομηχανία, έπιβεβαιώνουνε την θεμελιώδη αυτή παρατήρηση. Δεν έχω παρά να προσθέσω την άειόλογη εργασία του κ. Κυρκιλίτη: «Αι Τράπεζαι έν Έλλάδι, όπου άνάμεσα σ' άλλα οι έλληνικές Τράπεζες παρουσιάζονται με τα μικρότερα έξοδα διαχειρίσεως και τα μεγαλύτερα άκαθάριστα κέρδη, άνέναντι στις ένέες. Κατά τον κ. Κυρκιλίτη λοιπόν τα έξοδα διαχειρίσεως σε % πάνω στα άκαθάριστα κέρδη ήτανε, κατά το 1914, για μέν την Έθνική Τράπεζα 9,5% για δέ τις γερμανικές 39,7%. τα δέ καθάρη τραπεζικά κέρδη άναφορικά με τα άκαθάριστα :

Έτη	Έλλάδα	Γαλλία	Αύστρια	Έλβετία	Ρουμανία
1920	42,7%	61%	24,5%	21,9%	—
1924	51,1%	55,7%	20%	38,7%	37,1%
1927	32%	39,6%	24,9%	44%	36,4%

Άλλοι λοιπόν έινε το άσθενικό σημείο και άχι εκεί που το τοποθετεί ο κ. Γουνάράκης. Ότι ή Έλλάδα έχει άνάγκη από ένα συγχρονισμένο τραπεζικό σύστημα, άπό μία προσιτή πίστη δεν γεννιέται άμφιβολία. Καί ένα σπουδαίο βήμα έγινε προς την διευθύνη αυτή με τον άποχωρισμό άπό την Έθνική όρισμένων βασικών λειτουργιών, όπως το έκδοτικό προνόμιο, ή κτηματική και ή άγροτική πίστη. Άλλά το όλο πρόβλημα δεν έχει λυθεί και ο τελευταίος πόλεμος με την κατάρτηση καθώς και τα μεταδεκεμβριανά καθεστώτα, το κατστήσανε δξύτατο. Οι Τράπεζες άπογυμνώθηκαν άπό τα ένεργητικά τους, όμως δεν βαρύνονται και άπό παθητικά στοιχεία. Άντίθετα και κατά την κατοχή άκόμα όρισμένες άπ' αυτές άυξήσανε τα ένεργητικά τους, με άκίνητα και άλλες άξίες. Εκείνο όμως που κατά κύριο λόγο έπέφερεν ο πόλεμος ήτανε ότι κατέστησε, τις μέν μικρές Τράπεζες άσθενέστερες, τις δέ ισχυρές ισχυρότερες. Την άναπότρεπτη αυτή μεταβολή

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ

Η ανασυγκρότηση της γερμανικής οικονομίας

Οι πρόσφατες συζητήσεις στο Συμβούλιο των τεσσάρων Υπουργών των Έξωτερικών στο Παρίσι φέρνουν στο προσκήνιο της Έπικαιρότητας το πρόβλημα της οικονομικής ανασυγκρότησης της Γερμανίας.

Ο τρόπος που θα λυθεί το πρόβλημα αυτό δεν έχει σημασία μόνο για τη Γερμανία αλλά θα έχει σπουδαιότητα άπήχηση σ' όλη την Εύρωπαϊκή οικονομία και δεν άφήνει άσυνκίνητα όρισμένα οικονομικά συγκροτήματα πέρα της Μάγχης και του Άτλαντικού. Τα στοιχειωδέστερα μέτρα άσφαλείας άπαιτούν όπως έμποδιστεί ή Γερμανία να γίνει πάλι Ικανή να εξαπολύσει νέο κατακτητικό πόλεμο κατά του ύπόλοιπου κόσμου. Γι' αυτό ή συμφωνία του Πότανταμ προβλέπει ότι το μελλοντικό επίπεδο ζωής της Γερμανίας δεν πρέπει να ξεπεράσει το επίπεδο της ύπόλοιπης Εύρώπης, μη συμπεριλαμβανομένων της Μεγάλης Βρεταννίας και της Σοβιετικής Ένωσης. Προβλέπει επίσης την άποστέρηση της Γερμανικής οικονομίας άπό τις βιομηχανίες εκείνες που δεν είναι άπαραίτητες στην έλληνική ζωή της Χώρας αλλά άποτελούν τις βάσεις τις πολεμικής Οικονομίας, όπως το πετρέλαιο, το συνθετικό καουτσούκ, το άλουμίνιο και το μαγνήσιο που άπαγορεύτηκαν, ενώ περιορίστηκε στις έγγυριες άνάγκες ή παραγωγή χημικών προϊόντων (άξωτο κλπ.). Περιορίστηκε επίσης ύστερα από συμφωνία των τεσσάρων δυνάμεων ή παραγωγή άτσάλιου σε 7.500.000 τόννους το χρόνο, ενώ το 1942 είχε φθάσει τα 27 εκατομμύρια τόννους.

Η ΕΣΣΔ πραγματοποίησε στη ζώνη της τους όρους της συμφωνίας του Πότανταμ, μεταφέροντας έξω άπό το Γερμανικό έδαφος άρκετά εργοστάσια πολεμικής βιομηχανίας. Δικαιούται άκόμη να λάβει 10% χωρίς άντάλλαγμα και 15% με άντάλλαγή γεωργικών προϊόντων, των μη άπαραιτητών για την έλληνική ζωή του τόπου βιομηχανιών άπό τις δυτικές ζώνες κατοχής. Έπειδή δεν καθορίστηκε άκόμη ποιές είναι οι μη άπαραίτητες βιομηχανίες, ή Σοβιετική Ένωση δεν έλαβε μέχρι τώρα τίποτα άπό τα 25% που τις όφείλονται.

Παρά την άφαίρεση μερικών εργοστασίων και μηχανημάτων άπό τις Σοβιετικές ζώνες κατοχής, ή οικονομική ανασυγκρότηση προχωρεί εκεί με γοργά βήματα. Η άγροτική μεταρρύθμιση είχε εύχάριστα άποτελέσματα για την γεωργική παραγωγή και για το βιοτικό επίπεδο των γερμανών άγρότων της σοβιετικής ζώνης. Η μεταρρύθμιση έδωσε γή σε 389.000 οίκογένειες. Άποτελεί άκόμα ένα γερό κτύπημα κατά των Γιούγκερς (τσιφλικίδων) που ύπήρξαν πάντοτε οι στυλοβάτες του Προσωπικού Ιμπεριαλισμού. Δεν ύστερεί άλλωστε και

ή βιομηχανική παραγωγή. Αυτή φάνηκε ξεκάθαρα στην έκθεση της Δειψίας, όπου άντιπροσωπεύτηκαν 2.542 έμπορικά στίτια της σοβιετικής ζώνης και μόνο 204 στίτια των δυτικών ζωνών κατοχής. Περί τα 300 έμπορικά στίτια άπό την Εύρώπη και τις Ένωμένες Πολιτείες ύπόγραψαν συμβόλαια με τις έπιχειρήσεις της Σοβιετικής ζώνης.

Τα ώραία στυά άποτελέσματα τράβηξαν την προσοχή των έπισκεπτών της έκθεσης. Οι «Νέοι Καιροί» άναφέρουν την φράση του άνταποκριτού του «Ένωμένου Τύπου» άμερικανικού πρακτορείου «Ένωμένος Τύπος: «Στους Γερμανούς των άλλων ζωνών κατοχής που ήρθαν να έπισκεφθούν την έκθεση, έκανε βαθύτατη έντύπωση ή οικονομική πρόοδος της σοβιετικής ζώνης».

Και ή ρωσική Έπιθεώρηση προσθέτει: «Πολλοί δημοσιογράφοι που, τελευταία άκόμη, συκοφαντούσαν την οικονομική πολιτική των σοβιετικών άρχων κατοχής άναγκάστηκαν να άναγνωρίσουν, μετά την έκθεση της Δειψίας, ότι ή σοβιετική ζώνη είχε ξεπεράσει κατά πολύ την δυτική Γερμανία στον οικονομικό τομέα».

Η παραγωγική αυτή ζωτικότητα που παρουσιάζεται στη Σοβιετική ζώνη άποδειώνει ότι μία δημοκρατική Γερμανία είναι Ικανή να όργανώσει άποτελεσματικά μίαν έλληνική οικονομία. Ο χωρισμός της Γερμανίας σε διάφορες ζώνες ή σε πολυάριθμα κρατίδια (όπως προτείνουν όρισμένοι κύκλοι του Άμερικανικού χρηματιστικού κεφαλαίου) θα παρεμπόδιζε την οικονομική ανασυγκρότηση της χώρας όπως και την πολιτική άνόρθωση πάνω σε δημοκρατικές βάσεις και θα την παρέδινε στα χέρια των διεθνών τράστ και καρτέλ και των χιτλερικών βρυκολάκων. Δεν πρέπει άλλωστε να ξεχάμε ότι ή γερμανική οικονομία, σαν ένια μονάδα, άποτελεί στην καρδιά της Εύρώπης, σπουδαιότατο παράγοντα για την οικονομική άνθιση κι' εύμεγρία όλόκληρης της ήπείρου.

Η καταστροφή ή ο διαμελισμός της Γερμανικής Βιομηχανίας και, κατά συνέπεια, του έξωτερικού έμπορίου της χώρας, θα είχε βλοβερά άποτελέσματα πάνω στην οικονομική ζωή όλου του κόσμου. Άντίθετα, λοιπόν, πρέπει να δοθεί ή εύκαιρία, σε μία δημοκρατική Γερμανία να ανασυγκροτήσει ένια την οικονομία της για το άνέβασμα του βιοτικού επιπέδου του λαού, και με την προϋπόθεση, βέβαια, ότι θα άποστηρηθεί άπό κάθε δυνατότητα άναστήλωσης της πολεμικής της βιομηχανίας που άποτελέσει το βάθος της κατακτητικής επέθεσης του Χιτλερισμού.

Το 4ο Πεντάχρονο Σχέδιο *

3. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΙ' ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Ο παρακάτω πίνακας, που έγινε με βάση τους άριθμούς που άνακοίνωσε ο Πρόεδρος του GOSPLAN Βοσνεσένσκι, θα

* Συνέχεια άπό το φύλλο (23-24).

οι μεταδεκεμβριανοί προσπαθούνε τώρα να την ισχυροποιήσουνε και να την νομοθετήσουνε άκόμα, αυτή δέ την σημασία έχει, και ή δημοσιότητα που έδωσε στο όλο ζήτημα ο κ. Γουνάράκης με τα άρθρα του.

Στην άρχή, πέρσει, φάνηκε ότι ή άπουσία ρευστού κεφαλαίου—είχανε και έχουνε άποθησαυρισθεί τα κεφάλαια—βοήθησε μία τραπεζική συγκέντρωση γύρω άπό την Τράπεζα της Έλλάδος. Σήμερα ή κατάσταση είναι διαφορετική. Η Έθνική Τράπεζα κατόρθωσε να χρησιμοποιήσει για τον έαυτό της, τα μεγαλύτερα ποσά της χρηματοδότησης και να σταθεί πάλι στο κέντρο του όλιγαρχικού τραπεζικού άστερισμού. Ένας κλειός περισφύγγει τα άλλα τραπεζικά ιδρύματα, πολλά πιστωτικά πεδία της Άγροτικής έχουν άφαιρεθεί, ή Έθνική Τράπεζα άνακτά τον έλεγχό της πάνω στην όλη οικονομική ζωή και πιό ισχυρό μάλιστα, πιό συγκεντρωτικό. Η πραγματική αυτή νέα κατάσταση που δημιούργηθηκε έπιτρέπει τώρα στην Έθνική Τράπεζα

μας δείξει την παραγωγική έξόδοση του Σοβιετικού λαού για την ανοικοδόμηση των κατεστραμμένων περιοχών και την παραπέρα άνάπτυξη της βιομηχανίας σε σχέση με την πολεμική παραγωγή.

να καταπιεί τις άσθενέστερες, αυτές δέ είναι ο πρακτικός σκοπός στην ύπηρεσία του όποιου τίθεται ή οικονομική έπιστήμη με τον κ. Γουνάράκη.

Η Έλλάδα—ή οικονομία της—έχει άνάγκη από ένα τραπεζικό σύστημα συγκεντρωμένο, από μία πίστη πλούσια και προσιτή. Μά αυτό το αίτημα της, που διατυπώθηκε τόσο έντονα στο λαϊκό συλλαλητήριο του 1909 και έγινε προσπάθεια να βρεί μία πρώτη πραγματοποίηση κατά τον Νοέμβριο του 1944, με τα μέτρα για την ανασύσταση των τραπεζικών Συμβουλίων, δεν πρόκειται να βρεί καμιά άμεση Ικανοποίηση, μέσα στο σημερινό καθεστώς της όλιγαρχίας. Εισέρχεται σαν κύριο αίτημα της προοδευτικής έλληνικής δημοκρατίας, που θα άναζητήσει να τοποθετήσει την τραπεζική όργάνωση και την τραπεζική πίστη μέσα στα πλαίσια της όλης ανοικοδόμησης.

Με έκτιμηση
Σ. ΜΑΞΙΜΟΣ

35

Κ. Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

Διδακτικές οδηγίες και σχέδια διδασκαλιών, τεύχος Α', Τό γλωσσικό μάθημα.

Έκδ. Ι. Κολλάρους, Αθήναι, 1945.

Το βιβλίο του κ. Μ. δεν είναι θεωρητικό βιβλίο με ανησυχίες και καινούργια μηνύματα· είναι πρακτικό βιβλίο, που όμως δίνει πολλές αφορμές για σκέψεις και συζητήσεις. Είναι, καθώς το λέει κι' ο τίτλος του, οδηγός διδασκαλίας ενός μαθήματος, του μαθήματος της 'Ανάγνωσης στο Δημοτικό Σχολείο, σε συνδυασμό με την ορθογραφική και γραμματική διδασκαλία της γλώσσας (καθαρεύουσας και δημοτικής) και σχέδια, πρότυπα διδασκαλίας για το μάθημα αυτό· στο β' μέρος του έχει πλήθος οδηγίες «σημειώματα» για μερικότερα πρακτικά ζητήματα: «Τό σήμα των χειρών», «τά τετράδια των μαθητών», «τά βιβλία τους οι μαθηταί βγάζουν και κρύβουν με τάξι και ρυθμό» κλπ. Είναι το α' τεύχος από σχετικές εργασίες, που, καθώς φαίνεται σκοπεύουν ν' αγκαλιάσουν και άλλα μαθήματα του Δημ. Σχολείου και ο συγγραφέας πιστεύει πως παρουσιάζει τη διδακτική τους με το πνεύμα του Νέου Σχολείου.

Ο κ. Μ. επιθεωρητής σχολείων με πολύχρονη ύπηρεσία, υποτίθεται, κατά συνέπεια, πως όχι μόνο έχει αφομοιώσει τα όσα έχουν γραφτεί εδώ κι' έξω για το πνεύμα και τις αρχές του Ν. Σ. παρά ακόμα πως έχει κατασταλάξει και σε δικές του απόψεις σχετικά με τη φύση και το χαρακτήρα του Ν. Σ. και τις δυνατότητες της δημιουργίας του στη χώρα μας. Ο ίδιος δέχεται, πως το βιβλίο του σκοπεύει να δείξει, με ποιο τρόπο μπορεί να διεξαχθή μ' επιτυχία το μάθημα της αναγνώσεως και ορθογραφίας, σύμφωνα με τις β. α. σ. ι. κ. ε. σ. α. ρ. χ. ε. (ή υπογραμμισμένη δική του) του Νέου Σχολείου, του «Σχολείου της 'Εργασίας» (σ. 1). Και ο ίδιος ακόμα το παρουσιάζει με αξιώσεις το βιβλίο του· αυτό μας δίνει το δικαίωμα να έχουμε απαιτήσεις από το συγγραφέα και από το βιβλίο του.

Προτού δούμε με ποιο τρόπο παρουσιάζει τη διδακτική του μαθηματος, θα ρωτήσουμε αναγκαίο να διατυπώσουμε κάποιες γενικότερες σκέψεις μας, που τις προκαλεί η μορφή του βιβλίου και η πρόθεση του συγγραφέα.

Οδηγός διδασκαλίας με «σχέδια διδασκαλιών», δεν κάνει καλή εντύπωση στους δασκάλους μας σήμερα· και όχι μόνο στους λίγους δασκάλους που ασχολούνται με τη θεωρία και λαχταρούν να βρουν απάντηση σε πρακτικά το περιεχόμενο ζητήματα: πως να ενεργήσουν λόγω χάρη στην άλφα είτε τη βήτα περίπτωση, πως να εφαρμόσουν τούτη είτε κείνη την αρχή του Σχ. εργασίας κ.λ.π. Τα «σχέδια διδασκαλιών» απαιτούν μηχανική εργασία από μέρος του δασκάλου, προσαρμογή της σκέψης του πάνω στα χγάρια της ξένης σκέψης, ως τις τελευταίες λεπτομέρειες της εργασίας κι' αν οι οδηγίες που δίνουν τα σχέδια είναι πολλές και λεπτομερείς, με ερωτήσεις κι' αποκρίσεις: «δάσκαλε—μαθητή, μαθητή—δάσκαλε», το αποτέλεσμα είναι να μη μπορεί να τις παρακολουθήσει ο δάσκαλος και να τις παρατήρει, ή στη χειρότερη περίπτωση όταν έχει τα νεύρα και την ύπνο, να τις παρακολουθήσει πιστά και τα σχέδια να καταστήσουν καλούπι, που εμποδίζει τη δημιουργική εργασία του δασκάλου.

Χρειάζεται σήμερα άρετή τόλμη για να παρουσιαστεί κανένας με βιβλίο ειδικής διδακτικής για χωριστά μαθήματα, όταν ύστερα, από την αναταραχή του πολέμου και τις ανησυχίες που κολλάζουν στα στήθη του λαού και των εκπαιδευτικών μας· προβάλλουν γενικότερα ζητήματα για την αναθεώρηση των παλιών αξιών, για τη σωστή τοποθέτηση του εκπαιδευτικού μας προβλήματος μέσα στα πλαίσια των κοινωνικοοικονομικών προβλημάτων της χώρας, για τους νέους προσανατολισμούς και τις κατευθύνσεις που πρέπει να χαράξει το σχολείο για ν' ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σημερινής πραγματικότητας. Και η τόλμη αυτή πρέπει να είναι πολύ μεγαλύτερη, όταν οι θέσεις που υποστηρίζει δεν είναι σημερινές, παρά οι θέσεις που υποστηρίχτηκαν πριν από όλο το χρόνο (τότε έγινε μία πρώτη έκδοση του βιβλίου) και που κι' αυτές στηρίζονται σε έργα που βγήκαν δώ και είκοσι, πάνω—κάτω, χρόνια στον τόπο μας (Gaudig—Καλλιόπη, Καραχρίστου, G. Münch κ. ά.). Ένώ, από το άλλο μέρος, είναι γνωστό, πως προσδεδειγμένοι δάσκαλοι, και πριν από τον πόλεμο, προχώρεσαν πιά πέρα από μεθοδολογικά τομέα και πάσκισαν, με τις δυνατότητες που μπορούσαν να έχουν άτομικές προστάσεις, να εντάξουν τη διδακτέα ύλη στα κέντρα ενδιαφέροντος. Ο κ.

Μ. σά να το νοιώθει αυτό όταν γράφει: «...χρειάζόταν τόλμη να παρουσιασθεί κανείς, στη σημερινή μεταβατική ακόμα περίοδο, με ώριμη θέσι και συγκεκριμένη κάπως άποψη σε ζητήματα μεθόδου διδασκαλίας» (σ. ε') ενώ «οι νέοι εκπαιδευτικοί προσανατολισμοί θα τραπούν... σε καινούργιους δρόμους... τώρα που νέο πνεύμα άρχίζει να πνέει στην όργανωση των μεταπολεμικών κοινωνιών» (σ. δ'). Όμως τόλμη, με την πρόθεση να βοηθήσει τους δασκάλους. Και θα φανεί παρακάτω αν πραγματικά βοηθά ή αν εμποδίζει να ξεκαθαριστούν ζητήματα σχολικής πράξης που σχετίζονται με την ανάγνωση, είτε αυτή έχει χαρακτήρα λογοτεχνικό είτε επιστημονικό.

Ο κ. Μιχαηλίδης δίνει τη διδακτική του μαθήματος σύμφωνα με τις βασικές αρχές του Σχ. 'Εργασίας, όχι όμως σύμφωνα με το *δρθόδοξο* (ή υπογραμμισμένη δική του) σύστημα του Σχολ. 'Εργασίας, επειδή η μεγάλη μάζα των σημερινών δασκάλων δεν μπορούν να διδάξουν με το σύστημα αυτό και οι «εκλεκτοί», οι 2—3 χιλιάδες μετεκπαιδευμένοι, δεν έχουν τώρα, στην καταστραμένη χώρα μας (τά είχαν τάχα προπολεμικά...) τα μέσα για την «εφαρμογή της νέας μεθόδου»· γι' αυτό, «με τέτια καθυστερημένη σχολική κατάσταση», δεν μπορούμε να ζητούμε από τους δασκάλους μας να σπάσουν κάθε δεσμό με την παράδοση και να εγκαταλείψουν την *«τριμερή πορεία»*. ('Όσα λέγονται δώ για τη σχολή Όττο δεν έχουν θέση, επειδή η σχολή αυτή δεν έχει καμιά σχέση με το ΝΣ καθώς το νιώθουμε σήμερα). Έδώ είναι ανάγκη να σταθούμε λίγο. Η θέση αυτή υποστηρίζει τα ακόλουθα: στον τόπο μας δεν μπορούμε να ζητούμε ριζική αναδιοργάνωση του σχολείου με βάση τις νέες αρχές, επειδή μήτε τα μέσα έχουμε (τά οικονομικά), μήτε μορφωμένο προσωπικό· θα άρκεστούμε να κάνουμε κάποιες μεταρρυθμίσεις, όσο για να ξεφυγούμε από το πνεύμα του παλιού σχολείου. Η θέση δεν είναι καινούργια· παρουσιάστηκε ύστερα από το 1930 και ιδιαίτερα ύστερα από τη μεταξική δικτατορία και όταν οι προσπάθειες για την εκπαιδευτική αναγέννηση σκόνταψαν στο αδιέξοδο των κοινωνικοπολιτικών αντιθέσεων στη χώρα μας. Από τότε την υποστηρίζουν όλοι οι ανώτεροι εκπαιδευτικοί μας: θα προσαρμόσουμε την εργασία μας στις συνθήκες των σχολείων μας και τα μέσα που διαθέτουμε. Κι αυτό θα πει: καμιά προσπάθεια, καμιά πάλη, κανένας αγώνας για ν' αλλάξουν και σε μās οι परिφρμεις αυτές συνθήκες και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για τη οργάνωση του ΝΣ. Αντίς λοιπόν να ζητούμε την ανοικοδόμηση, στον τομέα της παιδείας και τη μόρφωση του προσωπικού, θα περιοριστούμε σε μεθοδολογικές ακροβασίες και θα έχουμε ήσυχη τη συνειδησή μας πως κάνουμε το χρέος μας! Αυτό όμως καταντά εγκλημα ενάντια στο έθνος, στο λαό στη νέα γενιά μας.

Ας δούμε τώρα πως μās τη δίνει τη διδακτική του μαθήματος.

Η πορεία της διδασκαλίας γενικά ακολουθεί τα ακόλουθα στάδια: σκοπός, προπαρασκευή, πρόδκτηση, βαθύτερη επεξεργασία, αναπαράσταση (έκθεση) κι' εφαρμογή.

Δίνουμε σύντομο διάγραμμα από το 2ο Σχέδιο διδασκαλίας (τρία είναι όλα), επειδή το πρώτο «δεν είναι το πιο νεότεριο». Χαρακτηριστικό του σχεδίου αυτού είναι πως το κείμενο είναι γνωστό στους μαθητές από το σπίτι είτε από τη σιωπηρή ανάγνωση και τραβούμε γρηγορότερα για την επεξεργασία.

Ι. Προπαρασκευή: α) Σύναξις των τετραδίων αντιγραφής, β) Γραφή ορθογραφίας και σύναξις των τετραδίων.

Πιά προστά έχουν δοθεί οδηγίες για το πως θα γίνεται η δουλειά αυτή και πόσα λεπτά της ώρας θα κρατά: «Οι μαθηταί με το παράγγελμα του διδασκάλου: «τά τετράδιά σας της αντιγραφής καμείν», βγάζουν τα τετράδιά τους... τ' ανοίγουν στη σχετική σελίδα και τα παραδίδουν έτσι στους επιμελητάς μαθητάς. Με το παράγγελμα: «Γράψτε την ορθογραφία σας», βγάζουν... γράφουν...» κλπ. 5—6 λεπτά της ώρας.

ΙΙ. 'Εξέτασις του προηγουμένου μαθήματος, με ερωτήσεις—αποκρίσεις: «Δάσκαλε—Μαθητής» (δλάνερη σελίδα). 1ο Στάδιο. Αναδιηγούνται το νέο μάθημα (Στο 1ο Σχδ. ο δάσκαλος λέει: «Σήμερα, παιδιά, θα μάθουμε...»).

2ο Στάδιο. Ανοίγουν τα βιβλία κι άρχίζει ή επεξεργασία κατά μικρά τμήματα.

Υστερα από την ανάγνωση του κάθε τμήματος γίνονται: α) Διορθώσεις τονισμού, στίγξεως κλπ.

β) 'Εξηγήσεις λέξεων.

γ) Διασαφήσεις φράσεων.

δ) Διατυπούται το νόημα.

(Ακολουθεί παράδειγμα με την εξέγηση λέξεων μιά σελίδα. Κι αυτό γίνεται για τα δέκα τμήματα που έχει το κεφάλαιο: εξέγηση λέξεων, παράγωγα—σύνθετα, εξέγηση όρων και, επειδή το κείμενο είναι στην καθαρεύουσα, αποδίνεται το νόημα στην όμιλουμένη).

ε) Κλείνονται τα βιβλία και αποδίδεται το περιεχόμενο σε συνεγή λόγο.

στ) Περιληπτικά το νόημα.

ζ) Υποδειγματική ανάγνωσης από τον δάσκαλον.

η) 'Ορίζεται το κείμενο για αντιγραφή και ορθογραφία. 3ο Στάδιο. Βαθύτερη κατανόηση του διηγήματος.

1η Φάσις: Χαρακτηρισμοί—κρίσεις, δραματοποιήσις, λεπτομερέστερη ανάπτυξη χαρακτηριστικών σημείων, έξαρσις ρητών—γωνμικών—ώραων προτάσεων, ίχνογραφίσις, πλαστική, επίδειξις και εξέτασις εικόνων.

2η Φάσις. Άσκήσις λεξιλογικής και φραστικής. λογική συντακτική ανάλυσις του κειμένου (4 σελίδες τεχνολογία και συντακτική της αρχαίας: έχω εγκαταλειφθή—είμαι εγκαταλειμμένος—έλλειψις—έλλιπής—ύπολοιπον—έλλειμμα—διάλειμμα, έχω καταληφθή—είλημμαι—είλημμένος—προκαταλημμένος—λαβή—λαβίς, λήψις ανάληψις—σύλληψις—μέτρα ληπτέα—ένταλμα σύλληψεως· πίπτω (οί χρόνοι του)· κατάρπτω—επιπίπτω—περιπίπτω—εμππίπτω—επιπίπτω—μεταπίπτω—προσπίπτω—πτώσις—πτώμα—πέσιμο—έκπτωσης κλπ), μετατροπή τρόπου διηγήσεως, εκθέσεις και έγγραφα σχετικά, ελεύθερες άτομικές εργασίες μαθητών.

(Ακολουθούν υποδείγματα επεξεργασίας σε 21 σελίδες: ανακαταλάωσις, δραματοποιήσις, δραματοποιήσις σε 3 πράξεις, ερωτήσεις—αποκρίσεις για εικόνες, σύνταξη, μετατροπή: εύθις λόγος σε πλάγιον, χειροτεχνία, ίχνογραφία, πλαστική, ώραιες εκφράσεις, τύποι επιστολών, αναφοράς, γεωγραφικές, ιστορικές πληροφορίες κλπ.).

Το σύντομο αυτό διάγραμμα που δίνουμε δώ, απλώνεται στο βιβλίο σε 33 δλάνερη σελίδες κι' αυτές μόνο για το 2ο Σχέδιο.

Η πρώτη εντύπωση από τις λεπτομερείς αυτές οδηγίες είναι, πως χαλίζουν τον αναγνώστη· κι αν σ' αυτές προστεθούν οι οδηγίες για τα δυό άλλα σχέδια και το πλήθος τα «σημειώματα» του β' μέρους, δημιουργείται αληθινό κομπούχο στο μυαλό του δασκάλου, που πολύ άμφιβάλουμε αν τελικά θ' αποφασίσει να το χρησιμοποιήσει το βιβλίο· οι έτοιμες ερωτήσεις—απαντήσεις «Δάσκαλε—Μαθητής», δίνουν την εντύπωση οδηγού τύπου 'Ανδρεάδη. Ο κ. Μ. θα βοηθούσε περισσότερο τους δασκάλους, αν τη γνώμη του για τον τρόπο της δουλειάς τους στο μάθημα της 'Ανάγνωσης, που συγκεντρώνεται στ' ακόλουθα σημεία (όχι καινούργια για τους δασκάλους): διάβασμα, διήγηση κεντρική ιδέα, κρίσεις και χαρακτηρισμοί προσώπων, έκφραση (δραματοποίηση, ίχνογραφία, χειροτεχνία, έκθεση), την έδινε σε γενικές γραμμές, σε 30—40 το πολύ σελίδες (και όχι στις 160) και άφινε λεύτερο το έδαφος στο δάσκαλο να δημιουργήσει τη μεθοδό του, επειδή ή μεθοδό είναι δημιουργία του δασκάλου πάνω στις γενικές καθοδηγητικές γραμμές που δίνει ή θεωρία και το σύστημα· το από τα πριν κατασκευασμένο σχέδιο, είναι φραγμός στη δημιουργικότητα του δασκάλου.

Όμως πιά πέρα ο κ. Μ. έρχεται σε αντίθεση όχι μόνο με τις αντιλήψεις των προχωρημένων εκπαιδευτικών της χώρας μας, που έχουν τραβήξει πιά προστά ακόμα πάνω σε ζητήματα μεθοδολογικά, παρά και με τις αρχές του Ν. Σ. 'Επειτα οι επικλήσεις: «φίλε διδάσκαλε», «φίλοι διδάσκαλοι», κάνετε τούτο είτε κείνο», προσδίδουν χαρακτήρα δογματικού στο βιβλίο του· και τα παραγγέλματα για τα τετράδια στα τόσα λεφτά της ώρας, μοιάζουν κάπως στρατιωτικά παραγγέλματα.

Να μερικές από τις αντιθέσεις αυτές:

Γιά το σκοπό της ανάγνωσης, είναι σύμφωνοι σήμερα οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί πως πρώτα απ' όλα έχει να εξυπηρετήσει αισθητικούς—λογοτεχνικούς σκοπούς και κατόπι γλωσσικούς, φρονητικούς είτε οποιοσδήποτε άλλους· και γι' αυτό ό ζητούν τ' αναγνωστικά να καταρτίζονται από τα καλύτερα παιδικά λογοτεχνήματα που έχουμε. Η σημασία της λογοτεχνίας για τη ζωή μας, όταν αυτή άντλει τα θέματά της από τη σημερινή πραγματικότητα, είναι μεγάλη· με την έξαψη που προκαλεί, αποτελεί αξιόλογο κίνητρο για κοινωνική δράση. Ο κ. Μ., για να προτάσει το «λογικό σκοπό (!) και της συνεργασίας των μαθητών», παρουσιάζει για παράδειγμα αναγνωστικά κομμά-

τια που δεν είναι από τα καλύτερα που έχουμε, το τελευταίο μάλιστα της δημοτικής είναι οίκτρο κατασκευασμα, χωρίς ίχνος λογοτεχνικού στοιχείου, με κεντρική ιδέα μιά ρομαντική έλεημοσύνη. Οι γραμματικές, λεξιλογικές, φραστικές, συντακτικές ασκήσεις πάνω στο λογοτεχνικό κομμάτι, το κατακυματιάζουν το λογοτέχνημα και το στερούν από κάθε λογοτεχνική αξία· σήμερα έχουμε καταλήξει οι περισσότεροι στη γνώμη, πως ή γραμματική και ή δρθογραφία σωστό είναι να διδάσκονται πάνω σε άλλα κείμενα και όχι την ώρα της ανάλυσης ενός παιδικού λογοτεχνήματος· τα θέματα για τις ασκήσεις μπορούμε να τα έχουμε είτε από ειδικό βιβλίο με παιδικό περιεχόμενο, είτε από τη σχολική και κοινωνική ζωή, όπως το βλέπουμε στον G. Münch, όπου, αντίθετα από τον κ. Μ., προηγείται το ζήσιμο των παιδιών κι ακολουθούν οι ασκήσεις πάνω σε τίλιό που δίνει ή ζωή και όχι το βιβλίο. Η θεωρητική, έπειτα, ή επιστημονική διδασκαλία της γραμματικής, σάν αυτή να πρόκειται να εξυπηρετήσει τους σκοπούς της γλωσσολογικής επιστήμης, είναι σφάλμα και βρίσκεται έξω από τις επιδιώξεις του δημοτικού σχολείου. Κεντρικό όμως πρόβλημα στο σημείο αυτό για τη χώρα μας, μένει πάντα το γλωσσικό: να φύγει ή καθαρεύουσα από τα σχολεία μας και να απλοποιήσουμε τη γραφή μας.

Η θέση του 'Αναγνωστικού στο ΝΣ είναι ίσα ίσα ή αντίθετη απ' αυτήν που παρουσιάζει ο κ. Μ. 'Οχι ένα βιβλίο, παρά μικρά τεύχη παιδικής λογοτεχνίας και εκλαϊκευμένης επιστήμης, καθώς και παιδικά περιοδικά. Το 'Αναγνωστικό δεν είναι το κέντρο της σχολικής ζωής και της συνεργασίας των μαθητών· προηγείται ή σχολική ζωή και ή εργασία και ακολουθεί ή έκφραση και ή χρησιμοποίηση του βιβλίου.

Ο κ. Μ., στην ανάλυση του αναγνωστικού κομματιού που αναφέρεται στους έθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες του λαού μας ενάντια στους ξένους κατακτητές, τους Τούρκους, δέ βρίσκει μήτε μια φορά την ευκαιρία να μιλήσει στους μαθητές του για τους σημερινούς αγώνες μας, να συνδέσει εκείνους τους αγώνες με τους τωρινούς, να συνδέσει τη σχολική εργασία με τη σημερινή εθνική και κοινωνική πραγματικότητα. Παρακολουθεί την πορεία του μαθήματος και αναρωτιέται: μήν τάχα είναι ψέμα ο άντιφασιστικός πόλεμος που ρήμαξε χώρες και λαούς; μήν τάχα δεν είναι πραγματικότητα το έπος μας της 'Αλβανίας και οι ήρωές της 'Εθνικής μας 'Αντίστασης; Είναι μιά από τις περιπτώσεις σχολικής εργασίας που καταντούν το σχολείο νεκρό, έξωκοινωνικό οργανισμό.

Η διδακτική των χωριστών μαθημάτων, σάν αυτά να εξυπηρετούν χωριστούς δικούς τους σκοπούς, ανεξάρτητους από τους σκοπούς των άλλων μαθημάτων, είναι αντίθετη στο πνεύμα του ΝΣ. Από καιρό έχει ωριμάσει και σε μās ή ιδέα, να συγκεντρώσουμε τη διδακτέα ύλη στα 'Κέντρα 'Ενδιαφέροντος, όχι μόνο επειδή το ζητούν ψυχολογικές ανάγκες, καθώς αποκλειστικά υποστηρίζουν οι παιδαγωγοί μας, παρά επειδή ακόμα μόνο με τα ΚΕ, με τα θέματα και τα υποθέματα τους, μπορούμε να συνδέσουμε τη σχολική μας εργασία με τα προβλήματα της σημερινής πραγματικότητας.

Η τοποθέτηση της εργασίας στο σχολείο, γίνεται σύμφωνα με το πνεύμα του Παλιού Σχολείου, όλοτετα συμβατικά. Το ΝΣ ζητά παραγωγική εργασία στο προσαρτημένο στο σχολείο εργαστήριο που παράγει και μέσα παραγωγής—εργαλεία.

Τέλος, γίνεται φανερό στο βιβλίο του κ. Μ. κάποια παραπομπή στο πνεύμα του ΝΣ με την καθιέρωση κι' έδω της «τριμερούς πορείας», που αναπτύσσεται πιά πέρα στα γνωστά μας πέντε ειδολογικά στάδια και που μās ξαναγυρίζουν όλοια στο έρβαριανό σχολείο. Η τάση αυτή αποτελεί παρανόηση των τριών κλάδων που γύρω τους συγκεντρώνεται ή εργασία στο ΝΣ: παρατήρηση—σύνδεση—έκφραση (Σχολείο Ντεκρολί), Φύση και Άνθρωπος—'Εργασία—Κοινωνία (Σοβιετικό Σχολείο).

Και δυό λόγια για μερικά δευτερότερα ζητήματα: το έργο μοιάζει συρραφή από ξένα κομμάτια, δεν έχει συνθετικότητα· ή γλώσσα του βιβλίου είναι μυχτή, με διάρθρωση καθαρεύουσας· ύφος όχι πάντα καλαισθητικό. Έχει την αναχρονιστική γραφή—αντίθετη και στην επίσημη σχολική—: θέσι, εκπαιδευσι, εκδοσι, άποψι, βίωσι (:). Στη στίγξη, χρησιμοποιεί την παύλα όχι κανονικά.

Τα παιδαγωγικά προβλήματα, μεθοδολογικά είτε προγράμματος και περιεχομένου, δεν μπορούμε να τα θεωρού-

● Η ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ "ΕΠ-ΑΝ."

Στις 18 Ιουλίου έγινε η πρώτη γενική συνέλευση των μελών της 'Εταιρείας «Επιστήμη—Ανοικοδόμηση» από τότε που ιδρύθηκε. (Ιδρυτική Συνέλευση 8 Σεπτεμβρίου 1945). Θεματα της γενικής συνελεύσεως είχαν καθοριστεί: 'Η λογοδοσία του Διοικ. Συμβουλίου που είχε εκλεγεί προσωρινά από την Ιδρυτική Συνέλευση και οι αρχαιρεσίες για εκλογή οριστικού διοικητικού Συμβουλίου για την προσεχή έτησία περιόδου εργασιών της 'Εταιρείας. Στο πρώτο θέμα ο 'Αντιπρόεδρος της ΕΠ-ΑΝ καθηγητής Π. Κόκκαλης, μιλώντας για τη δράση της 'Εταιρείας στο έννεάμηνο αυτό διάστημα παρέθεσε αναλυτικά και διαφωτιστικά στοιχεία που έδειξαν πόσο πολύπλευρα εξετάζονται τα προβλήματα της ανοικοδόμησής με τους έπτά τομείς της 'Εταιρείας. Προχωρώντας ο κ. 'Αντιπρόεδρος ανέφερε τις εργασίες που έχει ετοιμάσει ο κάθε τομέας, τα δημοσιεύματα που έγιναν από την 'Εταιρεία, τις δημόσιες εμφανίσεις της 'Εταιρείας (διαλέξεις-συμμετοχή σε Συνέδρια οργανισμών), κ. α. Παράλληλα όμως έτόνισε και τις δυσκολίες που αντιμετώπισε και αντιμετώπιζει ο νέος αυτός επιστημονικός οργανισμός στην πραγματοποίηση των επιδιώξεων του. Αι δυσκολίες αυτές είναι κυρίως οικονομικές. 'Η έλλειψη εύρυθμων γραφείων γίνεται αισθητή ημέρα με την ημέρα, όσο αναπτύσσεται η δράση της 'Εταιρείας.

Τέλος ο κ. 'Αντιπρόεδρος έκανε την έκθεση των σκοπών και των ενεργειών της ΕΠ-ΑΝ για την σύγκληση ενός πανελλαδικού συνεδρίου επιστημόνων. 'Επίσης ανέφερε και τις προτάσεις των τομέων για τα θέματα που θ' απασχολήσουν τους κύκλους μελετών της ΕΠ-ΑΝ.

Στο προσεχές τεύχος θα δώσουμε αναλυτικά την έκθεση του 'Αντιπροέδρου καθηγητή Π. Κόκκαλη προς τη Γενική Συνέλευση που χωρίς τις «έξορσεις» που «εΐθισται» σε παρόμοιες περιπτώσεις, έδωσε με λιτό, άσπρη αλλά και ζωντανό ύφος την πραγματική εικόνα για την ως τώρα δράση της ΕΠ-ΑΝ.

Τα όνόματα του διοικητικού Συμβουλίου που εξέλεγε άμέσως κατόπιν είναι: Α. 'Αγγελόπουλος, Θ. Γιαννόπουλος, Ι. Δεσποτόπουλος, Κ. Δημάκης, Χ. Ευελπίδης, Η. 'Ηλιού, Π. Κερασίδης, Ν. Κιτοίκης, Π. Κόκκαλης, Σ. Μάξιμος, Δ. Μπάτσης, Α. Παπαπέτρου, Ν. Ρουσσοπούλου, Σ. Σταυρόπουλος, Κ. Σωτηρίου.

με έξω τόπου και χρόνου, να τ' αντικρίζουμε έξω από την εποχή τους. Τό σωστό είναι να τα τοποθετούμε μέσα στα γενικά πλαίσια των προβλημάτων που αποτελούν το περιεχόμενο των αγώνων του λαού σε κάθε συγκεκριμένη εποχή. Σήμερα, που το αίτημα της εποχής είναι η δημοκρατική εξέλιξη της χώρας, ο βασικός προϋπόθεση για την επίλυση των άλυτων νεοελληνικών προβλημάτων, όπου θα βρει τη λύση του και το εκπαιδευτικό, το κεντρικό σημείο των προ-

ΣΤΙΓΜΕΣ

● Η ΟΥΝΡΑ ΤΙΜΩΡΟΣ

Στο τεύχος 21-22 είχαμε τονίσει ανακεφαλαιώνοντας την πείρα των αναλυτικών απόψεων που έχουμε εκθέσει (1945-1946) πολλές φορές από τις στήλες του «'Ανταίου», την εξαιρετική ευθύνη της ΟΥΝΡΑ σαν οργανισμού με άποστολή διεθνούς σημασίας για την εξυπηρέτηση των αναγκών των Συμμάχων 'Εθνών και σε μεγαλύτερο βέβαια βαθμό σε χώρες πολύπαδες και ηρωικές σαν την 'Ελλάδα μας. Είχαμε ιδιαίτερα τονίσει τις ευθύνες της ΟΥΝΡΑ από το Καταστατικό της και τη συμφωνία της με την ελληνική κυβέρνηση (που δεν μπορούτε φυσικά να αντίθετη με το Καταστατικό της) για την ίση, δίκαιη και χωρίς διακρίσεις κανονός ειδους (πολιτικές, φυλετικές, θρησκευτικές κλπ.) διοχέτευση των εφοδίων. Δυστυχώς όμως η πείρα έμαθε το λαό της χώρας μας και ίσως με όλη την καλή θέληση ενός μέρους του επιτελείου της ΟΥΝΡΑ και του ίδιου του κ. Μέρμπεν, ότι η άποστολή της ΟΥΝΡΑ στη χώρα μας δεν πραγματοποιήσε τους σκοπούς της Ισότητας κλπ. Ούτε ίση και δίκαιη ήταν η διανομή των εφοδίων ούτε και η διοχέτευση σημαντικού μέρους των εφοδίων (πρώτες ύλες) πραγματοποιήθηκε χωρίς προνόμια και ληστρικά κέρδη των ισχυρών οικονομικών κύκλων σε βάρος των καταναλωτών. 'Ολες οι προοδευτικές δυνάμεις της χώρας σωματικά, κόμματα πολιτικά, ημερησίως κλπ. τύπος στο σημείο αυτό έχουν από πολύ καιρό επιστήσει την προσοχή της ΟΥΝΡΑ στα σημεία αυτά. Δυστυχώς η κατάσταση δεν αντιμετώπιστηκε όπως έπρεπε στο σύνολό της. Γιατί ζήτημα ΟΥΝΡΑ δεν είναι μονάχα τα είδη που στέλλονται απ' ευθείας για διανομή, αλλά και τα υλικά, μηχανήματα, ύλες κλπ. είδη για την παραγωγή. Σήμερα η ΟΥΝΡΑ αναγκάζεται πια να διαμαρτύρεται με επιστολές και ν' αποσύρει τα συνεργεία της για τον άνθελονοσιακό αγώνα από την Κρήτη. Θα μάς επιτραπεί—πως επανειλημμένα την προειδοποίησαμε—να της πούμε για μια ακόμη φορά ότι εδώ με ημίμετρα δεν μπορεί να λυθεί η κατάσταση σε όφελος του λαού. Γιατί καμιά φορά και τα ημίμετρα σε βάρος του ξεσπούν στο τέλος, τέλος, 'Η ΟΥΝΡΑ πρέπει να καταλάβει ότι έχει

την υποχρέωση να θέσει τετράγωνα και κοφτά το ζήτημα στη Κυβέρνηση. Πολύ περισσότερο από ό,τι έχει (έχει τα στοιχεία), ότι η Κυβέρνηση είναι κυβέρνηση των οικονομικών κυρίων συγκαρτημάτων και με την πολιτική της εκφράζει τα συμφέροντά τους.

Και για να θέσει το ζήτημα ωμά πρέπει να το θέσει ο' όλο του το πλάτος και το βάθος: 'Εφόδια παραγωγής, εφόδια κατανάλωσης. Ληστρονός ρόλος μεγαλοκεφαλαιοκρατών κύκλων. Παρεμπόδιση εφοδιασμού ώριμων, περιφερειών, ομαδών, ή, ατόμων για πολιτικούς λόγους. Κυρώσεις: Διακοπή παροχής βοήθειας καθ' ολοκληρίαν και κ α τ α γ γ ε λ ί α των υπευθύνων (Κυβέρνηση κλπ.) στην ΔΙΕΘΝΗ ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ και στον Ο.Η.Ε.

'Ετσι μονάχα η ΟΥΝΡΑ θα βοηθήσει ουσιαστικά το λαό και θα γίνει πραγματική ΤΙΜΩΡΟΣ όχι μονάχα προσώπων, αλλά και άμαρτωλών καταστάσεων.

● ΤΟ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΧΩΝ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΧΩΡΙΣ...ΣΧΟΛΙΑ

Ξεκίνησαν χωρίς πρόγραμμα. Ούτε από πού θα ζητήσουν ούτε από ποιόν θα πάρουν, ούτε τι θα πάρουν, ακόμη ούτε τι θα κάνουν στην α ή στη β περίπτωση. Περίμεναν επανορθώσεις, δάνειο και πίστωση από την Τράπεζα Εισαγωγών-Εξαγωγών και βρέθηκαν σάν κυκλώνα του διεθνούς παζαρέματος (κατά την έκφραση του κ. Γονατά) και μπρος στην Σφίγγα της Τραπεζής 'Ανασυγκροτήσεως όπου και άλλοι πολλοί περιμένουν να λύσουν το αίνιγμα... Σε πολλούς έκαναν εντύπωση οι άλλες λουσυγκρουόμενες δηλώσεις των 'Υπουργών της Κυβερνήσεως που ενώ κατεφέροντο έναντι των λύσεων Τραπεζής ανασυγκροτήσεως (βλ. αγόρευση Σ. Στεφανόπουλου στη Βουλή της 19.6.46 και έφημερις «'Ελευθερία» της 19.7.46 αφορογραφία), σήμερα που η λύση αυτή έγινε λύση του ανακινωθέντος του Λονδίνου δεν κάνουν τίποτ' άλλο παρά να «εκφράζουν την Ικανοποίησή των» Δεν πρέπει όμως να κάνουν τόσην εντύπωση τα πράγματα αυτά. 'Οπως είπαμε και στο άρθρο του τεύχους αυτού για τον προσανατολισμό της οικονομίας μας προς την άποικιακή υποδούλωση, δεν είναι αξιο άπορίας το να βοηθάν οι Κυβερνητικοί πρωτεργάτες του έργου αυτού τους καρπούς του 'Εθνικού μας εξευτελισμού και της οικονομικής προτεκτορστούσεως από τους «προστάτες» μας αλλά κι' άσθεντικά τους. Τα υπόλοιπα (δηλ. ή α ή ή β Τράπεζα κλπ.) αγνοούνται χωρίς... σχόλια.

σπαθειών μας πρέπει να είναι: να προσανατολίσουμε το σχολείο μας προς τις κατευθύνσεις που θα το κάνουν ζωντανό κοινωνικό οργανισμό, δύναμη, για τη δημοκρατική ανάπτυξη του τόπου. Και με αυτό το πνεύμα και προς αυτές τις κατευθύνσεις πρέπει να δουλέψουν οι εκπαιδευτικοί μας, αν θέλουν πραγματικά να ωφεληθούν την εκπαίδευση και να βοηθήσουν στην αναγέννηση της παιδείας μας.

Α. Β.